

ORIZONT

REVISTĂ A UNIUNII
SCRIITORILOR DIN
ROMÂNIA

SERIE NOUĂ, 32 PAGINI

26 OCTOMBRIE 2007

NR. 10 (1501),

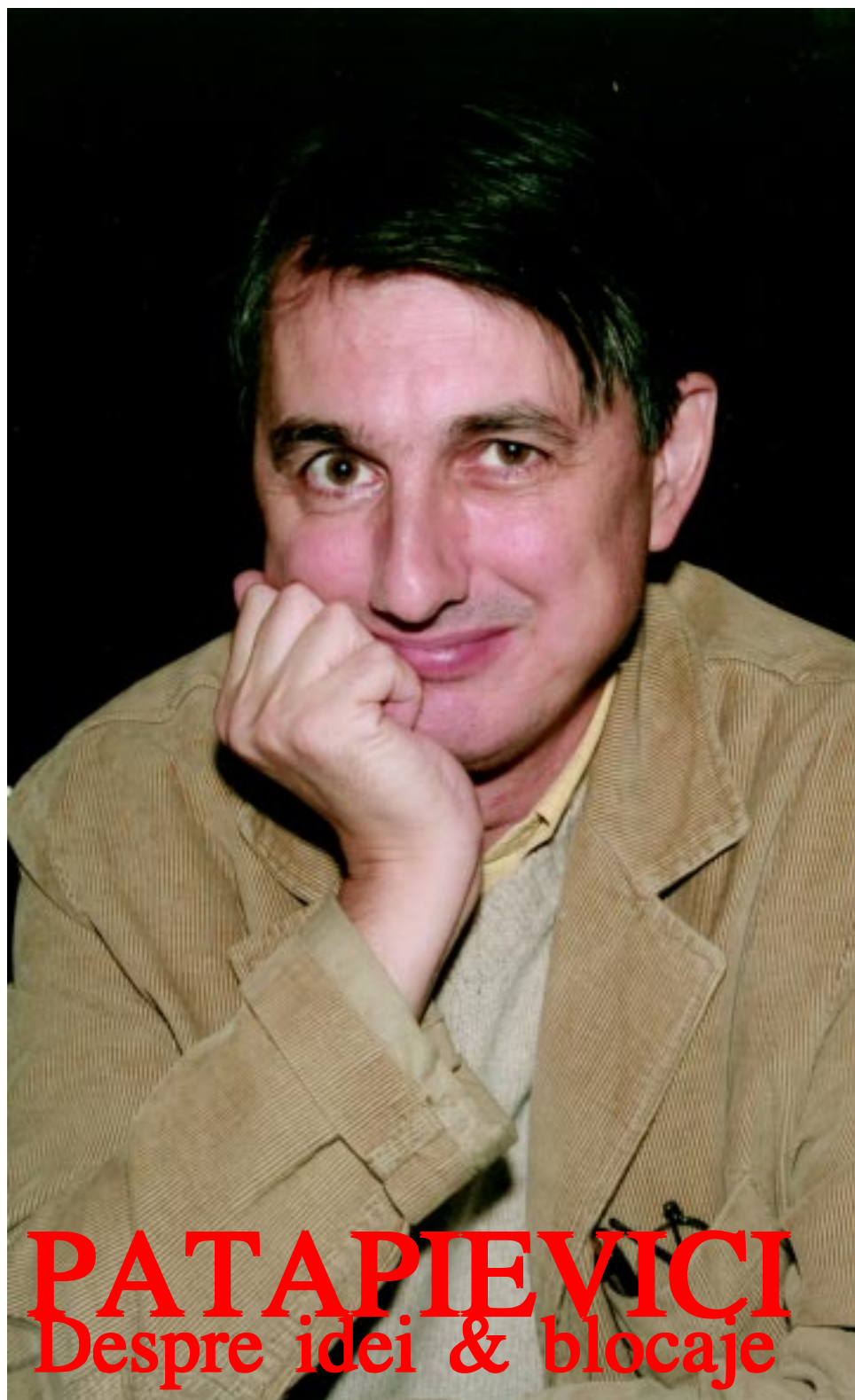
ANUL XIX

1 LEU

Editată în colaborare cu
Centrul pentru Dialog
Multicultural "Orizont"

10

www.revistaorizont.ro

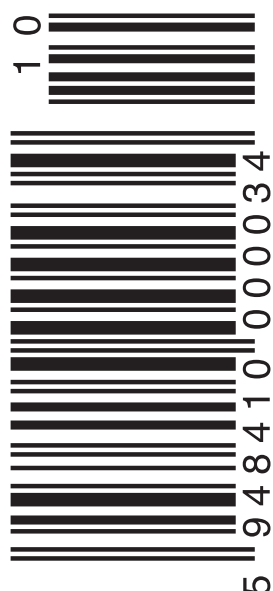

PATAPIEVICI
Despre idei & blocaje

TISMĂNEANU
Democrație și memorie

Număr realizat cu sprijinul Consiliului Local al Municipiului Timișoara, în cadrul proiectului "Născut pentru a citi", precum și al Consiliului Județean Timiș și al Bibliotecii Județene Timiș (proiectul "Orizont 2000")

POEME DE
ROBERT DESNOS
ÎN TRADUCEREA LUI
ȘERBAN FOARȚĂ

LAMENTUL LUI FANTÔMAS
SAPTE CANTAFABULE
PENTRU COPIII CUMINȚI

16-17

DESPRE ELIADE, PRIN ALȚII LOCTIITORI

CORNEL UNGUREANU

(Paginile de mai jos fac parte dintr-o carte care ar fi trebuit să apară în 1985 la editura Cartea Românească. Se numea **Șantier 2. Un itinerar în căutarea lui Mircea Eliade**, și era un jurnal-cercetare care parafraza "romanul indirect" a lui Mircea Eliade. Credeam că dacă o voi numi "Șantier" atenția cenzurii se va deplasa către iubitele șantiere ale momentului și va evita lectura comentariilor privitoare la cărțile lui Mircea Eliade. Am mai explicat undeva acest titlu, dar n-am vorbit niciunde despre "loctiitorii" cercetătorului.)

31 IANUARIE 1968

Primele dialoguri din această carte, dintre doamna Kugler, doamna Lazar, dintre Peter baci și Iustina ar fi trebuit să înceapă de la arhivele din Pavilionul fericitilor. De care ar fi trebuit să se ocupe domnul notar Corneliu Ungureanu, tatăl meu. În centrul acestei discuții ar trebui să fie bibliotecarul Ernesto Szucs, nu servitor, ci prieten al contelui, bărbat frumos, convinși că primul semn de vigoare culturală germană ar începe de la cucerirea Tibetului. Cele mai frumoase cărți din lume, își amintește doamna Lazar că spunea Ernesto, sunt Cartea **moșilor tibetani** și **Kamasutra**. Afli din prima cum și pe unde să mergi, cum trebuie să te porți când treci dincolo și cum să te înțelegi cu îngerașul care te conduce, fiindcă sufletul tău s-ar putea să nu înțeleagă așa cum trebuie ce drum îi arată. Iar îngerașul s-ar putea supăra, să nu ne închipuim că îngerii îngăduie orice. Ernesto lucra la o carte sau scrisese deja o carte – nu, nu o tipărise încă – dar nu era exclus ca în prelungile sale retrageri în chioșc Ernesto să fi elaborat **Arta dialogului cu îngerul**. Ar fi, explica el, o sinteză între **Cartea moșilor tibetani** și **Kamasutra**. După infarctul bibliotecarului – murise încă înainte război – doamna Lazar nu îndrăznise să caute în lăzi, în sertare, în registrele unde era însemnat totul.

Iuhoș adusese de la Viena, spunea doamna Kugler, colecții de reviste și ziare fiindcă aici era liniște. Iar bibliotecarului îi pria, ar fi vrut să rămână aici fiindcă aici putea să scape de soția sa preabogată și de amantele lui vieneze. Aici putea continua munca începută de conte – iubitele contelui doreau iubire, iar el putea să-l înlocuiască pe conte. Numai el, Ernesto Szucs. Bibliotecarul, care avea merite în perfecționarea vieții sexuale din Lugoj și Caransebeș, ar mai fi dorit să-i învețe tibetana pe Lazăr Dragomir și pe frații lui mai mari (avea trei) și să plece cu ei în Tibet, Herr Juhasz le-ar fi finanțat expediția. Da, ar fi mers în Tibet Lazăr, om de încredere al lui Ernesto, dar și rromii Pătruț, Nițu și Ion Cârpaci, care puteau deveni și ei oameni de încredere. Sunt țigani curați, se jura Lazăr, uitați-vă la ei, dom Ernesto, de la Indii se trag! Bunicul lui Ernesto fusese în Indii, ajunsese în Tibet și, fiindcă a ajuns acolo, a crezut că trebuie să ia cu el un

Lama și câteva lăzi cu cărți de la Lhasa – adevărata înțelepciune de acolo începe. Doamna Lazar erau sigură: lăzile cu semn rotat sunt aduse din Tibet și din Indii, într-una dintre ele ar putea să fie, înfășurată în cârpe, mumia acelui Lama care ar fi trebuit dusă înapoi în Himalaia. După sfârșitul bibliotecarului – a murit ca un fericit, într-un bordel din Caransebeș, dar a fost înmormântat după multe tergiversări în capela familiei Iuhoș din Zăguzeni – doamna Lazar spera că tatăl meu ar putea prelua lăzile, fiindcă era un administrator eminent, un funcționar cum numai în Imperiu mai exista – de demult, odinioară. În 1948 domnul notar era, de treizeci de ani, un supraviețuitor al Imperiului. Nu era nevoie să știe tibetana: însemnările erau în germană, cataloagele erau în maghiară, iar el vorbea perfect germana și maghiara. Și avea prieteni și la Budapesta și la Viena și la Los Angeles.

1 FEBRUARIE 1968

Următoarele dialoguri necesare acestei cărți au fost purtate între doamna Iustina și Peter baci, după moartea tatălui meu. În ianuarie 1951 tatăl meu, notarul Corneliu Ungureanu, a murit la Marila – sanatoriul Marila e la trei kilometri de satul în care se născuse și copilărise: Ciclova Montană. A fost adus la Zăguzeni, a rămas trei zile în marea sufragerie de la Castel. Era frig, nimeni nu mai făcea focul acolo. Și așa trebuia să fie: frig. Eu aveam șapte ani și eram bolnav de scarlatină, așteptam să se trezească și să desfacem lăzile. Sau să urcăm în cele trei mansarde ale Castelului, unde erau trofeele de vânătoare. Sau să coborâm în labirintul pivnițelor ca să scoatem la lumină țiganiile cei răi, frații infractori ai lui Lazăr, fiindcă mămica lui Lazăr puse în neștire, dar acolo, în preajma Castelului nu mai erau decât cei patru. Unde puteau fi ceilalți decât acolo, în labirintul podrumului, așteptând noaptea ca să iasă la drumul mare?

Primul lucru important care s-a întâmplat după moartea tatălui meu a fost naționalizarea Castelului. În Castel va funcționa un SMT – o Stațiune de Mașini și Tractoare, a fost decizia venită de Sus. Castelul devenea noul centru al lumii în care, cu ajutor sovietic, va începe transformarea socialistă a agriculturii bănățene. Întâi au apărut în sat propagandiștii: oameni care se ocupau de Peter baci și de vecinii săi, de Lazăr Dragomir și rubedeniile lui – de Meilă și de Giuca – inși care rămăneau la birt ca să discute despre felul în care clasa muncitoare poate să-și afirme drepturile. Cu castelul era simplu, proprietarul lui nici măcar nu mai fusese aici în ultimele două decenii – era la Viena. Avea acolo alte castele, alte verișoare, alți prieteni care cutreieraseră lumea. Doamna Lazar și doamna Kugler ar putea rămâne în sat, ziceau noii diriguitori, dar nu în castel. Castelul

aparține poporului. Și moșiile lui Iuhoș sunt ale poporului, și capela aflată vizavi de Castel unde erau înmormântați înaintașii contelui, cei care veniseră în Zăguzeni după 1848. Nu erau de-ai locului, de ce să stea în mijlocul satului, de ce să existe aici o capelă unde, din când în când, veneau preoți de la Timișoara să facă slujbe? Capela a fost dărâmată fiindcă pe locul ei vor fi construite locuințele celor ce vor munci la semete: ale tractoriștilor, ale mecanicilor, ale specialiștilor în noua agricultură. O cunoștință a doamnei Kugler (sau cineva sosit incognito de la Viena? Sau vreun securist care primise ordin?) a fotografiat sicriile și scheletele, după ce au fost scoase din cripte. Nimeni nu mai știe unde au ajuns – se zvonea că au fost înmormântate în cimitirul catolic din Caransebeș. Alții credeau că au fost puse în săculețe sigilate și trimise la Viena. Mai era și bănuiala că un oarecare poet din Caransebeș i-ar fi dat trei kilograme de țuică lui Lazăr și Lazăr i-ar lăsat săculețele, să le folosească așa cum crede dânsul de cuviință. În sicriul lui Ernesto Szucs erau, spunea Meilă, spune Peter baci, câteva suluri de hârtie, cu semne ciudate...

Începea transformarea socialistă a agriculturii, iar transformarea socialistă trebuia să fie inaugurată cu modernizarea ei. Serele au fost distruse, fiindcă pe locul lor trebuiau construite ateliere de reparații pentru tractoare, combine, secerătoare, mașini atât de necesare noii agriculturi. Pe locul pavilioanelor Directorul a decis așezarea magaziiilor: de piese de schimb, de mașini și unelte. În locul cailor, vacilor, porcilor, în vastele grajduri vor instala tractoarele KD venite din Uniunea Sovietică, combinele, secerătoarele mecanice. Totul s-a întâmplat cât ai clipi din ochi: repede, cu ajutorul celor din sat. Industrializarea socialistă a agriculturii nu putea să suporte ierburi burghize, copaci aduși din ținuturile

imperialiștilor, cărți reacționare.

Peter baci și Lazăr Dragomir, Laios Neamțu și Giuca mârâiau, cârâiau, dar executau. Erau și ei clasă muncitoare și erau la putere, nu se putea să nu-și exercite drepturile. Ne îngăduiau să luăm țevi de la sere ca să le ducem la școală, așa încât eu și clasa mea am fost mereu frunțași la adunatul fierului vechi. Era fier vechi de cea mai bună calitate, spunea tovarășa învățătoare. Peter a îngăduit – dar asta am aflat mai târziu – ca doamna Kugler să-și ia cărți din căruțele cu care ei transportau biblioteca din Pavilionul fericitilor la Caransebeș – acolo le ardeau, le aruncau pe Timiș. În secret, se mai fura câte ceva – profesorul Costiniuc, Poetul Petru E. Oance ar fi reușit să care acasă una sau două dintre lăzile suspecte.

COSTINIUC

Doamna Lazar a dispărut, doamna Kugler s-a mutat la Prisaca, un sat apropiat de Caransebeș, cu chirie. Eu și cu mama ne-am mutat cu chirie în Zăguzeni, bunica și cu tanti Iustina în satul alăturat. Mama a fost făcută chiabur, pe urmă deschiaburită, așa că nu am ajuns în Bărăgan și am reușit să intru la liceu. Și pe urmă la facultate. Fiindcă eram un student bun și mi se dusese faima prin sate că sunt scriitor, doamna Kugler mi-a lăsat, înainte de a se întoarce în Austria, câteva colecții de ziare și câteva enciclopedii. Și o geografie a Tibetului, cu poze multe și cu hărți amănunțite – era scrisă chiar de bunicul lui Ernesto, Herr Giovanni Szucs. Erau, îmi explicase înainte de plecare doamna Kugler, hărțile secrete ale locurilor magice din Tibet. Dacă le privesc cu mare atenție, dar cu mare atenție, s-ar putea ca noaptea să mă viziteze, în vis, tatăl meu: evident, condus de Giovanni sau de Ernesto Szucs. Niciodată singur.

Continuare în pagina 31

MARELE PREMIU OPERA OMNIA - 2007 AL UNIUNII ARTIȘTILOR PLASTICI DIN ROMÂNIA

PETER JECZA

ECCE NUMERUS ȘERBAN FOARTĂ

Iată numărul matricol: egal 6.
el începe Luna a VI-a, iunie,
cu 1 ziua 8, —
și se termină cu 3, când anul intră-n
care,-n suită, reprezintă anotimpul cald.
cifra (cifrul), Cât despre an,
la jocul de tarot, acesta, citind mezii
a(l) Morții. pe dos,
Între acestea se înșiră: e '45.
8,5,4,4. Tot 45, etatea
Se observă lesne poetului ROBERT DESNOS
că 4 + 4 = 8. (mezin al celor "patru fără gât"!),
A treia cifră, 5, transferat la Terezin,
plus cea din urmă, 3, din Buchenwald,
egal tot 8. și mort de tifos
Același 5 tocmai când umanitatea
plus incipientul 1 se bucura de pace, cât de cât.

POEZIA, O ALTĂ VIATA EXILATĂ ÎN CONTINGENT MARCEL TOLCEA

S-a spus insistent și cu îndreptățire că Petru Cărdu ar fi un suprealist aparte, că e un iconoclast, așadar un modern ce are toate harurile timpului său.

Citită mai atent, înțeasă din perspectiva unui son recognoscibil în toate cărțile sale, mie îmi pare că lucrurile pot fi văzute puțin altfel. Petru Cărdu nu vorbește în Poezia sa limba vernaculară a propriei contemporaneități, ci graiurile și sonoritățile amestecate ale unui bătrân și imaginar continent al unei mereu începute Vârste de Aur. Fiindcă, în dimensiunea ei profundă, poezia sa vine nu din nevoia estetică de a împărtăși bucuria spectacolului lumii, ci din imperativul dramatic al unei misiuni: aceea de a vorbi despre Risipirea Lumii, despre aneantizarea ei. Sau despre întretăierea strâmbă a Axului Timpului Istoric cu Axul Timpului Cultural: *Ridică-te/ Să te sărut / Cu limba în cioburi*.

Cu alte cuvinte, el scrie o mereu reluată elegie despre pseudonimele Risipirii. Exil, singurătate, iluzie, orbire, păcat, maculare, tencuiala scorojită, linia umbrei, silogismele istoriei, dar mai ales *Îngerul vrednic de încredere / Și omul în greșală*.

Pentru mine, acest continuu balans între Ceea Ce Pare a Fi în dezordinea lumii și Ceea Ce E în ordinea firii pune în scenă una dintre cele mai vechi drame ale istoriei cugetului uman — cea a gnosticilor. Iar motivele enumerate mai sus sunt, toate, gnostice: tema sufletului nemuritor captiv în temnița trupului trecător, tema autoflagelării (endura), tema străinului exilat într-o lume pe care nu o înțelege, tema sursei Răului într-un Divin decăzut: *Dumnezeu a existat / înainte de a fi fost descoperit / dar s-a destrămat atât de repede / precum grecul din vechime / care avea prostul obicei / de-a administra binele / cu pana de scris*.

Și desigur că exact din același unghi ascuțit și fatalist al disperării, aș spune că mai ales **Război în Biserica Troia** este o zguduitoare carte despre imanența Răului, despre echilibrul efemer și fragil, despre ineluctabila entropie a lumii. A Imanentului Sesizabil. Odată formulată ipoteza poetică, dimensiunile dramei depășesc cu mult scenariul gnostic la care făceam trimitere. Nimic nu poate fi salvat, nimic nu poate deveni pasibil de mântuire. Este povestea încarnării în Trupul Strâmb al Istoriei a unui Suflet Suflet și mai Strâmb. *Noi închidem planetele în sacul de iută / ne sprijinim vocile de lumea cealaltă/ zidită în sticlă*.

Iată de ce mă întreb dacă nu cumva poetul Petru Cărdu e una dintre rarele voci ce profetesc, în cheie sensibilă, sfârșitul modernității. Și ne întreabă dacă nu cumva au putrezit până și rădăcinile noastre, din cer.

PS Aceste rânduri sunt un fragment din Prefața unei antologii a poetului ce va apărea la Belgrad.

UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMÂNIA FILIALA

Vineri, 28 septembrie, momentul inaugural al stagiunii literare 2007- 2008 a fost marcat de lansarea numărului 1500 al revistei "Orizont", cu participarea lui Mircea Mihăieș, Cornel Ungureanu, Petre Stoica, Ion Arieșanu (redactor-șef al revistei între 1972 și 1989), Anghel Dumbrăveanu, Adriana Babeți, Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Pia Brînzeu, Robert Șerban, Maria Pongracz-Popescu, Anavi Adám, Octavian Doclin, Vasile Dan, Gheorghe Schwartz. S-a făcut "istorie literară", cu "cărțile și proiectele pe masă", s-au rememorat episoade din cei 35 de ani ai revistei, s-au evocat personaje ale vieții literare timișorene.

Vineri, 5 octombrie a avut loc ziua editurii Marineasa cu lansarea volumelor semnate de Laurențiu Nistorescu, **Povestiri din Răsplaneta**, Adriana Tudor Gătan, **Materia și alte sentimente**, Simona Ciurdar, **Les pays de mon âme/Țările sufletului meu**. Au luat cuvântul, subliniind meritele editurii în promovarea literaturii tinere și insistând asupra calității cărților lansate, Paul Eugen Banciu, coordonatorul întâlnirii, Viorel Marineasa, Dan Negrescu, Eugen Bunaru, Adrian Dinu Rachieru ș.a.

Vineri, 12 octombrie a avut loc, cu o explicabilă (sau inexplicabilă) întârziere, aniversarea poetului Șerban Foartă. S-a lansat cu acest prilej excepționalul volum **Concertino**, realizare bilingvă de Șerban Foartă, Eszteró István și Ildikó Gábos. Au vorbit, sub semnul momentului sărbătoresc, Cornel Ungureanu, Mircea Mihăieș, Maria Pongrácz-Popescu, Adriana Babeți, Bárány Ferencz, Robert Șerban, Marcel Turcu, Traian Dorgoșan și, desigur, cei trei omagiați. S-a păstrat un moment de reculegere în amintirea lui Ioan Ardeleanu, decedat cu câteva zile în urmă.

Vineri, 19 octombrie ar fi trebuit să fie o zi Cartea Românească/Polirom, cu lansarea remarcabilului roman **Asediul Vienei** de Horia Ursu. N-a fost decât lansarea cărții, însoțită de prezentarea lui Cornel Ungureanu și de o amplă și utilă confesiune a autorului. A fost o lansare cu absențe numeroase, între care chiar al numitului roman pe care editura n-a considerat necesar să-l trimită la locul lansării.

Joi, 25 octombrie a avut loc decernarea premiilor de excelență ale Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România. Pentru efortul de apropiere a culturilor română și sârbă, pentru numeroasele volume traduse, comentate, lansate în Serbia și România, premiile au fost acordate lui **Lucian Alexiu** și **Slavomir Gvozdenovici**. Vom reveni asupra momentului și a semnificației sale.

PREMIILE ANUALE ALE REVISTEI ATENEU PENTRU 2007

Revista *Ateneu* din Bacău a organizat, în perioada 4-5 octombrie 2007, "Colocviile revistei *Ateneu*", cu titlul "Jocurile de oglinzi în poezia lui Bacovia". Ele s-au desfășurat la Facultatea de Litere a Universității din Bacău, având, printre invitați, pe Mircea Mihăieș, Mircea Daneliuc, Octavian Soviany, Bogdan Crețu, C. Th. Ciobanu, Bogdan Ulmu. În cadrul colocviilor au fost decernate Premiile anuale ale revistei *Ateneu*, festivitatea de premiere având loc la Galeriile de Artă "Frunzetti".

Juriul alcătuit din redactorii revistei *Ateneu* - Adrian Jicu, Marius Manta, Carmen Mihalache, Dan Perșa și Violeta Savu - a votat pentru: **Mircea Mihăieș** - Premiul de excelență, **Octavian Soviany** - Premiul pentru poezie, **Mircea Daneliuc** - Premiul pentru proză, **Bogdan Crețu** - Premiul pentru critică literară și **Constantin Th. Ciobanu** - Premiul special al juriului pentru inițierea și continuitatea unui program de anvergură, "Zilele culturii călimesciene".

LITERATURA PROVOCATĂ

În perioda 25 – 30 septembrie a avut loc la Ipotești Tabăra de scriere creatoare *Literatura provocată*, într-un proiect susținut de Uniunea Scriitorilor, propus și administrat de Ruxandra Cesereanu. Au participat de la Universitatea din Brașov: Alexandru Mușina, Caius Dobrescu și Romulus Bucur. De la Universitatea din București a ținut seminarii de scris creator Romanița Constantinescu. Atelierul de proză *Ariergarda* a participat împreună cu Daniel Vighi la workshop-urile de la Ipotești cu Alexandru Potcoavă, Lavinia Bălulescu, Vlad Riteș și Tudor Buican: un student, un masterand, un absolvent licențiat și un elev.

Așadar avem premise pe baza cărora s-ar putea statua oficial în curricula academică scrisul creator și susținerea lui prin colaborarea cu lumea scriitorilor. Este de neînțeles de ce nimeni dintre cei care gîndesc, dacă gîndesc, la reforma curriculară nu au socotit necesară, în aria literaturii române, o asemenea deschidere. (*Daniel Vighi*)

DIPLOMAT LA SFÂNTUL SCAUN

MARIUS LAZURCA

Cristian Pătrășconiu: Cum îți amintești prima zi ca ambasador pe lângă Sfântul Scaun?

Marius Lazurca: Prima zi a fost o seară și s-a consumat, relativ prozaic, la aeroport și în mașina care m-a condus la reședință. Am avut parte cu mare plăcere, mărturisesc, de limuzină la scara avionului. Înainte ca vreun pasager să coboare, în avion a intrat o domnișoară cu o figură diafană și o meserie prozaică. Era șoferul pe care serviciul de protocol al Republicii italiene îl desemnase să mă identifice, să mă aducă, la propriu, cu picioarele pe pământ și să mă conducă, într-o fabuloasă Lancia Thesis, pînă în salonul de primire al aeroportului. Am parcurs împreună, în politicoase meandre, vreo 20 de metri, după care m-a predat, zîmbind de sub chipiu, unui trimis al Sfântului Scaun. M-am grăbit să spun cele cuviincioase - și convenționale - în italiană, pentru a constata că mă găsesc în fața unui monsenior francez, dovadă a atenției discrete cu care Sfântul Scaun știe să fie ospitalier. Sub privirea clementă a acestui *monseigneur*, am spus, desigur, verzi și uscate, așezat crispat într-un superb fotoliu de piele, pînă cînd șoferul Ambasadei noastre m-a anunțat cazon că bagajele sînt în mașină și că, eventual, putem pleca. A urmat un iureș palpitant și memorabil, fiindcă am parcurs vertiginos de repede cei 35 de kilometri care despart aeroportul de reședință. Din Roma n-am văzut bineînțeles nimic, decît pinii fungiformi profilați pe cerul indigo. Eram un colet aproape inert, mutat cu menajamente dintr-un loc într-altul și căruia i se spunea obsesiv "Domnule Ambasador".

— În urmă cu 5 ani, să zicem, ți-ai fi imaginat că vei deveni un reprezentant important al diplomației românești?

— Oricît m-ar măguli, nu pot accepta, realist, că sînt deja un "reprezentant important". Reprezentant, neîndoios, sînt: dacă voi fi "reprezentativ", voi deveni desigur și "important". Să revin, totuși. Întrebarea e complexă și voi răspunde, prin urmare, pe ocolite. Meseria de diplomat exercită încă o atracție, i-aș spune, abstractă. Funcționează pînă azi presuposiția, în parte pur livrescă, despre strălucirea și farmecul mondene ale acestei ocupații, în realitate destul de *terre-à-terre*. Imaginea prototip a "excelenței-sale" înglobează pestriț și anecdotic: fracul, recepțiile, taclaua poliglotă și tăcerile oportune. Această mitologie fascinează încă și reușește să stîrnească, îmi pare, un anumit număr de vocații. Se cuvine totuși să știm că, deși cele de mai sus nu sînt cu totul neadevărate, conținutul zilnic al diplomației este destul de prozaic și că, prin urmare, adevăratele vocații se certifică în contactul cu griul concret al meseriei, nu cu policromia ei abstractă. Acestea fiind spuse, aș răspunde la întrebarea ta în felul următor: cînd "te imaginezi" diplomat, o faci în termenii, în bună măsură "imaginari", ai mitologiei de mai sus. Dacă cedezi acestui impuls al imaginației, te trezești la un birou citind și scriind lucruri destul de anoste pentru

majoritatea persoanelor cu o educație preponderent literară - cele presupus sensibile la farmecele imaginarului.

În al doilea rînd, aș răspunde la întrebarea ta și printr-o mărturisire. Diplomația a fost meseria pe care mi-a propus-o, cîndva, în cursul unei discuții mai curînd amicale, un ofițer al Securității. Tată al unei colege de liceu, maiorul A.B. era o persoană pe care o vedeam din cînd în cînd, în contextul socializărilor noastre adolescente, și pentru care aveam o simpatie reală, manifest împărtășită. E un sentiment pe care nu îl regret nici azi: A.B. era un om jovial și evident cumsecade, pe care Revoluția și urmările ei nu l-au transformat într-unul dintre oligarhii provinciei. Am aflat, mai tîrziu, că a făcut parte dintre ofițerii care, lunar și prin rotație, anchetau o rubedenie, liberal interbelic și, prin urmare, deținut politic. Pînă și fostul său anchetat îl evoca fără resentimente: îi vorbea mereu politicos și nu îl bătea niciodată. Ei bine, maiorul A.B. m-a îndemnat să mă pregătesc pentru Facultatea de Drept și să învăț limbi străine. A adăugat, cu o ocheadă complice, că "ei" s-ar îngriji și de reușita la Drept - ispravă remarcabilă pe atunci - și de ulterioara intrare în diplomație. S-a întîmplat, totuși, să-mi cășuneze să dau la Litere și să refuz neglijent oferta, desigur oficioasă. Să fim înțeleși. Nu prezint scena de mai sus ca pe un pact refuzat cu diavolul: altfel mi-o imaginam atunci, altminteri o văd și azi. Pe scurt, m-a ferit Domnul să fac o prostie, atîta tot. Efectul acestei propuneri a fost că "diplomația" mi-a stăruit în memorie, ca o meserie interesantă, deși "ocult" accesibilă.

— Ce ar trebui să faci în viitorul imediat sau mediu pentru a deveni un reprezentant important la Vatican? Sau, hai să spun altfel, pentru a fi performant acolo? Mă gîndesc că ai o agendă și că, pentru a avea performanță, va fi obligatoriu să "bifezi" mai multe acțiuni ale sale.

— Pentru orice țară, misiunea diplomatică pe lângă Sfântul Scaun e importantă. Prestigiul său simbolic și influența discretă, dar nedezmînițită, fac din relațiile diplomatice cu Vaticanul un element prioritar al multor politici naționale. S-ar putea, așadar, concluziona că *orice* șef al unei asemenea importante reprezentanțe diplomatice este la rîndu-i important. Și totuși, în mod natural, transferul de importanță nu e automat; aș spune mai curînd că un diplomat important este unul ale cărui performanțe profesionale ilustrează concret importanța, oarecum virtuală, a misiunii pe care o conduce; acel diplomat care actualizează potențialul ambasadei pentru care lucrează. În ceea ce mă privește, aș fi mulțumit mai cu seamă de eventuala reușită a proiectelor de colaborare politică între România și Sfântul Scaun. Există un stereotip oarecum natural cu privire la activitatea unui ambasador la Vatican, un clișeu care îl transformă într-un soi de funcționar al ecumenismului. Am să dezamăgesc, poate, spunînd că ecumenismul, adică *stricto sensu*

dialogul interbisericesc, nu face parte, decît marginal, din agenda mea profesională. Motivul este elementar și nu ar trebui să scape nimănui: România, ca orice stat laic, nu ar trebui să intervină într-un proces care angajează două biserici autonome; îl poate desigur încuraja, cum s-a întîmplat de curînd la Sibiu, însă ar trebui să păstreze distanța față de un proces care reclamă nu doar timp, ci și competențe "tehnice" extrem de sofisticate. Acestea fiind spuse, voi concluziona sumar că ceea ce îmi propun este să transform gradual raportul țării noastre cu Sfântul Scaun într-un parteneriat politic privilegiat, întemeiat pe o sumă semnificativă de interese comune - cu privire la promovarea multilateralismului, de pildă - și exercitat pe toate "teatrele de operațiuni" - în UE, pe lângă organismele ONU, în contextul OSCE ș.a.m.d.

— Cum s-a ivit oportunitatea de a ajunge la Vatican?

— Printr-un fericit concurs de împrejurări favorabile, ale cărui elemente esențiale au fost: reforma radicală a "sistemului" începută de Mihai Răzvan Ungureanu și continuată de Adrian Cioroianu; natura *sui generis* a misiunii pe lângă Sfântul Scaun și adecvarea dintre studiile și interesele mele, pe de-o parte, și exigențele unei reprezentanțe diplomatice la Vatican, pe de alta. Aș spune din capul locului: recrutările de ambasadori în afara corpului profesional, măcar că admise de lege, reprezintă cu îndreptățire o excepție. Cariera diplomatică, parcursul profesional scandat de examene, promovări, posturi în Centrală și în cele patru zări, nu reprezintă desigur un mijloc meschin de a întîrzia manifestarea unei vocații, ci instrumentul legitim de a o forma și de a o aduce la majorat. Aceasta este situația ideală, însă ea nu se verifică decît parțial în România și în celelalte țări ex-comuniste. Ca majoritatea celorlalte corpuri profesionale, și cel diplomatic se găsește la noi în situația de a se înnoi, fie prin schimbul natural al generațiilor, fie prin recrutări heterogene. Întelepciunea unui ministru se verifică prin găsirea unui echilibru oportun între aceste

două mijloace: între, pe de-o parte, prudența de a utiliza sistemul de promovare internă și, pe de altă parte, curajul de a brusca la nevoie cutumele. Recrutarea în afara corpului diplomatic, deși excepțională, nu este totuși împotriva firii. Aș reaminti, drept argument, că nu există o "Facultate de diplomație", care să producă anual tineri diplomați: meseria aceasta este o specializare postuniversitară, o vocație tîrzie, grefată pe cîte-o licență de drept, studii economice sau chiar, în surprinzător de multe cazuri, de inginerie. La fel de surprinzător, poate, este numărul relativ mic de "umanisti" între diplomații noștri - o cifră proporțională, aș crede, cu capacitatea de "reinventare" pe care o reclamă diplomația.

— Ce are aparte o ambasadă la Vatican față de alte reprezentanțe diplomatice de același rang?

— Aș începe, rudimentar, cu o descriere prin lipsă: o ambasadă pe lângă Sfântul Scaun este o reprezentanță diplomatică lipsită de secțiile consulară, economică și militară. Fiindcă, tot rudimentar, cu Sfântul Scaun nu există probleme legate de vize, nu se fac afaceri, nici exerciții militare. Descrierea pozitivă constată că ambasada la Vatican e concentrată în jurul secției politice, nucleul *sine qua non* al oricărei misiuni diplomatice. Se știe îndeobște că Sfântul Scaun este unul dintre cei mai semnificativi și competenți actori politici contemporani. Ca instanță morală universală, Sfântul Scaun nu își manifestă competitiv interesele naționale: obiectul generic al diplomației pontificale este omul, ale cărui demnitate și drepturi naturale sînt consecvent urmărite. Interesul specific al Sfântului Scaun vizează, desigur, comunitățile catolice din lumea întreagă de a căror soartă și bună așezare "administrația" pontificală se îngrijește. Întrebarea pe care mi-o pui se poate reformula astfel: "De ce un stat laic ar încheia și întreține raporturi diplomatice cu Sfântul Scaun?" Rațiunile sînt diverse și inegale ca importanță. Sfântul Scaun - care nu se confundă cu "suportul" său teritorial, Vaticanul - este unul dintre cele mai vechi subiecte de drept internațional, mai vechi decît majoritatea statelor

contemporane. Această prestigioasă carieră istorică se traduce printr-o remarcabilă constanță în materie de politică externă și, pe cale de consecință, printr-o greu egalabilă acumulare de competență diplomatică. Certitudinea supraviețuirii oricăror catastrofe istorice conferă Sfântului Scaun libertatea de a-și programa obiectivele la scara duratei istorice lungi și răbdarea de a aștepta scadențele cele mai îndepărtate. În plus, Sfântul Scaun beneficiază de serviciile asidui ale unei incomparabile rețele de informare, formate din clerici și laici răspândiți literalmente global. Această formidabilă capacitate de a produce informație utilă este dublată de o excelentă competență analitică. Orice stat reponsabil guvernat își dorește un dialog aprofundat cu un asemenea subiect internațional. De asemenea, orice autoritate națională lucidă ia în calcul și capacitatea Sfântului Scaun de a mobiliza sprijinul monarhilor catolici, al guvernelor creștin-democrate, al liderilor de obediență conservatoare sau al opiniei publice de sensibilitate creștină. Când Ioan Paul al II-lea vorbea, la București, despre vocația legitim europeană a unei Româнии încă ezitante, cuvintele sale măguleau desigur urechile gazdelor, însă, în același timp, râsuna convingător în multe cancelarii.

— **Din toată gama de gesturi și ritualuri diplomatice pe care trebuie să le practici la Roma, ce "felie" revine diplomației culturale?**

— Încep cu o precizare: ne-am obișnuit de o vreme - puțină, e drept - să vorbim mai curînd de diplomație *publică*. E un mod de a semna două lucruri: mai întîi, nevoia de a deschide către public, sau societatea civilă, un domeniu mai curînd discret al

autorității publice; în al doilea rînd, faptul că "vitrina" unei ambasade nu e doar culturală, ci cuprinde întreaga gamă de activități care pot fi legitim sustrase confidențialității. Viziunea mea asupra chestiunii e relativ limpede și se întemeiază pe mai multe presupuziții: pe ipoteza, mai întîi, că o ambasadă nu e un centru cultural și că performanța ei nu se măsoară în număr de spectatori sau semnale de presă; în al doilea rînd, pe încredințarea că, după integrarea în UE, România nu mai e din fericire în situația de a demonstra, inclusiv prin cultură, că e o țară demnă de concertul națiunilor semnificative. În urma acestora, am concluzionat încrezător că voi privilegia

evenimentele publice semnificative prin talie și prin mesajul politic asociat. Cum se vede, dilema "artă pentru artă sau artă angajată" nu mi-a dat prea multe bătăi de cap.

— **Facem o mică paranteză, pentru că nu vreau să ratez o întrebare care l-a urmărit pe un mare lider sovietic: cîte divizii are Papa?**

— Mai în glumă: întrebarea i-a urmărit pe sovietici, i-a prins și le-a și venit de hac. Mai în serios, aș spune că forța Vaticanului nu stă în țaria zidurilor sale perimetrare, mai curînd decorative; nici în serviciul liliputan de jandarmerie care îi păzește porțile de turiștii impertinenți; nici în gloria belică a gărzilor elvețiene, înarmate cu strașnice halebarde. Sfântul Scaun e, probabil, singurul "stat" apărut doar de prestigiul liderului său, a cărui autoritate se manifestă exclusiv prin cuvînt și gesturi simbolice. În termenii presei, mi-e greu să îmi imaginez o personalitate cu o capacitate mai mare de "a face știre", de a capta, așadar, atenția publicului global și de a influența, prin urmare, sensibilități, atitudini, decizii. Am să închei răspunsul la această întrebare printr-un exemplu, cred, decisiv. Statele Unite au încheiat relații diplomatice la nivel de ambasador cu Sfântul Scaun relativ recent, la începutul anilor '80. Pînă atunci, dialogul dintre părți era asigurat, cu intermitență, de cîte un trimis personal al Președintelui SUA, ale cărui funcțiuni erau onorifice și mai curînd oficioase. Situația a evoluat decisiv în contextul și din pricina Războiului rece, cînd Președintele Reagan a convins Senatul că stabilirea relațiilor diplomatice cu Sfântul Scaun ar fi strategic importantă. S-a dovedit că a avut dreptate și că a apreciat corect numărul "diviziilor Papei".

— **Întîi, "de cîte ori", apoi, "cum" l-ai întîlnit pe actualul Papă?**

— Există un număr de ocazii bine definite în care ambasadorul unui stat îl întîlnește pe șeful statului în care e acreditat. La prezentarea scrisorilor de acreditare, mai întîi: e, în general, un moment ceremonial extrem de formalizat, prin care statele își confirmă respectul mutual, fac inventarul succint al agendei bilaterale și semnalează discret nivelul și profunzimea raportului dintre ele. Din această secvență diplomatică face parte, de obicei, o întrevvedere *en tête-à-tête* între ambasador și cea mai înaltă oficialitate din țara gazdă. O a doua ocazie o reprezintă ceremoniile publice la care ambasadorul e invitat, de obicei împreună cu ceilalți ambasadori, și la care gazda e șeful statului acreditar. Acest gen de evenimente nu prilejuiește, în general, întîlniri directe între ambasador și șeful statului în care funcționează. În al treilea rînd, ambasadorul însoțește delegațiile importante din propria țară - la nivel de șef de stat sau de guvern - în vizitele lor în statul acreditar. De asemenea, este prezent la vizitele de seamă care se fac în sens invers, dinspre statul acreditar către statul acreditant. În ultimul rînd, ambasadorul îl întîlnește pe șeful statului în care a funcționat la încheierea misiunii diplomatice, în cursul vizitei de rămas bun. Cum se poate concluziona, ocaziile unui ambasador de a se întreține cu șeful statului în care e acreditat sînt mai curînd rare și destul de formalizate. În ceea ce mă privește, l-am întîlnit pe Sfântul Părinte în 20 ianuarie curent, la depunerea scrisorilor de acreditare. A fost un moment dublu emoționant. Mai întîi pentru că am vorbit, pentru prima dată la propriu, în

numele țării mele: experiența e moralmente edificatoare și virtualmente ireproductibilă. În al doilea rînd pentru că am întîlnit o persoană a cărei autoritate pontificală e "relativizată" de o copleșitoare, omenească, simplitate. După obișnuita întrevvedere între patru ochi, l-am văzut pe Pontif întîmpinîndu-i transfigurat pe soție și pe copii, lăsîndu-se surprins de germana celor mari și de dezinvoltura celor mici.

— **Cum decurge o zi obișnuită pentru Ambasadorul României la Vatican?**

— Ziua "civilă" începe sub auspicii strict domestice, desigur, prin încercarea de a mobiliza copilimea școlarizată. Ziua profesională începe pe la 8 și jumătate cu activitatea de cancelarie: corespondența, pregătirea eventualelor întîlniri de pe agenda zile, citirea presei generale și a buletinelor informative mai focalizate, diverse redactări, unele pur descriptive, altele analitice și, prin urmare, confidențiale. Aproape zilnic: întîlniri cu alți ambasadori sau reprezentanți ai Sfântului Scaun. Închei după-amiaza, pe la 5, cînd revin acasă. De cîteva ori pe săptămîină îmi petrec serile la cîte-o recepție animată sau la vreo cină mai calmă, întotdeauna în compania colegilor: sînt ocazii esențiale de a schimba informații și de a dialoga asupra subiectelor diplomatice ale actualității. Aș spune două vorbe despre cine, recepții și cocteiluri, al căror rol scapă în general publicului. Activitatea diplomatică se întemeiază pe un pact de încredere între participanți, pe convenția că dialogul între ambasadori, de pildă, se cuvine să fie franc și mutualmente util. Ei bine, acest pact de încredere nu se încheie spontan, ci se instalează progresiv - și, în general, plăcut - în cursul acestor întîlniri.

— **Ce se poate întîmpla însă într-o zi extraordinară?**

— O zi extraordinară poate fi aceea în care Sfântul Părinte, înainte de a pleca în vacanța estivală de la Castel Gandolfo, reamintește, într-un document adresat episcopilor, că deplinătatea Bisericii lui Hristos subzistă doar în Biserica Catolică, că Bisericile Ortodoxe sînt "particulare" și "nedepline" în raport cu Biserica Romei, că protestanții și anglicanii formează simple comunități de credință. Într-o asemenea zi verifici febril dacă documentul schimbă doctrina tradițională în speță, sau doar o reafirmă, dacă e redactat de însuși Sfântul Părinte sau de cancelaria pontificală, dacă momentul de a-l face public îl transformă într-o concluzie a unor evenimente precedente sau într-o anticipare a unora în pregătire. Suni la Curia Romană și ai măcar

o conversație cu persoana competentă în speță pentru o evaluare comună de impact. Îl suni pe colegul rus pentru o opinie și răspunzi la telefonul care sună neconținut pentru a explica vreunui ambasador musulman în ce fel crezi că va evolua dialogul ecumenic și interreligios. La recepția vesperală te alături grupului celui mai semnificativ pentru a asculta și eventual a plasa oportun o părere. Conștiincios și epuizat, închei ziua printr-un raport.

— **Reprezentanții confesiunii ortodoxe din România țin în mod firesc legătura cu actualul reprezentant diplomatic al țării noastre la Vatican?**

— "În mod firesc" este într-adevăr expresia cea mai potrivită. Cu alte cuvinte, această legătură nu e formalizată, din mai multe motive: din pricina faptului că, programatic, sîntem echidistanți, laici și aconfesionali; în al doilea rînd, pentru că bisericile nu au nevoie de serviciile unei ambasade pentru a dialoga. Pe de altă parte, totuși, misiunea pe lîngă Sfântul Scaun are vocația de a ajuta parohiile românești - cele mai multe ortodoxe - în relația lor cu episcopatul catolic. În acest sens, legătura mea cu clerul românesc din diaspora este nu doar "firească", așa cum spui, ci și asiduă.

— **Papa Benedict al XVI-lea ar putea vizita în viitorul apropiat România?**

— Relațiile dintre doi subiecți internaționali au un indiscutabil moment de grație - acela cînd șefii lor se întîlnesc. Orice ambasador muncește în orizontul acestei întîlniri, fie că o anticipează, fie că îi valorifică rezultatele. Nici la Vatican lucrurile nu stau desigur altminteri, deși în momentul de față mi-e teamă că nu pot intra în detalii. Cert este totuși că acumulăm argumente, iar cînd ele vor face masă critică, Președintele se va vedea din nou cu Suveranul Pontif. După toate probabilitățile, mai întîi la Roma.

— **Cîndva scriai și publicai cărți. Ai ceva în lucru?**

— În ultimii ani m-am deprins să cred că regimul creativității nu se consumă exclusiv livresc; să cred, așadar, că poți participa la binele comun și altfel decît ca *autor*. Nu mi-a fost, mărturisesc, ușor și nu sînt încă pe deplin consolată. Pentru a mă amăgi, pregătesc un volum despre metamorfoza culturii romane, în primele secole ale Imperiului, sub efectul unor evoluții interne și a prezenței convingătoare a creștinismului.

Interviu realizat de
Cristian Pătrășconiu

TARA NIMĂNUI

ADRIANA BABEȚI

În lexicoanele militare există o sintagmă, "țara nimănui", care înseamnă cu totul altceva decât scriu dicționarele obișnuite. E o zonă neutră, dintre două fronturi de luptă, un spațiu neocupat de armate, și nu – cum s-ar putea crede în grabă – o țară fără stăpân. În vechile războaie, cele clasice, era un tărâm proteguit, unde se întâlneau soliile, se înmănușau mesajele, se purtau negocierile, ca după aceea să înceapă adevărata înfruntare. Războaiele moderne au schimbat însă legea. Și atunci, deși numele i-a rămas până târziu același, "țara nimănui" n-a mai fost un loc sigur, ci, dimpotrivă, unul expus, vulnerabil. De ce m-am gândit la toate acestea după ce am terminat de citit ultima carte a lui Horia-Roman Patapievic? Pentru că *Despre idei & blocaje** spune multe despre bolile culturii române, le constată, le descrie și analizează, dar în același timp spune ceva esențial și despre cum s-ar putea duce în România o luptă adevărată de idei, care să anime, să scoată din inerție și impas, să regenereze o lume. Cartea o face însă discret, conținut, ca un pseudostrategikos subtil, pentru folosința celor ce mai cred în vechea "țară a nimănui".

Așa cum anunță subtitlul – *O modestă propunere de a regândi cultura română pornind de la ce îi lipsește, fără a renunța la ceea ce, în aparență, îi prisosește* – volumul își asumă din start, cu onestitate, acest statut paradoxal de spațiu calm, echilibrat, dar care își conține și un important potențial combativ. "O modestă propunere" sună ca un amortizor amplasat captativ la început, pentru a pregăti asaltul: "a regândi cultura română". Iar ceea ce urmează e un plan de împresurare a subiectului, la vedere: atac, retragere, învâluire. Așadar: culturii române îi lipsește ceva și, în același timp, îi prisosește, dar numai aparent. Abia la sfârșitul cărții se va vedea limpede la ce ducă contra-atacul desfășurat pe aproape 250 de pagini cu o strategie perfectă. Să spun de pe acum ce cred: la o victorie de proporții.

Cu aceeași franchețe de cavalier care joacă "expus", cu armele la vedere, Horia-Roman Patapievic își avertizează cititorul asupra alcătuirii acestui volum. Textul-pivot e un articol din 1996 dedicat celor 80 de ani ai lui Mihai Șora și concentrat asupra deficiențelor de receptare a filosofiei sale în cultura noastră. Întrebarea pusă atunci nu e câtă și de puțin retorică: de ce, având filozofi, nu avem și o istorie a filozofiei românești? Cauzele acestei stări de fapt decurg unele din altele: "hegemonia culturii generale" la noi împiedică apariția unei pieți autentice a ideilor de specialitate; absența acestui tip de piață blochează simultan alte două posibile deschideri: una care ar identifica (și susține), spune autorul, gândirea originală și cealaltă, care ar formula un bine comun. "Unde nu există o piață a ideilor, nu putem vorbi nici de o realitate comună" (p. 9). Tot atunci, în 1996, el avansa următoarea concluzie: "numeroasele metehne ale 'românilor', mereu denunțate, niciodată înțelese, sunt consecințe neașteptate ale curențelor rezultate din absența unui 'dialog generalizat al ideilor' (p. 10). Așadar, o chestiune aparent de strictă specialitate (de ce nu avem o istorie a filosofiei române?) devine hârtia de turnesol, revelatorul unei stări de fapt mult mai complexe și mai grave

nu doar a culturii române, ci a societății noastre în genere.

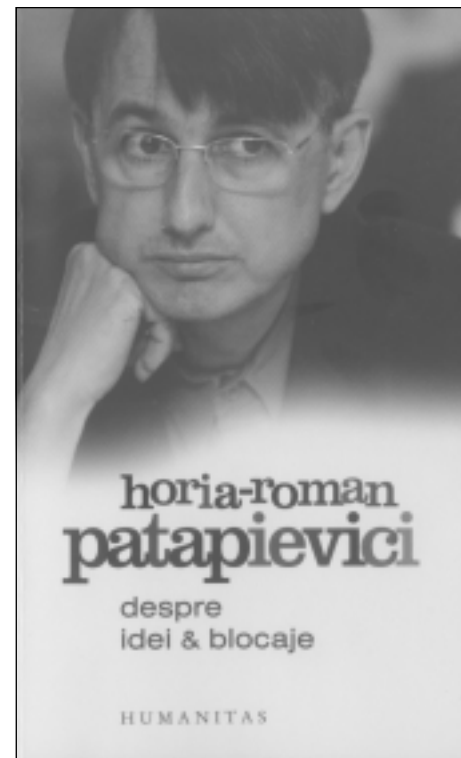
Ce s-a întâmplat însă timp de 11 ani de când au fost formulate ideile de mai sus? Nimic. Au făcut ele obiectul unei dezbateri autentice (specializate sau publice)? Nu. Au condus la elaborarea unei strategii culturale și educaționale pe termen lung pentru România? Nu. Au determinat răspunsuri concrete? Nu (poate cu excepția apariției unei reviste, *Idei în dialog*, ceea ce nu schimbă radical fondul problemei). Nu a urmat nimic. Astfel încât, atunci când în 2007 o discuție a autorului cu Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu repune pe tapet aceeași slabă receptare a venerabilului filosof Mihai Șora și, implicit, a aceleiași disfuncții din cultura noastră, H.-R. Patapievic decide să revină asupra temei. Teza articolului din 1996 rămâne în picioare, dar textul propriu-zis e rescris integral, cu un sistem de argumentare mult extins în afara disciplinei filosofice și cu o armătură sporită de câteva texte convergente, redactate în aceeași perioadă. Astfel că, în ansamblu, construcția capătă, în cele nouă capitole și opt anexe ale sale, anvergură și prestanță.

Între *Situația de fapt* (cap. II) și *Un model al culturii bine rânduite* (cap. IX), se deschid în carte peste 150 de pagini de argumentare strălucită, de raționament condus impecabil. E drumul parcurs de la o realitate dezamăgitoare, foarte "joasă", la un proiect avântat cu forța utopiei. Iată cum ar arăta prin ochii unui călător *ideal* peisajul cultural românesc: "aici ideile nu se dezbat, argumentele nu sunt ascultate, obiecțiile sunt trecute cu vederea, teoriile sunt luate în balon, iar sunetul calm al discuției se aude numai când autorii au murit, iar când numele lor a primit confirmarea canonică a Occidentului" (p.12). Și, ceva mai încolo, în chip de concluzie, imaginea "maionezei naționale, care nu se leagă": "La noi, în spațiul public, specializările nu comunică, oamenii dintr-o disciplină refuză să discute, grupările intelectuale se detestă, personalitățile se suspectează, premiile sunt gândite ca premii-contra (nu ca premii-pentru). Lumea culturală e sfâșiată între provincii istorice, cartele de generație, partizani de ideologie, partizani de chiverniseală, țuturi de inimă, neo-oportuniști și paleo-oportuniști. Lichelismul de afirmare se luptă pe viață și pe moarte cu oportunismul de lichidare și ambele se aliază împotriva noului care nu are girul coteriilor acceptate [...]. Iar peste tot acest peisaj de ruptură și strânsură tronează uriaș, anacronic și imbecil, statul: adăugând tuturor acestor clivaje mișcătoare opoziția dintre cultura oficială, care are atributul de națională și restul culturii, căreia i se refuză, alături de subvenții, dreptul la orice statut istoric" (p. 97).

Aceasta e poate cea mai virulentă și exasperată pagină a cărții. În rest, întreaga descriere a patologiei culturii noastre are un timbru surdinizat, neinflamat, de o luciditate amară, încărcată de pesimism și scepticism. Cu o singură excepție: atunci când propune României – ca pe o utopie, îmi vine să spun – modelul culturii bine rânduite, modelul roții. "În termenii modelului spațial al roții, o cultură bine rânduită trebuie să aibă și căpătâna, și spițe, și obezi. În căpătâna se află întrebările care

ne privesc pe toți. Prin spițe se individualizează întrebările care deschid formele specializate de cultură. Acestea se realizează integral în obezile care bordează circumferințele roții, pe conturul căreia va aluneca de acum, lin, vehiculul umanității" (p. 136). Tonul capătă atunci un patetism nobil, plin de energie și speranță. Deși, doar câteva rânduri mai încolo, cu aceeași luciditate cumpănită, H.-R. Patapievic ne atrage atenția asupra beneficiilor, dar mai ales asupra riscurilor legate de locul culturii generale într-o civilizație care se vrea armonică. Soluția? Echilibrul: "O cultură bine rânduită este o cultură în care raportul dintre cultura generală și formele specializate de cultură este unul de adecvare reciprocă și de sprijinire mutuală" (p.140). Raportată la acest proiect, cultura noastră, construită (ca majoritatea culturilor occidentale), pe modelul scării, adică unul ierarhic, se află în blocaj, departe de perfecțiune. "Ne-ar trebui un loc geometric, comun între culturile de specialitate care se afirmă azi cu vigoare în România, capabil să readucă în cultura publică ceea ce pentru corpul politic este binele comun: realitatea unei culturi comune, la care să putem participa toți – fără inhibiții, fără concesi, fără discriminări; cu afirmarea standardelor de civilitate, bun-simț, inteligență critică și obiectivitate" (p.141). Și, într-o alternanță a tonului, din nou patetic, în formulări memorabile, pe care eu le-aș transforma în afișe și le-aș lipi pe ziduri: "Cultura nu e obligatorie. Dar fără ea nu poți arăta nici ce ești, nici dacă ești, nici cum ești. [...] Cultura nu este totul. Dar face ca totul să fie cu putință" (pp. 151-152).

Dacă am trăi într-o țară nor mală, în următoarele luni această carte ar trebui să devină prilej pentru o dublă dezbatere: una de specialitate, în forme adecvate, și alta publică, pe canalele media și nu numai. Probabil că experții diferitelor domenii vor avea de spus câte ceva. Poate vor formula obiecții, întrebări, poate vor avansa răspunsuri. Istoricii, de pildă, vor putea spune că nimic nou sub soare în cazul României, așa cum apare ea constituită cultural, pentru că un studiu comparat cu situația din țările Europei Centrale și de Sud-Est ar dezvolta lucruri demne de luat în seamă. Ar fi multe de învățat din ceea ce le e comun, dar și diferite acestor țări mici, cu istorii fracturate, amputate, trăite spasmodic, cu frontierele mereu deplasate, cu un scepticism teribil în fața tăvălugului marilor imperii. Toate au găsit, începând din veacul Luminilor, o soluție salvatoare (între altele): acel *ethos al învățării*, acel cult al culturii scrise, ca element de stabilitate și continuitate, ca marcă de prestigiu și demnitate, așa cum îl definea Virgil Nemoianu într-un excelent studiu. Un spațiu de securizare pe care următoarele secole (cu tot cu deceniile de comunism) n-au reușit să-l destrame. Nu poate fi însă trecut cu vederea și ce anume a diferențiat România de toate aceste țări în secolul XX, mai ales sub aspectul legăturilor sociale, al emancipării individuale pe fondul unei solidarități civice. Cauzele sunt numeroase și adânci. Unele pot avea atingere directă chiar cu subiectul cărții lui H.-R. Patapievic, mai ales atunci când e vorba de o tradiție

HORIA-ROMAN PATAPIEVICI

Despre idei & blocaje

București, Editura Humanitas, 246 p.

a prezenței intelectualului (umanist sau nu) în spațiul public. Poate că la capătul unei asemenea comparații își va găsi o explicație și rolul supravalorizat și supraîncărcat al scriitorului în aceste societăți, inclusiv în cea românească.

La rândul lor, literații se vor simți, pe de-o parte, flotați ("Dacă vrei viață, trebuie să te adresezi revistelor de cultură. Ai zice că în România singurii oameni care știu să trăiască intelectual cu pasiune sunt literații, oamenii de cultură generală"); pe de alta, vor avea la ce reflecta circumspect ("Formată ca o cultură de literatori, cultura generală [din România în secolul al XIX-lea, n.n.] avea limitele de orizont ale statuilor clasice: frumusețea le întrecea adeseori inteligența [...]. Din motive care nu pot fi enumerate aici, cultura română a rămas o cultură generală, o cultură de literați, animată de o sensibilitate de literatori. S-a specializat, așa-zicând, în cultură generală") (p. 96).

Oricâte întrebări, nedumeriri, reticențe, contestări ar putea stârni, ideile scoase la atac în cartea lui H.-R. Patapievic trebuie să deblocheze o stare de fapt, pe care cartea o semnalează ca viciu de fond al culturii noastre: absența dialogului, persistența celui *non sequitur* care însoțește ca un blestem apariția unor idei novatoare. Cel mai mare eșec al acestui proiect oferit nouă cu atâtea acuratețe și onestitate ar fi ca el să nu fie urmat de nimic. Dacă ar fi să ne supunem logicii autorului de pe parcursul întregii argumentații, s-ar prea putea să se întâmple așa. Iar cartea să-și conțină implicit și destinul. Totuși, nu cred. Sunt sigură că *Idei & blocaje* va naște un schimb adevărat de idei, fie și polemice și că va provoca dezbateri mult așteptate, tocmai pentru că o parte decisivă a sistemului vieții noastre publice – învățământul – e în cea mai acută criză din ultima sută de ani. Dacă nu se va întâmpla astfel, măcar o parte din vină va fi și a noastră: pentru că n-am avut știința de a folosi ceea ce ni se oferea ca strategie de urmat pas cu pas; pentru că ne-a lipsit abilitatea de a o transforma într-o tactică; pentru că ne-au părăsit curajul și forța de a porni o bătălie. Orice s-ar întâmpla, cartea aceasta nu trebuie să aibă destinul minunatei fortărețe din *Deșertul tătarilor*, care se stinge încet, înghițită de timp, așteptând s-o asedieze cineva.

PE REPEDE ÎNAPOI

CRISTINA CHEVEREȘAN

Când aud numele lui Mircea Daneliuc, majoritatea românilor se gândesc la film. Regizor, scenarist și actor, acesta devine parte integrantă – nu arareori incomodă – din lumea cinematografiei românești de top încă de la începutul anilor '70. Din 1997 însă scrie și romane. Cel de debut, *Pisica ruptă*, a făcut la vremea respectivă valuri de bestseller, intrigând nu doar publicul, ci și pe specialiștii care i-au acordat premiul ASPRO. *Ora lanti* este cea mai recentă carte publicată în deceniul scurs de atunci. Poate nu întâmplător, una dintre obsesiile protagonistului acestei scrieri este însăși trecerea implacabilă a timpului obiectiv, greu de suprapus volutelor percepției subiective:

"Trebuie să admit că nu am puțința senzorială de-a decela evenimente extrem de rapide, cum ar fi de pildă efectul și cauza. Ce fac atunci, ca să pot trăi cât de cât? Inventez, dragă, Timpul – îl inventez, să zicem, la modul subliminal, îl generez, îl secret (e mai bine așa?) ca să-mi dea procesul cu-ncetinitorul, au ralenti. Timpul, de fapt, n-are cum să existe. Este interfața unei neputințe, o cârjă. Timpu-i o iluzie mai groasă ca lumea. Lumea e deja causal declanșată și sfârșită de mult". Un om sfârșit într-o lume în derivă: asta pare a fi eroul fără voie al unei vieți fără glorie. Stratulat. George Stratulat. *"Gelu, Gigi, Giani, Giovani, Pupi și Ghighi. Fiecare apelativ înseamnă o femeie și-un fel de a fi tandră"*.

Între femei și relații care de care mai bizare se derulează chinuit pelicula existenței unui sclav al stresurilor, depresiilor, bolilor reale sau imaginare. Întregul roman pare a fi o istorie a eșecurilor, dezamăgirilor, neputințelor unui individ prea puțin adaptat realității. Stratulat este mai degrabă strangulat de neajunsurile propriului trup, de răătăcirile propriei minți. Înnebunit, cum o mărturisește, de viețuirea mediocră, vâscoasă, cu încetinitorul, dă impresia că înoată pe loc într-un vârtej. Totul în jur se derulează cu viteză, afectându-l direct sau indirect dar neimplicându-l practic ca factor de decizie. Este obiect, nu subiect al propriei vieți, aflat într-o inutilă zbatere de a prelua controlul demult pierdut. Mai mult, în postura de pacient este cobaiul unui straniu experiment de psihoterapie prin sex: un studiu de caz pentru elaborarea unei teze de doctorat.

Narator deabusolat al propriilor stări și acțiuni, Stratulat se află la intersecția influențelor pe care le exercită asupra-i trei femei. Din tușe apăsate Daneliuc reușește să contureze trei portrete frapante: Gilda, psiholoaga cu subite veleități de ziaristă, Aurora, consoartă cu probleme și apucături grotești și Violeta, deputata senzuală, rasată ministresă a Culturii, protagonistă de talk-showuri și scandaluri media. Toate iubite într-un fel sau altul la un moment dat, toate generatoare de o dependență maladivă. Sub povara elucubrațiilor alimentate clinic cu Zoloft și Viagra, eternul perdant își justifică declinul prin emiterea de teorii cu alură științifică,

menite să compenseze șirul patetic de înfrângeri imediate.

"Uite cum e cu viața... M-am convins că Universul e de fapt o uriașă mistificare. Aici nu mă poți contrazice. Ceea ce numim Spațiu cu destulă candoare e ocupat în realitate de un complex de Creații care coexistă simultan în diferite stări iluzorii, materiale sau nu [...] Ori, aceste construcții care ne depășesc intelectul se întrepătrund, au puncte de interferență. Ca la noi în Bermude sau în Marea Japoniei. Ca la mine cu Violeta, cu Gilda și Aurora... Interfețe". Scriitorul produce un fel de negativ al cotidianului: în așteptarea unei voci puternice, care să stabilească linia melodică și să acționeze ca principiu organizator, fundalul este animat, adeseori asurzitor, capabil să funcționeze și independent în absența unui solo de calitate.

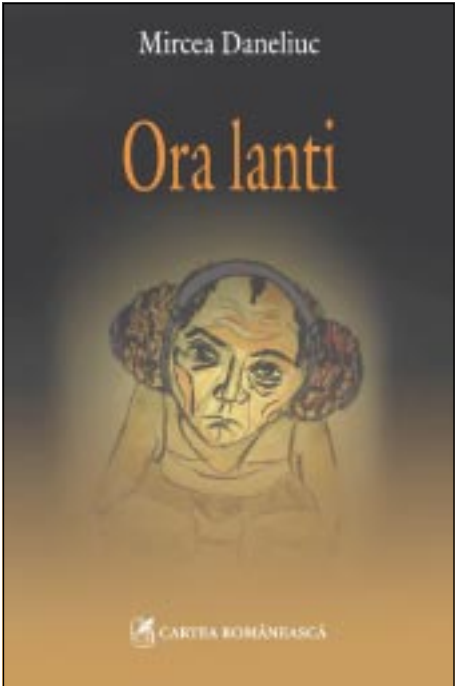
Daneliuc acordă o atenție specială detaliilor ce compun acest fundal. Deși povestea are pe alocuri un aer coșmaresc, fantastic, divorțat de realitate, ea se proiectează într-un cotidian perfect recognoscibil. Este însuși principiul pe care prozatorul îl aplică pentru a intriga: decupează fragmente din România contemporană și alcătuiește un colaj deconcertant. Cititorul va fi cu siguranță antrenat în jocul cu imagini deformate în spatele cărora se pot ghici prototipuri. Pe cât de deviantă pare experiența lui Stratulat, pe atât de veridice îi sunt circumstanțele, de la notoriul caz al răpirii jurnaliștilor români în Irak până la întreaga faună politică și socială cu modele transparent deghizate. Dacă în privința autenticității surselor de inspirație nu există dubii, ele vor apărea în mintea personajului prins în angrenajul unui univers malefic. Odată ce ambiția deșartă, vanitatea, ipocrizia, lăcomia, desfrăul, șantajul, cinismul, manipularea, insensibilitatea devin coordonate stabile, așteptările, emoțiile, bunele intenții, ‚normalitatea‘ sunt simple accidente.

"Domnule, întrețin un gigantic spectacol de iluzionism. Tot ce pare real și dă un sens vieții: mărul din care mușc, troleibuzul din stație, lumea, pantoful, cuvântul, fumul pe care îl inspir le percep mixate și simultane, uneltind în a-mi da tulburarea numită luciditate... Un complot cosmogonic, o studiată construcție cu aparența realității și avînd în spate nimicul. Astfel încît să poți spune în deriziune: asta-i adevărat, asta nu. Fiecare individ în propriul decor ficțional și toți într-același... Pardon? Ia gîndește-te la asta puțin. Nu-i așa? Ce operă grandioasă! Ce Artă! Știi ceva la fel de perfect?" Este doar unul dintre pasajele ce par a oferi chei de lectură atât poveștii tragi-comice a lui Stratulat, cât și intențiilor creatorului. Romanul însuși are aerul unei puneri în scenă de spectacol cu oameni și marionete, unde absurdul și firescul se întrepătrund.

În ciuda titlului ce ar putea indica o lentoare a discursului, o temporizare a deznodământului, unul dintre elementele

distinctive ale cărții este chiar ritmul susținut. Sfidându-și organizarea internă, sincopele, schimbările de planuri, alternanța de situații, *Ora lanti* se citește cursiv, rapid, ușor. Pe de o parte, fluiditatea lecturii ține de specialitatea autorului: dialogul abrupt, proaspăt, lipsit de pretenții sau ornamente inutile, adaptat protagoniștilor. Pe de altă parte, suspansul este întreținut prin decupajul atent al scenelor: cele 36 de capitole sunt 36 de fragmente de memorie ce retrasează întregul în stilul anunțat al eului narativ. *"Cum am ajuns aici nu țin minte, sunt lucruri care încep să se șteargă. Momentele intermediare îmi scapă [...] Vreau doar să spun că ceea ce în mod nepotrivit se numește trecut nu-i decît o recuperare secvențială. [...] Luați orice text. Tot ce e retrograd sfîrșește evolutiv. Aș vrea să văd undeva un mers cinstit îndărăt, măcar ficțional, dar mă tem că nu-i decît o trufie, am spus-o. Cu simțurile astea, așa cum le avem, ce poate cădea dinspre efect înspre cauză?"*

Pasajele meditative se întâlnesc cu cele prozaice, textul fiind presărat cu exclamații, întrebări retorice, sentințe, speculații, hotărâri de moment ce dau credibilitate unui personaj frământat. Oralitatea evidentă a frazei contribuie la impresia de spontaneitate a reacțiilor. Mai mult, răspunsul prompt al personajului la imprevizibilul din propria viață se aplică și cadrului general. Daneliuc nu se dezmințe, rămânând în război cu sistemul, cu babilonia socio-politică uluitoare până la dezgust. Critica practică glisează între revolta acidă și o tristețe pătrunzătoare. Aberantul situațional se traduce în efecte extreme; linia dintre ilar și grotesc, din ce în ce mai fină, delimitează un teritoriu al alienării.

MIRCEA DANELIUC
Ora lanti
București, Cartea Românească, 2007

Impactul direct al prozei este asigurat și de pronunțata coordonată vizuală. Dacă cititorului îi este ușor să ‚audă‘ conversațiile protagonistului cu ceilalți și cu sine, el poate în egală măsură vedea o serie de detalii menite să îi completeze imaginea mentală. Elementele astfel evidențiate sunt de regulă elemente-surpriză ce țin de mimică, atitudine, coduri vestimentare sau pur și simplu "diapozitive" exterioare ce se suprapun unei stări de spirit sau adaugă un comentariu asupra stării de fapt. În prezentarea cărții Octavian Soviany vorbește despre "verva zicerii". Există și o vervă a *înfățișării* în cele mai inedite, dureroase, șocante sau doar penibile ipostaze ale individului și ale societății - bolnavă la rându-i, delirantă, năucitoare, bântuită de tare și obsesii. Finalul exploziv aneantizează suferința exprimată de același personaj pasager care inventează fără voie ‚ora lanti‘: *"Mi-au pus și inimă nouă și tot nu trăiesc. Nu simt c-am trăit"*.

LIBRĂRIA ESOTERA

(director Florica Petrean)

esotera

Sărbătorile nu s-au încheiat!

Librăria **ESOTERA** sărbătorește Cartea în fiecare zi!

Librăria **ESOTERA** înseamnă un program managerial dinamic, al mileniului 3.

ESOTERA preîntâmpină emoția examenelor de capacitate, bacalaureat și admitere fiindcă are o ofertă completă de manuale și auxiliare școlare (ghiduri, dicționare, culegeri, antologii, sinteze). Cea mai bună pregătire începe de la cărțile cele mai bune!

La **ESOTERA** găsești titluri de la peste 300 de edituri!

O ofertă care nu trebuie să îți rămână străină : cartea străină!

ESOTERA oferă albume, dicționare, beletristică în engleză, franceză, germană.

Ai nevoie de o carte și nu ai găsit-o?

ESOTERA onorează orice comandă și ți-o trimite acasă!

În atenția școlilor!

Pentru elevii silitori, oricând o carte poate deveni un premiu mult dorit.

ESOTERA oferă cărți pentru serbările școlare la prețuri avantajoase.

Secretul nostru?

FARSE

ALEXANDRU BUDAC

Maseurul orb, ultimul roman al lui Cătălin Dorian Florescu, tradus recent de Mariana Bărbulescu la editura Polirom, reia, cu același ton melancolic din *Drumul scurt spre casă*, traseele presărate cu obstacole și peripeții de *road movie*, parcurse de exilatul elvețian întors în România doar cu o cutie de amintiri și un pașaport occidental. Dacă romanul precedent era unul cu final deschis – Ovidiu și Luca rămăneau la malul mării, în Mangalia, unde orice întorsătură de situație era posibilă, *Maseurul orb* e inaugurat de revenirea în țară a lui Teodor Moldovan după douăzeci de ani, cu trecerea prin vamă sub cele mai rele auspicii (accident mortal pe șosea, în Ungaria, cu tineri la ceas de nuntă, drumuri delimitate doar de copaci și de cruci, în România, o crăpătură pe cerul întunecat "prin care intra diavolul în lume", la orizont și o goană suicidară prin stațiunea Moneasa), continuă cu întâlnirea unor oameni pitorești și se încheie cu o captivitate îndelung anunțată. Dorul de casă, singurătatea, prietenia pusă la încercare, înstrăinarea, distorsiunile memoriei, călătoria inițiată de la Apus înspre Răsărit, iubirile de odinioară, relațiile sexuale promiscue, moartea sunt motivele în care poți să-ți ancorezi lectura, întrucât Cătălin Dorian Florescu le lasă la vedere. Cred însă că miza romanului trebuie căutată în altă parte, și anume în însuși actul de a povesti.

Într-un eseu despre crepusculul povestirii, Walter Benjamin considera că nevoia de a cunoaște viețile altor oameni, de a le împărtăși experiența și de a afla "sensul vieții", e cea care ne motivează să citim romane. Orice roman autentic încearcă să fie o eludare a temporalității, să devină trans-temporal și astfel, prin viața pe care o conține în paginile sale - ea însăși rod al *amintirii creatoare*-, să se sustragă finitudinii și uitării. "Sensul vieții" se dezvăluie doar prin moarte, însă moartea, în roman, are întotdeauna un caracter metaforic, deoarece e substituită de finalul acestuia. Romanul se deosebește de povestire prin dependența lui de carte, de suportul tipărit. Pentru Benjamin, arta povestirii a dispărut deoarece oamenii nu mai fac schimburi autentice de experiență. Cititorul de romane este întotdeauna solitar. Povestitorul, în schimb, rămâne "cineva care se întoarce de foarte departe", capabil să-și împărtășească prin viu grai peripețiile și să-i transfigureze pe cei care-l ascultă.

Teodor Moldovan dispune de o bună memorie, dar de puțină experiență. Amintirea a două persoane îl motivează să se întoarcă în România: o iubire de tinerețe (Valeria) și un cioban neîntrecut în arta povestirii (Mihai). În plus, poartă asupra sa un jurnal de exil, în care a notat minuțios, pentru iubita amăgită, din precauție, cu o vacanță inventată, aproape tot ce s-a petrecut de la traversarea ilegală a frontierei, până în pragul revederii. "Notează-ți tot ce vezi și ce gândești. Când o să te întorci, am să citesc ce ai scris și o să fie ca și cum aș fi călătorit cu tine", l-a sfătuit Valeria, fără să știe că nu se vor mai întâlni decât peste douăzeci de ani.

Pentru Teodor, moartea ține mai degrabă de domeniul absurdului – tatăl său a supraviețuit periculoasei traversări a graniței cu Iugoslavia, dar nu și unui accident de circulație în sigura Elveției – și de statistică – este director de marketing la o companie producătoare de dispozitive de securitate menite a ține departe moartea provocată de atentatele teroriste. E ambițios, educat, *workaholic*, conduce un Audi, poartă un costum englezesc și are un portofel burdușit cu cărți de credit.

La Moneasa, un capăt de lume, întâmplarea i-l scoate în cale pe Ion Palatinus, maseurul nevăzător și excentric, cu o bibliotecă fabuloasă, care în schimbul serviciilor de masaj și recuperare medicală, le cere clienților să se înregistreze pe casete audio lecturând volume alese pe sprânceană. Biblioteca maseurului mi-a amintit depozitul de cărți trecute la index, sortite presei de hârtie manevrate de Hanta, naratorul din *Prea zgomotoasa singurătate*. La fel ca personajul lui Bohumil Hrabal, Ion Palatinus este un răzvrătit, deși n-am putut să-mi dau bine seama care-i sunt adevărații dușmani (Primăria cu proiectele ei de modernizare turistică, oamenii din stațiune lipsiți de respect și de cultură, occidentalii cu banii lor, familia care nu mai vrea să știe de el?). Spre deosebire însă de cărțile lui Hanta, cărțile din biblioteca maseurului nu se transformă în pastă de celuloză, ci în voci înregistrate pe benzi magnetice, glasuri care adugă textelor lecturate, frânturi din viețile celor care citesc. Ion Palatinus devine, cu timpul, ordonatorul vieții măruntelor comunități din stațiune. Adună în jurul său discipoli și prieteni, dar se și folosește fără muștrări de conștiință de grangurii locali, pe care-i mănuieste la fel de bine ca bastonul de nevăzător.

Maseurul orb dispune de ingredientele unui roman de succes: un subiect captivant, inspirat din situații reale, dubla experiență culturală a protagonistului (și, în primul rând, a autorului), talentul incontestabil de povestitor al lui Cătălin Dorian Florescu. Acțiunea romanului e pusă în mișcare de mai multe farse: vacanța transformată în emigrare ilegală, femeii-capcană ce pândesc și exploatează naivitatea lui Teodor, poveștile cu multe înțelegeri depănate de țărani și, mai cu seamă, festa cu funcție revelatoare care încheie cartea.

Din păcate, romanul are tot atâtea puncte vulnerabile, câte personaje și interacțiuni umane. Mai ambițios decât *Drumul scurt spre casă*, cu fraze bine tăiate și fără înduioșări patetice, *Maseurul orb* adună în schimb în paginile sale atâtea întâlniri, episoade din trecut, povești, citate și atitudini, încât dispar personajele. Altfel spus, în roman sunt doar personaje secundare, ale căror vieți se survolează de la o mult prea mare înălțime ca să-ți poți dea seama ce au ele specific. Nu concizia dialogurilor m-a indispus, cât faptul că ele sunt lipsite de emoție. Excelent observator al detaliilor de atmosferă și stereotipurilor culturale, Cătălin Dorian Florescu își neglijează personajul cel mai interesant, lăsându-l pe Ion Palatinus pradă schematismului. De pildă, relația cu tinerii

filosofi din jurul său e ambiguă. Ce-i motivează pe băieți să-i stea alături sau să se îndepărteze brusc de el? Admirația, compasiunea, dragostea, personalitatea lui? Erudiția lor, descrisă ca fiind impresionantă, nu ar trebui oare ilustrată și prin altceva decât citarea clasicilor la paragraf?

Ultima farsă a maseurului, ar fi putut să-l așeze în galeria personajelor literare care descind, mai mult sau mai puțin direct, din Șarlatanul lui Melville, dar personalitatea sa nu reușește să se coaguleze, și acest lucru dăunează evoluției lui Teodor. Fără un Ion Palatinus convingător, schimbul identitar din final riscă să rămână doar un schimb vestimentar și nimic mai mult.

CĂTĂLIN DORIAN FLORESCU

Maseurul orb

Iași, Editura Polirom, 2007, 336 p.

DEMASCARE. UNZIP

Părea suspect de multă vreme. Fusese de tânăr pus sub observație și urmărit de către echipe de specialitate. Ca și de pîlcuri de amatori, care au întîrziat lămurirea cazului. Acum acumularea cantitativă a devenit suficientă pentru a se transforma în demascare. Șerban Foarță a fost toată viața lui agent secret.

Serviciile noastre, atît de grijulii cu oculul, au fost depășite de viclenia acestui individ. Răspîndacii noștri au fost de multe ori păcăliți de scenariile și birfele iscate de el. S-au cheltuit fonduri de stat substanțiale ca să se demonstreze că olanda nu vine din Olanda și nici cașmirul din Kașmir. Un agent ARCOM a făcut cercetări de teren timp de doi ani ca să ajungă la concluzia că nici o Ania nu are castel în Spania. S-a vădit că V. Hugo, Ștefan Mallarmé și E. Lear au decedat în secolul al XIX-lea, și cu toate acestea Foarță i-a tradus în română, înlocuind decedații noștri cu fantome ale occidentului.

El s-a substituit lucrătorilor secției avansate de Aer al Timpului. În țara noastră depopulată el a introdus fără acte indivizi și bunuri din străinătate. Ca demograf, e mai periculos decît Dr. Frankenstein. Ca frontierist, mai abil decît orice bulibașă. Ca traficant, ne-a umplut de opiu mai ceva ca popii și bulgarii. Se recomandă "poet", așa că nu e ușor să-l pedepsești: să-l închizi e ca și cum i-ai da un premiu. Poate ne ajută serviciile suedeze cu un Nobel, că noi nu putem.

A făcut prozelești din prozelești noștri și oameni din oamenii noștri. Lt. Cocîrlă a căzut în cursa Psalmilor, de s-a dedat la apa Vavilonului ca altădată la țuică. Sg. Major Coicea și-a construit o caragialetă în garaj și acum pedalează cu ea prin Focșani toata ziulica. Căpitanul Grotescu a fost răpit într-o noapte și ținut într-o caleașcă trei zile. Cînd i s-a dat drumul a declarat că a fost imobilizat de o ceată de îngerii cu bărbi false care l-au pus să învețe pe dinafară vorbele astea: "Șarpele e eșarfa Isadorei". Le spunea tot timpul, așa că l-am trimis la sanatoriul de la Moreni ca tebecist. I-am urât să se întoarcă sănătos dar, cînd a revenit, murmură mereu "Eșarfa e șarpele Isadorei". I s-a desfăcut contractul de muncă. Acum cerșește pe munte, la Sinaia.

Care Bivolaru? Foarță e mai ascuns și mai parșiv este, că el nu se dă pe față. A răspîndit o vraie de cotropițe în masa noastră curată. Cele pe care le fermeca cu vreun poem erau apucate de streche și veneau să slăbească vigilența revoluționară a alor noștri punîndu-i în stare de erecție continuă. Pe unii i-a rafinat de la vîrste fragede, de nu mai vor să crească. Pe alții, care deja se rădeau, i-a făcut să se copilărească. Producția și frica scădeau. Parfumurile lui nesuferite ne tulbură aroma de hrubă din habitat, nu că le-am simțit. Cum să-ți mai faci treaba în asemenea condiții? Foarță ăsta știe toate ițele sabotajului. De unde le știe? Cine l-a instruit?

De unde știe el că ne-a trebuit toată tevatura aia din '89 ca să ne reorganizăm? Într-un raport public, a scris că, citez: "Tare ne zgîndără / soarta cea luzără: / unde mai sîntără / ăia dă fusără?" Asta e incitare. Și o mai pune și pe seama sorții. Vrea să dezlănțuie curiozitatea furioasă poporului ca să ne dea în vileag. Adică să-l manipuleze, cînd asta e treaba noastră.

La cercetări a rezultat că acest Foarță locuiește suspect de aproape de zona Tökeșoara. Probabil că acest Don Juan al serviciilor secrete ne-a luat-o înainte și atunci și l-a convins pe "Laszlo" să se facă vîrf de lance, chit că tot noi ne-am rîs pînă la urmă.

Și acum, lucrul cel mai grav. După cum a spus Gen. Rosetti, limba noastră ne dă semn că-i făcută dintrunlemn. Numai că Foarță nu o vorbește, ci doar se prefacă. El scrie într-o limbă bazată pe materiale din afară. Lista lor e lungă și a fost întocmită cu greu de lucrătorii noștri din redacții și universități, care raportează că următoarele materiale au fost folosite: muzica sferelor, diamante (probabil aduse din Africa de Sud de Apartheid), aer nepoluat (de unde?), foc (deși economia noastră are nevoie de toată energia disponibilă) și un fel de anti-materie, căreia el îi zice anti-chiciologie, sau cam așa ceva, ca să înțelegeți cu ce vorbe ne poartă. De cînd cu Foarță, nu îl mai înțelegem nici pe el ce spune, nici pe noi ce nu spunem.

În concluzie, permiteți să raporteze: Șerban Foarță este agentul secret al unei puteri străine, probabil o organizație secretă autointitulată Cea Mai Subtilă Lume Posibilă (CMSLP). Rog să dispuneți în consecință.

deschid dosarul. îl închid. l-acordeon.

"Călin-Andrei Mihăilescu"

MATERIA CA SENTIMENT

TUDOR CREȚU

Adriana Tudor Gătan se află la al doilea volum de versuri. Primul, *Diminețile unei adolescente carnivore*, Mirton 2003, nu a trecut, cum se zice, neobservat. Dar nici nu i-a conferit autoarei recunoașterea meritată. Din varii rațiuni sau... *lipse* de rațiune – de la distribuție, la modalitatea estetică. Adriana Tudor Gătan nu scrie o poezie "la modă". Nu rimează, ca nici unul dintre paveldaniști, de altfel, cu felurile visceralității și exhibării cu care poezia "de ultimă generație" ne-a obișnuit. De cum deschizi cartea, o trăsătură devine evidentă – tăietura severă a versului, constantă, de asemeni, a primului volum. Pornind de la un detaliu declanșator, inductor de stare, poeta ritualizează, implicit, o simplă acțiune. De pildă, tăiatul unei lubenițe: "ei se pregătesc de/plecare/storurile/înmoaie/lu-mina/în cameră/scările pătate/de ploaia/scurtă de/vară/desfac o lubeniță pe/masă/cu un cuțit/ de vânatoare/și o dau/de pomană/sufletelor/de pe pereții/casei". Circumscrierea ritualizantă a peisajului, a contextului imediat. Lumina înmuiată e, deja, lumină transfigurată. *Ei pleacă* – un aspect deopotrivă prozaic și misterios, "poetic". Prospețimea vegetală a fructului și concretetea amenințătoare a cuțitului de vânatoare – două laturi pregnante în felul lor ale "lumii materiale": fructul cu miez roșu, vegetalul, și cuțitul "greu" de vânatoare, materia dură, minerală – între cele două există un contrast magnetizant. Toate acestea, spre a da de pomană fantomaticelor prezențe "de pe pereți". Viață cu miez, zemos, roșu, "sacrificiu" cu un cuțit de vânatoare și niște suflete din care n-au mai rămas decât fotografiile. Se întâmplă, uneori, o știm cu toții, să constăți înfiorat poezia camuflată sau sensul paralel, "ocult" al unui gest. Și alte poeme dau impresia că le lipsește un ca *și când*, de pildă în *ca și când aș da de pomană*, fiind "reduse" la captarea sensului acestuia ocult, secund.

"Florile străluceau/ ca niște organe/ încă respirând/pe pultul de lemn al barului" – atât de pregnant e al doilea termen al comparației, încât "vezi cu ochii" nu flori, ci, de-a dreptul, organe pulsând. E vorba de acuitatea cu care poeta percepe viul, respirația sa fremătătoare. "Simțul intern" convertește...organic impresia. Interesant ar fi fost și un vers fără flori, despre un pult de local pe care pulsează, surrealist, organe. Atât comparația, cât și ruda de pe treapta superioară, metafora, ar fi fost, atunci, suprimate, iar acuitatea orbitoare a impresiei ar fi produs ruptura de nivel. Cu alte cuvinte, ar fi putut duce la *viziune*. Încerc, tot mai mult, în ultima vreme, pornind de la un vers, să înțeleg, cât de cât, *misterul textului*. Imaginez teorii "secrete" despre un "simț intern" care convertește fiorul: de pildă – «simțul intern» e o oglindă activă, reflectă în felul său impresia, o redă conform regulilor sale "neortodoxe". Senzualitatea reabilitează mângîirea; chiar și pe cea banală și prozaică, o transformă în plăcere. Acești fiori combustionează cele mai mărunte demersuri domestice. Rufe, de pildă, sunt calde "ca pielea ta". Ce înseamnă aici senzualitatea – e o facultate paradisiacă, solară a senzorial. Grație, această receptivitate a ființei, unei *inocențe nepierdute*. Percepția transubstanțiază lumea. Ea e, cel mai probabil, cheia paradisului, ea face cu puțință întrezărirea lui, intrarea într-o "anumită stare".

Cealaltă față, nocturnă, corupătoare a senzualității își arată, la rându-i, colții

catifelați în nu puține texte. Poemul de la pagina 26 – amintirea e o versiune fantomatică, subțiată și beatificată a realului. Într-o măsură extrem de poetizantă, sensurile se suprapun – purificarea înseamnă, aici, eterizare, "subtilizare": atât fading datorat timpului, cât și reducere la "elementul pivot" – idealizare retrospectivă și mistificare. "Suntem pe/aceeași faleză/iar eu trec prin/apă cu picioarele/goale fără brațe/pe celălalt mal/unde ai crescut/amintirea mea/cu pâine și vin/cu hrană pufoasă/și tulbure/într-un pământ/galben ca păcatul". Și acest text e o reunire a contrariilor. Mult mai adânc decât apa traversată e acest fior: "iar eu trec prin/apă cu picioarele/goale fără brațe". Aș fi versificat altfel: "iar eu trec prin/apă cu picioarele goale/fără brațe". Transplantarea lui *goale* cu un vers mai sus, ar fi îmbunătățit și versul cu pricina, inabil tăiat, individualizând, în același timp, "săgetarea" ce credibilizează trecerea, traversarea. Unul dintre cele mai frecvente atribute e *cald*, atribut voluptuos, al plăcerii senzoriale. Materiile lichide sau lichefiate curg lent, încet. Iar această încetineală amplifică savoarea/savurarea, fiind, ea însăși, voluptuoasă. Acuitatea senzorialilor dilată, maximal, senzația – răceala fulgilor de nea se oțelește, e resimțită ca o rețezare: "/.../ și soarele să alunece/lent ca o băutură/caldă/pe gâtul tău rețezat/de ninsoare". Câteva poeme sunt un soi subtil de denunț al mizeriei sociale și scufundării în obscuritatea orașului mic, provincial. Acestea sunt, ca să zic așa, doar bune. Le lipsește, însă, excesul care să le dinamiteze.

La Adriana Tudor Gătan, relația suflet-carne suferă, și la propriu și la figurat, complicații bizare. Poeta pare a avea o egală nostalgie a amândurora. De unde și o pendulare sinonimă cu sfâșierea. Căci prezențele copleșitoare ale contrariilor nu se armonizează într-o conjuncție sublimă, mântuitoare. Fierbințelile și palorile cunosc, deopotrivă, un rafinat regim de procesare/valorizare. Printre altele, autoarea are un decadent apetit pentru fineturi scriiturale. Ceea ce explică, parțial, opțiunea pentru notația adesea caligrafică, asemănătoare cu o grațioasă prindere din zbor a detaliului cuprinzător. Tipul acesta de poem – o succesiune lunguiață de versuri scurte – are fluiditatea sa specifică: versul nu e doar zvult și frugal, ci consistent într-un mod aparte – e substanțiat de măreția și exactitatea (plan-) detaliului, de ardența senzației. Aceste reliefuri individualizate nu tulbură curgerea textului, ci sunt armonizate de fluxul ei. Poemul e și de structurare și restructurare a stării, a momentului. Versurile au, în pofida scurtimii, rotunjimea lor – numesc, adesea, o parte (a poemului) care e, totodată, un întreg. În unele poeme, sugestivitatea specială, ca aspect al acestor consistențe a versului scurt, grație ca o tăietură mortală, transpare prin numărul de stihuri ce ar putea servi drept titlu(ri). "Numai seara/se face liniște/într-un colț al/camerei și/mă întâlnesc/cu undele mele/sonore/într-un geamantan/ce închide/ano timpuri ore/pilulele amare vitaminizante/ale unei ars amandi/o vagă recunoaștere/a pensulei/pe o pânză/mai albă decât/moartea/în timp ce sufletul/meu lung ca un picior de păianjen/călătorește printr-o/grămadă de pene". Cursivele îmi aparțin. Ele semnalează versurile cu potențial și alură de titluri. Unele «titluri» ar putea fi alcătuite din două sau trei versuri foarte scurte (*ano timpuri ore/pilulele amare vitaminizante*),

alte, după cum spuneam, dintr-un singur vers (de pildă, *numai seara sau într-un colț*). Am identificat aceste titluri fără să le caut cu lumânarea. Am parcurs, pur și simplu, textul, dându-mi, estimp, seama că, în cazurile maximale, tipul de poem în cauză e definibil și ca succesiune, ca serial de potențiale titluri.

Pe de altă parte, în cadrul aceleiași fenomenologii, la antipod, se situează versurile "de legătură", fără pic de rotunjime semantică, compuse din *cuvinte de trecere* – ca să încerc eu însumi o sintagmă-titlu. Splendidă e comparația sufletului cu un picior de păianjen. E vorba, evident, de păianjenul de casă, ce îmbătrânește în umbra ungherelor. Îl știm cu toții și-l redescoperim, în plin "proces creativ", când ochii ne mai hălăduiesc pe pereți. Piciorul de păianjen e un "element" de o concretețe în care prozaicul se îmbină cu fragilul și perisabilul. Sufletul capătă concretețea surprinzătoare a unui element care, extrem de perisabil, de sensibil și subțire fiind, are, el însuși, o alură...fantomatică, "sufletească". La Adriana Tudor Gătan, apele *visează* chipuri, nu le oglindesc, iar liliacul *strigă* a doua oară în noiembrie, nu înfloreste. Un registru irealizează, celălalt intensifică realul, datorită percepției agravante, de "înalță definiție". Autoarea își captează extrem de convingător ascensiunile și regresiunile; excursurile peste pragurile revelatoare ale conștiinței. Limpezimea straturilor freactice ale psihicului e accesată în versuri de o mare frumusețe: "au înverzit sălciile dintre-odată/așa cum ar apărea din întuneric/sfinții cu fețe de argint/îmi întind o cană de ceai/castaniu și puțin amar/cu gândurile mele lipite de/ferestre ca niște melci/de pereții unui acvariu gol/lu-mina aduce cu ea toate/amintirile/mă întorc mereu spre mine/însămi ca la un loc al crimei/tu mă nu mă vezi/după o perdea de probă/unde zilele pline de fericire/de amândoi/ard mocnit/iau forma scrumului/alb de zambilă". Remarc, totuși, o asperitate, pe care, în cele din urmă, forța ansamblului o absoarbe – acel așa de la începutul celui de al doilea vers, care ar trebui, mai degrabă,

înlocuit decât ras. Pe măsură ce întorc paginile și mă apropiu de finalul cărții și al cronicii, acvatizarea (lumii) devine o constantă tot mai...limpede.

De la perceperea ecranului interior, a fondului pur și a gândurilor (ca niște prezențe cumva profanatoare, fixate pe/străine de stratul primar, ireductibil al ființei), la echivalarea, implicită, a scrisului cu întoarcerea la locul crimei și la "vina originară" – poemul ca jurnal al Întoarcerii, al Procesiunii interioare. Poezia Adrianei Tudor Gătan arată, în plină epocă *de aur* a unui lirism feminin isteric, "corporatist" – și sub aspectul exhibării corpului, și al ierarhiilor și distribuției de laude – că valoarea textului este indicele esențial al autenticității. Și că sângele din pix face mai mult decât cel din tampoane. Dacă *Materie și alte sentimente* s-ar fi tipărit la *Cartea Românească*, alături de un cd, în fața acestei poezii, multă vată ar fi trebuit scoasă. E vorba, desigur, de cea din urechi.

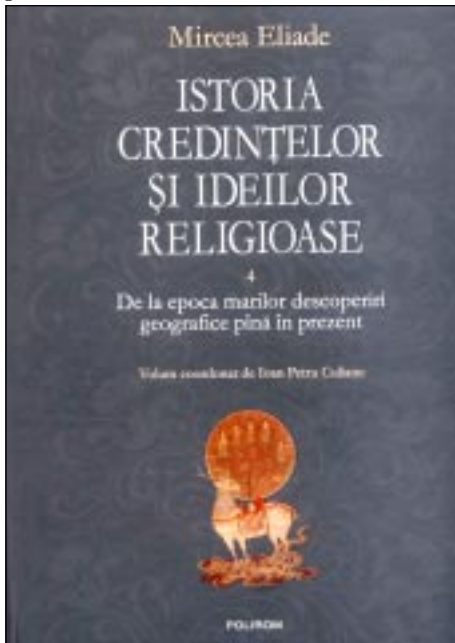
NDU la CURTEA VECHE

REDIVIVA CARTILE MAGISTRULUI ELIADE CLAUDIU T. ARIEȘAN

(I) **Mircea Eliade**: un veac de la nașterea unei majore "mărci înregistrate" *made in Romania*. Ne-am hrănit cu literatura lui exotica, am crescut liberi ca mentalități și curaj intelectual prin eseurile-i entuziasmante, ne-am ferecat lucrările științifice grație armăturii erudiției lui enciclopedice. Toți cei ce-l iubim constant îl aniversăm prin reînnoite citiri, în fiecare ceas al răsfoirii febrile prin parcă nesfârșita lui Carte, din ale cărei coli se desprind, ca-n prozele lui Borges, mereu alte sensuri și referințe. Rămâne și azi un reper ce nu poate fi supus degingoladei balcanice și care a revenit imperial în propria țară în dauna autorităților proletcultiste de mai an. Eugen Ionesco spunea cum, din experiența personală, în primul interviu de după trecerea la veșnicie a prietenului său fidel: un român trebuie să ajungă un gigant, mare cât lumea, ca să nu-i mai poată opri nimeni reîntoarcerea în țara natală, fiindcă vine cu întreaga lume înapoi.

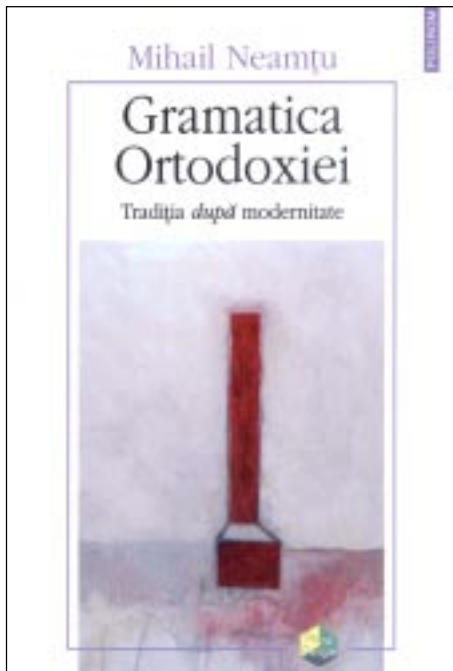
(II) Prima ieșire în Germania mi s-a nimerit la Freiburg im Breisgau, lângă izvoarele Danubiului. Aici prindeam, în 1991, lansarea volumului III, partea a II-a (De la epoca marilor descoperiri geografice până în prezent) din **Istoria credințelor și ideilor religioase**. La Editura Herder prinsese contur, sub coordonarea lui Ioan Petru Culianu, volumul ce rotunjea magnificul proiect al magistrului Eliade. Scris de colaboratori precum David Carrasco, Peter Bolz, Henri

Maspero sau John Mbiti, el poartă evident pecetea profesorului de istoria religiilor de la Chicago, chiar dacă uneori nu se ridică, compozițional și stilistic, la înălțimea modelului. Am visat pe atunci o variantă românească la Amarcord, dar iată că ieșenii au realizat-o acum ca un volum 4 al **Istoriei...** eliadești (trad. M.-M. Anghel, Polirom, Iași, 2007, 496 p.), ce prezintă religiile Chinei și Japoniei, credințele tradiționale din Africa, America și Oceania, dar și "creativitatea religioasă și secularizarea în Europa de la Iluminism încoace" – capitol final pe care ar fi dorit Eliade însuși să-l compună. Pentru temeiurile noastre greco-latine aceste culte și ritualuri par foarte îndepărtate și greu de perceput, însă cu siguranță că genialul savant dorea să ofere lecția *nec plus ultra* a domeniului, alăturând cele mai primitive și cele mai recente ideologii, insistând asupra comunei lor agresivități contra lui *homo religiosus*. Nu trebuie uitat că Eliade își intitulase de fapt proiectul tomului ultim din opera capitală "De la descoperirea «bunului sălbatic» până la ideologiile ateiste contemporane"!

(III) O punte interdisciplinară luminoasă și tonică oferă Pr. conf. dr. **Eugen Jurca** prin **Spovedanie și psihoterapie – interferențe și diferențe**, Editura Despina, București, 2007, 224 p. Rodul "unei îndelungate pasiuni, dospiri și documentări" începute acum două decenii, cartea configurează ascensiunea spirituală a omului, "metaforic vorbind, ca un vultur purtat de două aripi larg întinse spre cer: duhovnicia și psihoterapia". Sunt multe sugestii și clasificări utile pentru arealul teologic, cât și pentru cel psihologic în acest "manual de duhovnicie" cu fundamentare științifică. Deocamdată ele vor fi aplicate de parohul și universitarul timișean pe meleaguri canadiene, unde îi menim cu real atașament să nu cadă niciodată în ipocritele omagii *pro forma*: "cel mai valoros terapeut dintre duhovnici" ori "cel mai bun duhovnic dintre psihoterapeuți" — fiindcă așa se consolează invidioșii, apteri în ambele domenii, de reușitele oricărei sinteze înaripate.

(IV) O carte ceva mai sistematică decât insomniaca **Bufniță din dărâmături** ne-a oferit "Prăslea teologilor români", **Mihail Neamțu**, în **Gramatica ortodoxiei. Tradiția după modernitate**, Polirom, Iași, 2007. Este cronică unui dialog lucid, dar reverențios între filozofia universitară și teologia eclezială, între post-modernism și patristică, prin patru "nume de neocolit": D. Stăniloae, Michel Henry, Andrew Louth și John Milbank. Franchetea și entuziasmul genuin al eseistului, vizibile și în scurta întâlnire cu fanii de la "Areopagus"-ul timișorean, garantează o lectură alertă și multe chestionări adânci pe tema redescoperirii identității religioase. Preocupat de "restituirea coerenței narative a conceptului de ortodoxie", M. Neamțu face și o schiță a inteligenței teologale de la noi, detașată oarecum datorită îndelungii sale școli britanice. Cele "câteva rafturi din laboratorul de gestație" al operei sunt bine topite în text, dar emfaza unor note auctoriale și preeminența ironiilor acide în dauna umorului englezesc ne îngăduie o baterie amicală pe umăr: Hans Urs Von

Balthasar apare pe aceeași pagină bibliografică în două feluri, la inițialele U și V, deși cititorul avizat deduce că nu există mai mulți "urși von balhasari", ci e doar scăparea computeristică a autorului. După cum e, sper, și opțiunea abreviativă pentru "Mucenic" de la p. 36 pe care n-o mai reproduc, nu cumva să se încetățenească în limba română. În rest, o carte remarcată *con brio*, citibilă cu bucurie și încredere în destinul autohton al domeniului.

ZDRENTELE SFIELII (IV) ȘERBAN FOARȚĂ

În mod normal, debutul lui Mircea Brăilița ar fi trebuit să aibă loc în prima jumătate a anilor '70. Numai că epoca era cu totul anormală, editurile nefăcând excepție de la regula zmintelii generale. În plus, pe lângă sumedenia de impedimente obiective: cenzură tot mai aberantă, concursuri (bine măsurate) de manuscrise literare, debuturi în devălmășie, după modelul "brazdei peste haturi", tânărul Mircea Brăilița era, printre colegii săi de generație (nu toți, dar cei mai mulți), un retractil. În ciuda bunelor opinii (fie verbale, fie scrise) asupra-i ale unor critici sau buni experți în poezie ca Raicu, ca Robescu sau Hagiu, el suferea de o timiditate, numele căreia, mai neaoș, dar și mai just, este *sfiială*...

Sau, mai curând, *sfiială*, cu doi i, — cum atrăgea Dimov atenția, când recita o poezie de Arghezi, în care un cobilițar nu pregetă să se închine în fața unei ruinate biserici vechi, zisă "din gropi": "Dar el, oltean cu coșuri pline și cu balanța fără greș/ Întârzie din drum la tine, când drumul lui spre tine duce/ Ia cobilița din spinare, cu coșurile de cireși/ O pune jos și, cu sfiială, scoțând căciula, face cruce."

Or, *sfiiala* asta e mai mult decât lumeasca, dacă vreți, timiditate. Ea e evlavie și smerenie.

Ei bine, Mircea Brăilița e(ra) un evlavios smerit al unei poezii simțite și înțelese ca religie sau, mai curând, ca religiozitate. De unde, *zdrențele sfi(i)elii*, ce e echivalentul metaforic al unei smerenii la pătrat. Nu-i vorba de tartufferii și bigotisme de paradă, ca la smeriții impostori, ci de un cult al poeziei, — neuzurpându-l, însă, nicicum pe celălalt. În inima lui Mircea Brăilița, cele două bat la unison.

E pentru ce poetul e credibil chiar și atunci când "cendrillonizează" și/sau se umilește într-atâta, încât fraternizează, pur și simplu, cu oropsitele spălătorese: "Toată viața am cântat la manicord/ fragila mașinărie/ distrusă chiar de viață/ pe care o închiriam/ și eu și alții ca mine/ pierduți negustori/ într-o încremenită piață// pe muzica/ unor fanfare astăzi inexistente/ casă cu casă/ palat lângă palat/ eu trudeam în genunchi umilit/ împreună cu/ spălătoresele dintre cuvinte// afară/ se auzeau uralele reci/ trista cadență/ și râsul nimănu/ cum bolborosea/ în turbăriile sfinte". Titlul, *Cântecul uitatului*, al poeziei, e, și el, semnificativ, ca și, de altfel, sonul bacovian (adânc, nu exterior) al ei...

În ceea ce privește *manicordul* (care apare și aiurea în poemele lui Mircea Brăilița), exoticul vocabul denumește un instrument din alte vremuri, cu claviatură și cu coarde, — acestea ultime fiind acoperite, pentru a face sunetul mai lin, cu pânză. Este o definiție de simplu dicționar, unde "mai lin" s-ar cuveni înlocuit cu "mai discret", în măsura-n care discretul manicord e, poate, instrumentul emblematic al poeziei vechiului meu prieten: "oh amabile popor mai stai/ să ascuți cum plâng pe digul boreal/ dintr-un manicord/ pe care mi-l aduse marea".

Într-un context vociferant până la dezarticulare, pe cât de clamoros impudic, tot pe atât de vacarmatic, poetul nostru este unul discret până la "hermetismul" marelui trio interbelic italian: Saba, Ungaretti & Montale, — din cel din urmă Mircea Brăilița însușindu-și, ca exergă, un indimenticabil vers, ca și un titlu "anodin", *Ocazii*, atribuit penultimului ciclu.

Cât despre versul pomenit mai sus, acesta e definitoriu, cred, pentru (poezia lui) Mircea Brăilița, a cărui (cărei) inimă aduce a, mai ales, "scordato strumento" montalian, — a manicord dezacordat!

De la cei trei mari italieni, în rest, o anumită sicitate, o, dacă vreți, economie a unui vers mult auster, ba chiar, din când în când, ascetic, — fie și dacă, la răstimpuri, nelipsit de unele pulsuni madrigalești: "Ciudată fată de tătar/ fierbe-mi un ceai mai mult amar/ din frunze verzi dezăpezite/ și lacrimi oblice strivite// așterne-te apoi în cort/ ca o felină de lumină/ în gheara căreia suspină/ seducătoru-mi suflet mort..."

Curios e că sintagma eponimă a acestei cărți de poezie, anume "zdrențele sfielii", provine tot dintr-un poem madrigalesc: "Avea ochii verzi verzi verzi..."

(Ceea ce, în paranteză fie spus, trimite la romanța neuitată a unui trubadur de-acum un secol, cam dat uitării, Cincinat: "Frumoasa mea cu ochii verzi/ Ca două mistice smaralde...", — care certifică, și ea, fatalitatea unei priviri esmeraldine.)

* * *

Întorcându-ne de unde am pornit, să spunem iarăși că, în mod normal, debutul lui Mircea Brăilița ar fi trebuit să aibă loc în prima jumătate a anilor '70...

E ceea ce dă de înțeles cel care debutează azi, într-un târziu (ne-, însă, târzielnic), în incipitul unei amare elegii: "Deceniul șapte: vânăre de vânt vânăre de carte..."

P.-S.

O mențione, în sfârșit, pentru grafica lui Alex Ivanov; pentru portretul de pe ultima copertă, aparținându-i prietenului Turcea; pentru ilustrația de pe prima, a celui ce "purtase treizeci de mii/ de zile nume de arhanghel", adică părintele lui Mircea, Mihai(I), medic și pictor de... zi sfântă (du *dimanche!*), — al cărui "ulei de in/ acum râncezește/ tatăl meu odihnește/ în ultramarin".

Ilustrațiile din acest număr reproduc lucrări ale sculptorului
PÉTER JECZA

DIN IREALITATEA IMEDIATĂ

LUCIAN PETRESCU

În mână cu volumul de "Povestiri din Răsplaneta", publicat de Laurențiu Nistorescu (Editura Marineasa, Timișoara, 2007), m-am lăsat invadat de o senzație, de o stare de mult abandonată, undeva, în colțul plicaturat al memoriei, o veche obișnuință aparent irecuperabilă, dar pe care n-am părăsit-o, cu adevărat, nicicînd : de undeva, din intimitatea irealității imediate, de unde copilăria, senectutea, suferința sau plăcerea sînt de neseplat în ființă și timp. Duminicile de dimineață ale anilor 70 - 80, la parterul Casei Studenților din Timișoara, în ședințele tot mai rarefiate, dar la fel de intransigent utopice (distopice ?) ale viețuitorilor "brand"-ului "H.G. Wells", doar o noapte după mult mai turbulentele "ședințe" ale boemilor de la etajul II, un alt "brand" din plica memoriei colective timișorene, încă numit "Pavel Dan". Și nu mi-a fost ușor cu gîndul ăsta reîntors din niciundele ființelor noastre atît de comune, indiferent de această blîndă, anostă și îndestulată simbătă dimineață, **a.D.** 2007, în care mă așez și scriu pe îndelete. Mai întîi de toate, recuzita. Literatura *science-fiction*, pe scurt (și ușor reducționist, pentru unii comentatori prețioși autohtoni), S.F. Citesc : *Răsplaneta*. Apoi primul titlu : "Despre cum s-a întîmplat de au crescut cavalerii hermeneuți băieți mari și cumini", un fel de "Oare visează androizii oi electrice ?", ori de urmare a "Copiilor Dunei". Isaac Asimov, Phillip K. Dick, Herbert Franck, ce vremuri... (atenție ! – nici urmă de fină ironie, n.r.). Altfel, recunosc fără greutate *Casa Tarilor*, de la sfîrșitul mileniului II, "edificiu" izbitor de asemănător Casei Studenților, mai sus pomenită, și mai mult, *Salonul Ascuns*, camera cu intrare pe ușa altei Camere. Fără Ferestre. Apoi *dealArgintul*, *deDublu*, *dinHibernia*, sau chiar *dElen*, *d'Nowher*, *dAstanam*, *deBan*, *dunDevii*, diverșii (și încă anonimii) *Acceptați*, gestionarii înțelesurilor *ovoidului-cu-fantă*, a *Punții Inferior*, a *Granitoriului Vamei*, dar și ale *dubitogramelor*, *sociorhemelor*, *arhemelor*, *cronobadaurilor*, *planigrafelor*, *personofertărilor*, *heliotoposurilor*, și dacă, cumva, ați obosit, jucați-vă, dar nu pe îndelete, cu: "Dar să nu-l descurajăm pe hermeneut, măcar că el așa face cu noi, aștelanți, și-ar merita s-o mai ia și el pe coajă..." ori poate cu: "Ce aș putea adăuga este că, eludând aspectele hermenutice asupra cărora alții sunt mai calificați în a se pronunța, nu poate fi ignorată o anumită disponibilitate de autodegradare biotehnică a arhemului significat". O asemenea incongruență, cine știe cît de atent premeditată, te duce cu gîndul ori la poalele bunicului povestitor de războaie ale stelilor, ori la istorii cu *conopi* și *axoloți* (ființele fantastice din prozele anilor 60 ale lui Julio Cortazar, ori cele ceva mai noi ale prietenului Adolfo Bioy Casares), dar și la personajele "neregretatului" Urmuz (scriitor de geniu, cred eu, recuperat de Laurențiu Nistorescu, măcar involuntar, în subtext), ori, poate, doar la simple conotații ale unui grup restrîns,

posesor de "arhem significat" – vezi gruparea de duminică hgwellsă (sic volo !).

devărul este că, la sfîrșitul respirației cam grăbite a textului, parcă îți vine s-o rărești... dar și să îți pară, întrucîta, rău. "Acceptatul" acesta prea se joacă de-a scrierea și rescrierea memoriei lui, nu neapărat colective (povestirile irealității imediate pot avea martori fizici, dar mereu, doar cei virtuali sînt adevărații cavaleri hemeneuți, deveniți băieți mari), și e păcat, pentru că acolo, în *Camera Fără Ferestre*, e un loc din care pot răzbate, mai bine păzite de sintagme nefolositoare și de alte noi și preafolosite foneme pur manieriste (jocuri, anagrame, hexagrame...), ele, îndelung așteptatele structuri pure și cristaline, decagoanele (după părerea *Maestrului* – Platon, fie el – icosaedre regulate, cu întocmai 72 de fețe strălucitoare), singurele cu desăvîrșit acces la grația și abandonul cititorului... adevărata țintă a scrierii de cărți, întreprindere, oricum, ciudată la începutul mileniului III, ce e drept.

"Săptămîna de Iederă" pare să schimbe ușor registrul, cuprinzînd un soi de jurnal (firește, neterminat, prin *Ziua în care n-a fost nicicum*, o superbă ratare prin exces de recuzită tehnică abrupt amestecată cu cotidian prea înverșunat aplicat), dar jocul pare să rămînă principala miză, ușor agasantă, continuă, fie și prin topică, ritm, pictograme (dacă le pot spune așa aliniilor de paragrafe și tăieturilor de memorie), prin poemele uneori stingher infiltrate în (de astă dată) realitatea imediată ("Ta twam asi"), prin însemnările cutanate, viscereale, diafane ori sîngeroase ("Și nu-și va da vinul via verde pe grui"), dar și prin intermediul exotismelor de conjunctură – ținuturile mai degrabă nevirtual-copiate ale țării Mu, Atlantidei, Thulei, Kogaiononului, întîmplările anului 11557 din era precedentă – toate, simple gesturi de ritual, oarecum caduc, un fel de "semnat pentru conformitate", al tău (adică, de pildă, al Adinei), puncte-puncte.

"Ziua în care n-a fost nicicum" ar încerca, cum am spus, altceva, mai așezat, mai consistent, o proză la fel de asemănătoare în intenții marilor sudamericieni citați mai sus, fantasticul ca sursă și recuzită pentru misterul și inefabilul *foarterelității* (iar o pătesc, și eu !) imediate, dar, și aici, se amestecă oarecum exagerat Călinși pe lîngă Cătălin, joc prea facil de cuvinte în sprijinul metaforei altfel grele, ca și scenele detaliate, cam prea pitoresc neaoș-recent-istorice, punctate de suferințe subculturale abia reprimite, cînd oul fecundat al prozei – miracolul din "Moarte și Iluminare", ori din "Metamorfozele" nemuritorului **Franz** – un alt prieten nedeclarat al Autorului (Laurențiu Nistorescu, zic) este, astfel, nelăsat să irumpă în Id, precum fluturele lui Lao Tzi, zburînd netulburat peste un lan de grîu stropit cu roșu de maci, în visul bătrînului țăran chinez ostenit după o zi de cosit, ori poate invers, în visul unui fluture ostenit după o zi de

zbor – întrupat într-un bătrîn țăran chinez, cosind un lan de grîu stropit cu roșu de maci. Așadar, în mijlocul cîmpului – infarctul.

(Și acum, un pasaj peste care puteți sări, la nevoie, în lectură : să fiu bine înțeles – n-am nimic în contra genului clamat de prozele lui Nistorescu. În contextul dat, ar fi culmea ! Dar, sincer, cred în steaua de prozator a lui Nistorescu, nemarcată atît de strîns de gen și maniere – vezi P.S.-ul de după finalul cronicii).

"*Nocturnaliile solstițiului*" se întrec în calambururi și anagrame (cinci, cinic, icnic), ritm și rime, dar și categorii, prolegomene și sintagme, nu întotdeauna la îndemîna scenei sau ghicitorilor personaje coparticipante la considerațiile de la marginea bibliilor apocrife și din începutul tratatelor oculte gnostice. Cam prea mult.

"*Petrecînd prin Răsplaneta*", adică în planeta-întoarsă-pe-dos-în-deget-de-mînușă, *interriorii* își "refac" apariția, iar Ezrahet și Ghinda, un fel de creaturi continue, asemeni tuturor interiorilor (cu doi r) ne arată drumul (mineritul) către propriul suflet (undeva între Cerul liber și Miezul Pămîntului ființelor fără sfîrșit). Metafora nu este extrem de originală dar este frumoasă, permeabilă, bine accentuată de fraze precum: "*Este prea adevărat că Interiorii n-au suflet atît de mare cît cel al pămîntenilor – dar la fel de adevărat este că, spre deosebire de cei muritori, ei încap cu totul tot în propriul suflet, ba chiar le mai rămîne loc să-și primească în vizită prietenii*".

Concret. Eficient. Păcat de excesivii răsturnoci, *miKhaeli*, *plăsmuitori*, *Tycho Brache*, *black hole* & comp.

entru că pe Laurențiu Nistorescu nu l-ar putea nimeni opri să scrie așa cum simte și înțelege. Fără

recuzita obstinată de gen fix. Fără icnete (icnic-uri) stilistic redundante. Pur și simplu. Literatură. Mărturie stau momentele cheie ale prozelor sale, cele în care noi, cititorii lui Nistorescu, știm foarte bine ce este fraza prezentă, și ce ni se pregătește pe după datul paginii, ce așteptăm, și nu inutil, ci hotărîtor și inefabil, să ni se întîmple, bun, original și peren, citind. "*Ce ar mai fi de spus ? Fără îndoială, cei amintiți, marea lor majoritate aplecați chiar în clipa de față asupra acestei pagini, cunosc mult mai bine cele povestite... ori dacă nu, sunt predestinați să le cunoască, cît de curînd...*"

A înțeles, sînt sigur, Laurențiu Nistorescu, ce așteptăm, în mod legitim, de la el. Și atunci, el, ce mai așteaptă ?*

* O carte întreagă. O carte consistentă. O carte a unui Autor, a unui "Acceptat" în "Casa Literelor".

la HUMANITAS

"LA POALE DE OLIMP..."

LUCIAN ALEXIU

Câți dintre protagoniștii poeziei ultimelor decenii în apropierea cărora s-a aflat Ioan Ardeleanu (15.09.1947 – 6.10.2007) vor fi știut că studiosul aplecat asupra vechilor texte românești este autor, el însuși, de stanțe nu mai prejos decât ale multor altora care au populat scena literaturii contemporane? Și că refuzul, multă vreme, de a le încredința tiparului poate fi atribuită mai puțin unui plus / minus de vitalitate socială, cât unui scrupul estetic, rezervei, poate, de a se ilustra în *underground*-ul cărțurăresc și cu altceva decât cu stricte considerații erudite?

Sunt întrebări, acestea, firești atunci când te afli în fața unei succesiuni de volume cum sunt cele publicate într-un interval de doar câțiva ani (câți s-au scurs de la debutul editorial al autorului, produs în 2002), de Ioan Ardeleanu: *Cunoașterea umbrei*, *Cezură*, *Cuvintele scribului*, *Afloriment*, *Liniștea zilei*, *Grădina lui Akademos*, *Purpură* – în care cele dintâi, cel puțin, din șirul de culegeri lirice menționate selectează versuri din anii '70-'90: poeme în care *totul*, ori *aproape totul*, pentru exeget, poate fi plasat sub semnul culturii; al unui intelectualism rareori *programatic* – căci textele nu lasă nici un moment impresia subsumării unui "proiect", unui scenariu ideatic –, cât de substanță. Ar putea fi vorba, în acest caz, nu în ultimul rând de plăcerea celui instruit de a legitima universul percepțiilor și reprezentărilor comune oferind o *lectură* a acestora în cheie culturală, de preocuparea de a răsfrânge peste lumea prozaică a cotidianului aura de idealitate a celor eterne.

De unde, desigur, și modul de selectare a materiei lirice, referințele ori aluziile erudite: perindarea de *arhei*, așadar – de figuri mitice ori istorice (Amalthea, Acteon, Casandra, Minos, Alexandru, Hefestion, Pygmalion, Ioana d'Arc etc.): "Primește ofranda, Alexandru – / Nu aur, nu smirnă, nu tămâie, / Nici trup mântuit de femeie, / Nici brațe vâjnoase de erou: // Lebede negre trec spre asfințit, / Sorții izbânzii își adună seul / Izbăvitor de umilință și durere. / Privind spre oaste, Alexandru geme : / E timpul să mă duc la Clitos ? / Sau doar chemările îmi sună în auz... / Nechează tot mai departe herghelii / Și vântul poartă lin spre el un sunet ars. / Par tobele că bat tot mai bune : / Femei cu diademe aspre-n brațe / Și falnici bărbați cu platoșe albe / *Dans* sângeros și ritmic încing peste colburi." (*Primește ofranda, Alexandru*), dimpreună cu șirul de entități / personaje culese pe un traseu posibil expresionist – *efebul*, *zeul tânăr*, *ascetul*, *poetul*, *scribul*, *ostașul* : "Pielea aburită a efebului / Se chircește în umbrele serii –, / Amurgu-i deja putred. / El strânge cu mîgălă umbre / Sfidează singurătatea / Când printre pulpele lungi ale zilei / Lunecă liniștit asfințitul." (*Semne*), parafrazele ori citatele luate din surse livrești mai puțin frecventate și conceptele care scaldă, muzical și discret concluziv, finalul poemelor : "Trec ca ascetul prin podgorii / Fără să-ntreb cine e zeul / Cine săracul, cine împăratul, / Cine bogatul, cine, iar, poetul. // Nu mai aleg, nici nu discern, / Alerg precum ostașul după luptă : / Să-anunț victoria, / Mut, să vestesc / Vărsarea râului în mare, / A zeului în zeu, / A trupului în trup, / A morții-în moarte..." (*Papirus*), și nu mai puțin *reveria*, ceea ce vrea să însemne maniera de totdeauna de a trăi, liric, în cotidian, ca și în plan metafizic, a cărțurarului: "Plângi, *Aléxandre*, la izvoare, / În țara de departe plânge mama, / Orașul, basileul sunt departe. / *Ek korî korî korône !* / Te joci cu timpul, *Aléxandre ?* / Ai să renunți să vezi pământul / Ce-acum nici nu mai e din lumea asta? // Și numai pasărea cu sunet spart / Orgolioasă țipă amintirea ta, / Doar vântul, ca un zeu nebun, / Îngână cântecul prevestitor : / *Ek korî korî korône!!!* Plângi, *Aléxandre*, nu poți să te

trezești / Din visul lung în care somnul / E vis el însuși de copil, / Ai cărui pași îi cauți zadarnic? / La poale de Olimp așteaptă corbul – / Uite-l că vine, prima oară, / Uite-l cum otrăvește apa / Și cum acoperă lumina bronzul / Ființei tale, răcite, în matrice" (*Uite că vine corbul...*!).

Acestea toate posibil de regăsit în fiecare dintre culegerile lirice ale autorului – vizibile până și în o seamă de mici orfevrii lirice – în poemele scurte, de o densitate imagistică aparte: "Albe și roșii – florile vântului / Ca reci silabe, / Pe buze." (*Ikebana*); "Doar voi, ca șarpele din munte / Vă îngropați în lut sământă..." (*Trib*), în care dincolo de lirismul infuz al notațiilor, pregnantă are tot ținuta estetică a stanțelor – un decupaj al imaginilor ghidat de o sensibilitate cultivată, căutarea emblematicului, a simbolurilor mari, voința de a da sens, de a înnobila amalgamul de impresii poetice uzuale –, căutarea inefabilului, a zonelor aurale ale existenței : "Sunt la picioarele tale, / Amalthea, nu zeu, ci pruncul / Cu buze dornice de laptele din uger. // Ai să-mi ghicești vreodată gândul? // Mi-e foame și simt cum pulsează / În carnea ta sacră viață. // E-un necuprins mister în țâța ta / Pe care cu nesăț încerc să-l sorb – / O, cum mă-mpinge către tine foamea / Mamă din vis cu laptele fulger / Căzându-mi pe buze în risipă. / E noapte, Amalthea, rămâi cu mine-n codru, / Aerul serii va stinge văpaia și tu, visătoare, / O să mă-aplec la ugerul zeiesc / Mamă de zeu – vestală sacră" (*Nu zeu, ci pruncul*).

Triumf al posturii lirice ? Versuri precum cele citate sunt indicative, în orice caz, mai puțin pentru avatarurile limbajului poetic în deceniile din urmă (răstimp în care liricul a scris, fără a face mai apoi din această împrejurare un merit, pentru *sertar*) cât pentru *știința* – a se înțelege, prin aceasta, și scrupul estetic profund, și refuz de a face concesii conjuncturilor politice – de a se plasa în cultură. Un volum antologic, *Cuvintele scribului și alte poeme*, apărut cu puțin timp înainte de neașteptata dispariție a autorului, pune în valoare înainte de toate, cred, un extravertit convertit la reflexivitate, autor, nu doar în momentele de grație, de o sentimentalitate cultivată, cu o memorie livrescă ce selectează între mitologicele și *topoi* consacrați ai literaturii, elaborând canonic nu atât dintr-un orgoliu asumat – firesc, la urma urmei, în cazul unui literat impregnat de spiritul umanităților –, cât dintr-o vocație a simetriei, a proiecției esențializate, a civilității și ceremonialurilor civilizatoare.

**Cuvintele scribului și alte poeme*, Editura Anthropos, 2007

POEME DE IOAN ARDELEANU

NINGEA ÎN HELLESPONT (PROLOG)

Când am trecut spre țara perșilor
Ningea miraculos în Hellespont și marea
Plângea cu lacrimi înghețate,
Zburau deasupra sclipiri necunoscute
Și apa înfiora spre țarmuri val
Înalt și se loveau de-învolverări
Mari palmieri, cum razele de lună
Mi se lipeau pe brațele de fier,
Pe fruntea încruntată, sub care
se-ascundea
Nestăpânite gânduri și izbucniri carnale.

Am plâns întâia oară și mi-am plecat
Spre pieptul în armură capul.
Oștirea mă urma,
Pământul cu vlăstarele de trestii nu
venea cu mine.

PRIVIND LA TRUPUL STATIREI

Gol, ca un astru tânăr,
Născut la amiază, pe calea lactee –
E trupul iubitei pe lacul în care
Bat ultimele stele ale nopții.

Își cufundă în valuri,
Chemate de lună, să-și unduie coama,
Lin brațele și coapsa stângă,
Drept semn de recunoaștere cu adâncul.
Se-încoronează cu iarbă,
Împinge picioarele albe
Spre încăleștarea din adânc.

SINGUR

Sunt singur azi pe întinderea de ape,
Toți au plecat, pe rând, la țarm,
Își caută alinarea în strigăt și orgii,
Iar pacea în zadar o tot râvnesc
Prin jerfe împreunate cu dezmăț de
vorbe.

Sunt singur – aici vestește zeul pacea –,
În hainele puține cu care îmi acopăr
Și răni și tainice splendori pe care
Le știu puțini: n-am vrut ca ochi
Prea mulți zidirea să-mi cuprindă.

Sunt singur și simt cum vremea trece
De-a dreapta și de-a stânga mea, peste
genuine,
Ajung aici doar gemete de taină
Și întrebări de sus trimit la mine prihană
Să-mi lăcrimeze ochii care-au uitat să
plângă.

PIERDERE

Cu tine alături plâng durerea:
Deși sunt încă tânăr, port pe umeri
Și umilinți și sceptrul ce mi l-a dat
puterea,
Când tu, cernit de nemiloase morți, îmi
numeri

Prietenii plecați, întorși 'napoi în timp
Pe care-l caută întruna și nu-l găsesc
nicicând,
Îi mână-n luptă nevăzută și aspru ghimp
Înveșmântați în aburul bătaii, împinși
de-același gând.

În strălucirea morții, surăd pe rând
Spre mine și îmi trimit răvașele cu
sânge,

Se joacă, îi simt, li-e dor să muște vânt,
Cred că i-am dat uitării, dar inima mea
plânge.

Îi chem aici, la capătul de lume ostilă,
Ofrande-aduc la zeii pe care nu-i cunosc,
Mă flagelez pe trup, implor cerească
milă
Și pângăresc izvoare când sting cărbuni
aprinși de mosc.

HEFECTION, HEFECTION...

Hefestion, Hefestion, te-ai îmbrăcat în
stele,

Iubești, ai coborât pe ape, plângi,
Te-au prins în mreje duhuri rele
Sau ți-au răpit virtutea mâinii stângi?

Vreau să-mi răspunzi dintre genuni:
Dacă ți-e frig sau prins în crisalidă
Încerci cu deznădejde să aduni
Puteri în stare noaptea să ucidă.

În amintirea ta am pus ostași
Să asurzească universu-ntreg
Și din cetăți, urmate de gonași,
Mari animale jertfă aduc,

Să te dezleg de ziua tainei, a frunzelor
de-acant
Cu care te-ai încins pe brâu la Eufrat
Și-ai părăsit pentru un ceas luxuriant
Pământul vrajbei atât de des de noi
cercat.

Chiar dormi acum, lași soarele s-aducă
Ucigătorul vânt înspre falangele din
nord,
Hefestion, a fost și visul tău, nu o
nălucă,
Între noi doi nicicând n-a năzărit
discord.

Mi-e pasul greu, ca lespede pe care
Au pus-o peste tine hegemonii:
Să ne despartă cum despartii hotare
Și-n visul rău cum izgonești grifonii.

Când îți vorbesc, m-auzi, cuvântul
Mai are aceeași noimă pentru tine,
Te-mpiedică să vii la mine greu
vestmântul
Sau moina-nșelătoare a morții îți curge-n
vine?

Hefestion, Hefestion, te-ai îmbrăcat în
stele,
Iubești, ai coborât pe ape, plângi,
Te-au prins în mreje duhuri rele
Sau ți-au răpit virtutea mâinii stângi?

ÎN SOGDIANA...

Se bucură câmpia și tresare
În Sogdiana-îndepărtată,
Când îmi recunoaște mersul.
Liniștea verii jelește
Picioarele mele înroșite
De sângele care picură
Ca-n anii prunciei
Laptele pe buzele flămânde.

Se bucură câmpia și tresare iar,
Când îmi aplec capul spre țărâna
Care miroase a carne de om.

Plânge câmpia sub cerul cu purpuri
Cum pruncii în scutece strâns pe trup,
Când eu ca fumul negru mă topesc,
Pe cerul iernii, în nopți de strajă.

"TRAISTA-N BĂȚ ȘI SCRIPCA SUBȚIOARĂ..."

ALEXANDRU RUJA

Trăind în Apunakiada, scriitorul s-a pierdut din lumea reală și un timp îndelungat și din spațiul literaturii, deși apăruse aici, puțin îndemnat, ciudat și bizar, prin publicarea în "Tiparnița literară" (1928) a unui text – *Match nul* – ce va fi inclus în volumul *Apunake și alte fenomene*. Grigore Cugler își proteja mereu scrierile de tumultul vieții literare, fiind un parcimonios în a le oferi tiparului. După etapa existențială a diplomației, nu se mai știa nimic de el până l-a regăsit Ștefan Baciuc în spațiul sud-american. (În 1998, revista "Manuscriptum" a dedicat numerele 1-2 (110-111) scriitorilor care au lucrat în diplomație; aici sunt publicate documente și rapoarte din arhiva MAE care îl privesc și pe Grigore Cugler, precum și o seamă de date biografice). În capitala peruană, pentru a-și putea întreține familia lucra ca și reprezentant comercial, dar și ca violonist al filarmonicii din Lima. Informațiile pe care le-a dat Ștefan Baciuc sunt importante pentru că se referă la opera lui Grigore Cugler, la titlurile acesteia așa cum scriitorul dorea să fie publicate. "Când l-am rugat să citească ceva din manuscrise, spre uimirea mea s-a dus, fără să se lase rugat a doua oară, în camera alăturată, de unde a revenit peste câteva minute cu un dosar destul de voluminos. La întrebarea despre conținutul dosarului, mi-a spus că acesta conținea, afară de textul lui *Apunake, Cartea de bucate*, cu câteva rețete noi, *Afară-de-unul-singur, Însemnări pe fundul pălăriei* și *Pir Pir 1956*, în majoritatea textelor inedite, plus o serie de poezii și texte scurte de care nu știa "ce" anume sunt: poeme în proză sau schițe. *Opere complete* a spus răsând, în timp ce răstoia în dosar, căutând un anumit manuscris. Ceea ce ne-a citit, a fost o revelație: era vorba de un text francezesc, *L'Archisucré*, elaborat în cel mai clasic stil "apunakian", un adevărat "text absurd" avant la lettre, pentru că nu trebuie să se piardă din vedere că eram în toamna anului 1956, când Beckett și Ionescu încă se aflau la începuturile operei, fiind greu de închipuit că întâile lor lucrări ajunseseră atât de repede în Peru." (*Praful de pe tobă*). Ștefan Baciuc îi publică în revista sa din Honolulu, "Mele", câteva texte.

O ediție critică a operei lui Grigore Cugler ar fi de dorit să se realizeze (ca atâtea altele, de altfel; dar despre problemele și dificultățile edițiilor critice, despre formarea specialiștilor filologi care să le realizeze am scris de mai multe ori la această rubrică din revistă), dar ea impune multă muncă, cercetare și relaționare culturală în mai multe țări și continente. Inițiativa lui Nicolae Petra de a-i edita opera în Mexic a rămas în stadiu de proiect, ca și în cazul altor scriitori. Întrebarea este unde au rămas dactilogramele trimise pentru realizarea ediției? În timp, s-au realizat câteva ediții din opera lui Grigore Cugler. Tot de la Ștefan Baciuc aflăm că Baby Cugler i-a expedit în Honolulu, pe la mijlocul anilor '70 "o copie «xerox» a dosarului, din care am selecționat poemele și textele scurte apărute în *Vi-l prezint pe țevă*." (Volumul a apărut în 1975 la Editura Limite din Madrid). Alte texte au fost publicate în revista "Mele", iar celelalte, după moartea lui Ștefan Baciuc (1993), au rămas în Honolulu. Soția scriitorului a trimis textele și ilustrului lingvist Eugen Coșeriu la Tübingen. Profesorul român de la Universitatea din Tübingen nu a mai reușit să facă ediția, deși notele de pe dactilograme arată intenția

realizării. Textele i-au fost date germanistului Horst Fassel din Tübingen, care le-a tradus în germană și a realizat o ediție a operei lui Grigore Cugler într-o limbă de circulație – *Apunake, eine andere Welt/Apunake, o altă lume*, Pop Verlag, Ludwigsburg, 2005. În această ediție sunt incluse și texte scrise de Grigore Cugler în franceză și spaniolă. În țară, istoricul literar Mircea Popa a făcut o ediție din scrierile lui Grigore Cugler – *Apunake și alte fenomene* (1996). În numărul special, deja amintit, al revistei "Manuscriptum" a fost publicat *Afară-de-unu-singur* de către Aurelia Dumitrașcu, de la Muzeul Literaturii Române. "Dactilograma după care publicăm acum această proză este cea pe care scriitorul a dat-o în lucru editurii *Vremea*. După retragerea ei din editură, ea a fost dăruită prietenului său, Petru Dumitrașcu, ca semn de adâncă și constantă prietenie. La puțină vreme după acest gest, el părăsește România ca să nu se mai întoarcă niciodată. Nici alte încercări ale sale de a tipări în exil *Afară-de-unu-singur* nu s-au bucurat de succes" – precizează Aurelia Dumitrașcu.

În cazul ediției de la editura Compania se precizează în *notă asupra ediției*: "Volumul de față reunește două tipuri de texte: *Apunake și alte fenomene*, Editura Vatra (?), tipărit la Standard Graphica S.A.R. București (f.a.), probabil, în 1934; *Afară-de-Unu-Singur*, exemplarul numerotat «36» și «imprimat pentru Bob Petrovici» - acestea fiind menționate manuscrise ale autorului, care a și semnat, de altfel, originalul colofon – dintr-o serie a «ediției princeps» multiplicată pe o mașină Gestetner în 1946."

Starea aurorală a scriitorului este aceea de imponderabilitate a scrisului, de libertate totală a atitudinii creatoare. Nici o pagină din textele lui Grigore Cugler nu suportă vreo regulă, nu acceptă o ordonare dictată. Nu sunt un reflex al existenței, dar sunt în consens cu modul de trăire. Întrebat de Ștefan Baciuc ce ar fi vrut să facă, scriitorul răspunde deloc surprinzător pentru cel care îi cunoaște opera: "Traista-n băț și scripca subțioară, și s-o iau la întâmplare, dintr-un oraș în altul, dintr-o țară în alta, fără program, fără obligație, fără țel, să cânt unde și ce îmi place." Literatura sa este un asemenea voiaj imaginar, fără un program definit, fără vreun țel preconcepțuit, dar, în final, configurând un alt mod de a face literatură. "Prin aer pluteau șlepurile încărcate cu rom aprins. Lumea striga numere la întâmplare și, dacă se nimereau exacte, șlepurile se desertau deasupra lor, contribuind astfel la deplina reușită a serbării. Cei neînșurați aveau dreptul să alerge întruna, surzând, cu câte o pâine de secară sub-suoară, căutând prin aceasta să atragă, într-o cinstită împerechere, fecioare care, la rândul lor, își băgaseră câte un ou intact sub limbă, semn al castității și al instinctului matern."

Logica obișnuită dispăre, imaginația se aprinde și arde cu putere. Avatarurile lui Apunake, ale Kemattei sau ale lui Kaparak sunt plonjări în spații imaginative absconse, de fluctuații magmatice, cel mai adesea hiperbolizate ca viziune, dar atrofiat ca dimensiuni semantice. "Karak, zis Ruve, zis Starețul, zis Îmblânzitorul de Tenii, se pomeni pe neașteptate în fața unei uși închise. Instinct sau perspectivă, cine știe? Ceva umered, în orice caz. Fără să înțeleagă nici el pentru ce, se simțea tulburat ca un copil de țată pus să aleagă între un sfârc uns cu muștar și altul cu usturoi. Îngenunchind în

prag, își lipi pieptul de lemnul lustruit al ușii, dar inima lui încetase să mai bată. «Saturație cardiacă», se gândi el blând și întinse mâna, fără să facă cel mai mic gest. În aceeași clipă auzi, pentru a treia oară, vocea care îi rostise numele în noapte. De data aceasta însă, chemarea ei răsună aproape de tot, limpede, ademenitoare. Sunetul venea din dosul ușii, în expansiune liberă, cu o frecvență de șase solștiții la oră și cu un coeficient de autoregresare cuprins în raportul dintre el și elementele componente." (*Saturație*)

Traseul literar la Grigore Cugler începe cu o intrare bruscă în ficțional, deși impresia este de agățare într-o realitate supusă efectului coroziv al ironiei. "La capătul aleii celor Nouă Mii de Clopote se ridica o moară de vânt. Acolo petrecură Apunake și Kematta primele lor clipe de dragoste. Până azi se mai pot vedea pereții zgâriați pe dinăuntru de unghiile Kemattei, iar pe pragul de jos al ușii se pot citi două versuri compuse de ea în timpul unei nopți de dragoste, și anume două alexandrine alcătuite numai din silaba «Ah!». Mulțumită acelor versuri, toate caprele care treceau pe acolo se opreau și se mulgeau benevol, laptele lor fiind, împreună cu opririle lor, singura hrană a noilor căsătoriti."

Textul intră, apoi, ușor în absurd, pentru că aici prozatorul să-și reverse întreaga capacitate imaginativă combinată cu tangajul în spațiul oniric. "Într-o noapte am visat că ședeam pe un dâmb, numit pe franțuzește ALLIANCE, iar pe arăbește ITTIFAK, și țineam în brațe un copil. Era îmbrăcat cu pielea de pe burta iepei-mamă a Calului Trojan. În coapsele sale erau șapte basoreliefuri originale, în care mâna omului nu se amestecase. Fruntea lui, acoperită cu o placă de metal, părul format din hexametri încălciți, mâinile, amândouă puse pe partea dreaptă, cu degete ascuțite și repezi ca niște săgeți, făceau din el un adevărat copil istoric. În realitate însă, cred că țineam în brațe un alt copil, care în chip de îmbrăcămintă n-avea

GRIGORE CUGLER

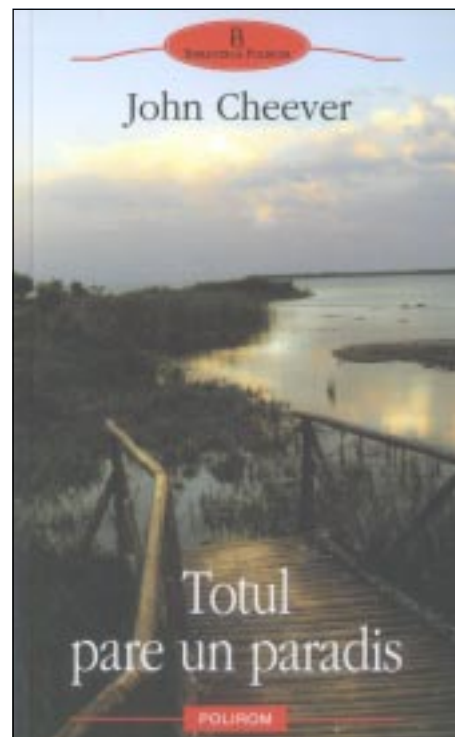
Apunake și alte fenomene. Afară-de-Unu-Singur,

cu o prefață de Florin Manolescu și ilustrații de Carmen Nistorescu, Editura Compania, București, 160 p.

decât o pălărie fasonată din lut și cu paratrăsnit în loc de pană. Și era mândru de ea cum e ciobanul de papuci și maurul de ceară."

Versurile incluse în *Apunake și alte fenomene* și în *Afară-de-unu-singur* se încarcă de ironie iar prin alterarea sensurilor obișnuite trec spre absurd. "Ce mai aștepti?/ Pândește noaptea în fundul foselor nazale/ S-a-nchis sertarul cu vertebre/ Și scrinul cu arșice goale/ Cu irisuri uitate din a/ căror adânc s-a scurs lumina/ Și cu secreții personale/ Spune, ce mai aștepti matală?"; "Mă tem c-am rămas fără dansa/ Când ne-am despărțit astăzi, plâns-a-/ Eu mâna i-am strâns/ Iar ea n-a mai plâns/ .../ Mă tem c-am rămas iar cu dansa/." Dar aceste versuri incluse ca și o anumită ordonare a textului dau seama și despre o calitate muzicală a textelor cugleriene, fapt mai puțin observat și necomentat. Lucru nu chiar fără explicație având în vedere nu doar înclinațiile muzicale ale autorului, ci chiar talentul în acest domeniu dovedit de-a lungul timpului.

la POLIROM

A VENTUROASA SMERENIE A TRADUCERII

ILINCA ILIAN

Sir William Edward Parry, explorator englez din prima jumătate a secolului al XIX-lea, povestește cum a pornit într-o dimineață spre Polul Nord și vreme de-o zi și-a zorit cîinii înhămați la sanie ca să ajungă cît mai repede la obiectivul planificat. La asfințit și-a consultat busola și a observat uluit că se afla mult mai la sud decît în zori: el se găsea, și-a dat seama ulterior cu stupeoare, pe un imens ghețar, pe care curentul oceanic îl ducea vertiginos către sud.

Parabola relatată de Ortega y Gasset în *Meditațiile despre Don Quijote* se aplică, probabil, situației lui Constantin Jinga, preot prin dreaptă convingere și postmodern prin constrîngerea circumstanțelor, care pare să-și asume constant și curajos în valoroasele sale cărți și articole dictonul orteguian extras ca morală a scurtei alegorii: "Eu sînt eu și circumstanța mea. Dacă nu o salvez pe aceasta, nu mă salvez pe mine". Lumea postmodernă nu-i departe de imaginea unui ghețar mînat cu o viteză nebună spre cine știe ce direcție, iar o atitudine care nu ia în seamă mișcarea generală a sistemului și face eforturi colosale ca să atingă un pol moral doar prin viteza vehiculului propriu, nu are probabil prea mari șanse de izbîndă. Ultima carte a lui Constantin Jinga *Traducerile Bibliei – cîmp deschis*, apărută la Editura Marineasa în mai 2007, abordează problema traducerii Bibliei tot ca o problemă de cinetică, iar uimirea declanșatoare a textului nu pare să fie departe de cea relatată în scurta alegorie. Precum exploratorul de la începuturile aventurării spre Polul Nord, traducătorul textului sacru este mînat de dorința coincidenței cu sursa originală a textului, cu transpunerea fără rest a sensului prim al Cuvîntului, însă sistemul dinamic al limbii îl mîna la rîndul lui spre direcții neașteptate. Adesea transpunerea ce se dorește literală, raportată la coordonatele reale ale traducătorului, nu mai semnifică nimic, sau semnifică realități cu totul diferite de sensul inițial. Dacă ar fi să extragem o morală din această interpretare a parabolei, am putea-o formula astfel: "Cuvîntul e cuvîntul și circumstanța sa". Numai că urmarea frazei se îndepărtează ceva mai mult de parafraza orteguiană: "Dacă nu salvez *sensul* lui, nu salvez cuvîntul".

Eseurile din cartea lui Constantin Jinga iau ca pretext procesul traducerii, dar, mi se pare cel puțin, îl abordează în calitate de metaforă declanșatoare a unei meditații asupra literalității și sensului, asupra modernității textului biblic și, în consecință asupra deschiderii cît mai ample a mesajului – care, evident, nu e altceva decît însuși mesagerul, textul în sine. Autorul abordează filozofic procesul traducerii și se opune tranșant simplificărilor adesea lamentabile ale traductologiei care încearcă să erijeze traducerea la rang de știință, în ciuda opiniei lui George Steiner – de care Constantin Jinga se lasă influențat – potrivit căruia traducerea nu e o știință, ci o artă exactă. O artă care ține în suspensie și încurajează multiplicitatea sensurilor, se confruntă neîncetat cu această pluralitate, dar exactă pentru că nu îngăduie o risipire a lor în vag și nesemnificativ. O artă – ca aceea a marilor moderni – care se fundamentează pe dialogism, pe multiplicitatea sociolectelor și ideolectelor, dar menține în atenție confluența acestor limbaje în sînul unui univers simbolic comun.

Jacques Derrida, în *Des Tours de Babel* (1985), atrăgea atenția și el asupra jalnicei pauperități conceptuale a pretinsei științe a traducerii: "Să luăm aminte la una dintre limitele teoriei traducerii: prea adesea se vorbește în cadrul acesteia de trecerea de la o limbă la alta și nu se ia mai serios în seamă posibilitatea ca *mai mult de două limbi* să fie de fapt implicate în același text. Cum să traduci un text scris în mai multe limbi în același timp? Cum să "redai" efectul pluralității? Și dacă utilizăm mai multe limbi în același timp, vom numi aceasta traducere?" Constantin Jinga atrage atenția tocmai asupra plurilingvismului lumii în care trăim și în admirabilul lui stil ludic și eficient, evidențiază jocul năucitor al polisemantismului. Simpla "pîine" e ceva pentru bunica obișnuită să facă ea singură pîinea pentru întreaga familie și cu totul altceva pentru tînărul învățat să o cumpere de la orice colț. "Pîine" implică ritual, ordine cosmică semnificativă, pe de o parte, și pe de altă parte înseamnă produs ieftin și accesibil. Să traducî întreaga lume de reprezentări pe care o suscită "pîinea" este o utopie inoperantă. Polisemia termenilor este totuși pragul cel mai ușor de depășit, nu în teorie (unde rămîne insolubil), ci în practica traducerilor. Cum? Pur și simplu prin asumarea imperfecțiunii fundamentale a procesului de traducere. Limba nu este un monolit, de bună seamă, ci un mănunchi divergent de limbaje. Ca să-l cităm din nou pe Derrida: "Traducerea poate să realizeze totul, cu excepția evidențierii *diferenței* care e înscrisă în limbă, a acestei diferențe de limbi multiple înscrise într-una și aceeași limbă: traducerea poate să realizeze orice, cu această singură excepție. Cu excepția faptului că există un sistem lingvistic, poate, diverse limbi, adesea, aș spune chiar întotdeauna diverse limbi, și că în fiecare dintre acestea există impurități".

Constantin Jinga nu-l amintește deloc pe Derrida, dar nu pare să semnaleze altceva atunci cînd își încheie al doilea eseu inclus în această carte prin cuvintele: "Pînă la urmă, o traducere fidelă, corectă, nu poate fi decît asemenea unei erori conștient asumate" (p. 86). Singura corectitudine posibilă este doar efortul de a evita eroarea și, printr-o minunată sintagmă, Constantin Jinga reduce – în sensul postmodern de micșorare, slăbire, înțeleaptă diminuare – actul traducerii la "un exercițiu de aventuroasă smerenie". Aventură, pe de o parte, pentru că traducătorului i se cere, teoretic, sau măcar simbolic, să retrăiască experiența autorului pentru a o putea rescrie. Smerenie, pe de altă parte, nu doar pentru că de îndată ce și-a încheiat misiunea, cel mai potrivit ar fi să dispară cît mai discret de pe scenă, ci și pentru că această dispariție este de fapt imposibilă. El, traducătorul nu are cum să se reducă – barthesian, telquelian – la simpla condiție de mediu transparent, nu are cum să dispară dizolvat în limbaj. Dimpotrivă, semnalează foarte îndreptățit Constantin Jinga: "Traducătorul nu are cum să fie absent dintr-o traducere. Prezența lui se face simțită prin erorile și prin bovarisme sale" (p. 84).

Acceptarea orizontului de eroare, fundamentală în procesul traducerii, nu înseamnă cîtuși de puțin erijarea de rang de principiu guvernator al existenței noastre – și nu doar lingvistice – a principiului

relativității. O asemenea greșală, pe care vulgata postmodernismului, în formulările sale de supermarket, o comite frecvent, a fost deja semnalată de Deleuze și Guattari cînd notau cu ironie că noile științe postulează "nu relativitatea adevărului, ci adevărul relativității". Constantin Jinga luptă fătîș cu o asemenea ruinătoare concepție. Ampla reflecție pe care o acordă parabolei semănătorului, unde vorbește despre schimbarea radicală a tehnologiei agricole, de la gestul neolitic pînă la tractor și mai departe la laboratoarele pentru plante genetice modificate este doar un exemplu prin care autorul semnalează un aspect pe care îl consider extrem de important în ceea ce privește relația dintre limbaj și reprezentare.

Pentru Barthes și teoreticienii limbajului de factura lui, forța motrice a literaturii – iar Biblia, în concepția lor, nu se bucură de un statut diferit față de alte texte – constă tocmai în inadecvarea dintre limbaj și real. Mai aproape de noi se aud voci critice care repun în drepturile sale ideea unei referințe mai certe: textul face referință la o lume, o lume superpozabilă unui univers simbolic aflat într-un continuu dialog cu însuși textul a cărui referință o constituie. Referința la care se raportează textul sacru nu este nici una închisă, imuabilă, constrîngătoare, dictată de o tradiție ostilă schimbării, însă nici una supusă vremelniceii, transformărilor capricioase, noului grabnic demodat. Această referință este inextricabil legată de Tradiție în calitatea ei de spațiu simbolic original: "Mulțumită continuității pe care o susține Tradiția, anumite noțiuni și simboluri se pot păstra nealterate din punct de vedere formal, fără a-și pierde valoarea iconică" (p. 81). Însă această referință se cere, de asemenea, asumată individual, și anume prin libertate. Este vorba de o libertate care, desigur, se confruntă permanent cu orizontul de eroare, în schimb, dacă îl ia în calcul cu luciditate și se raportează la el cu "aventuroasa smerenie" atribuită traducătorului veritabil, este mult mai aptă să conducă spre "înțelegerea fructuoasă și sfințitoare a sensului" (p. 14).

Cred că reflecția lui Constantin Jinga asupra constrîngerilor din spațiul simbolic, în mod fecund traversat de posibilitățile de eroare și persistența adevărului prin Tradiție, este remarcabilă și are implicații extrem de

CONSTANTIN JINGA
Traducerile Bibliei – cîmp deschis
Ed. Marineasa, Timișoara, 2007

profunde, depășind cu mult problematica traductologică în sine. Aș crede chiar că aceasta nu este folosită de Constantin Jinga decît ca o nouă modalitate de a explora principala sa temă de reflecție, anume decalajele, defazările, diferențele de nivel care survin inevitabil între orizonturile simbolice ale postmodernității, ținînd mereu în atenție problema receptării și a interpretării, vorbind despre modernitatea textului biblic, abordîndu-l ca text în sine, dar fără a-l plasa într-o știință a textului care nu ia în seamă constrîngerile inerente ale sistemului simbolic la care acesta face referință, autorul este forțat să producă el însuși un text care se deschide spre sensuri multiple și solicită constant capacitatea noastră de a ne exercita libertatea. O libertate care înseamnă tensiune între eroare și interpretare tradițională, smerenie și aventură, artă și știință. Se mai cuvine adăugat doar un elogiu pentru frumusețea textelor sale care, menținînd în echilibru rigoarea și inspirația, acced la condiția extrem de greu de atins, și care nu caracterizează doar traducerea izbită, ci și eseul eficient, aceea de artă exactă.

CONSPIRATIA ARHETIPURILOR IN ISTORIE

IOAN VULTUR

Cartea publicată recent de Coriolan Babeți*, este o apariție singulară în avalanșa de volume, studii, articole sau mărturii datorate revirimentului cercetării istorice, odată cu eliberarea acesteia de constrângerile politice și ideologice impuse de regimul comunist. Singularitatea sau, mai exact, cvasisingularitatea sa provine din faptul că nu e, în primul rând, o carte de istorie interesată de evenimente, situații, personalități, ci o carte despre istorie, o reflecție asupra istoriei și a discursului istoriografic, cu alte cuvinte o abordare metaistorică. Ea se situează în siajul unei tradiții ilustrate în timp de autori celebri, cum ar fi Hegel, Toynbee, Voegelin, iar, de curând, Fukuyama sau Huntigton.

Lucrarea lui Coriolan Babeți are ca punct de plecare istoria recentă, fiind - așa cum se precizează în introducerea - prefăta unui amplu studiu intitulat *Democrația ca religie a Marii Mame sau despre triumful Marii Erezii Europene*. Datorită perspectivei metaistorice pe care se situează, lucrarea îmbrățișează istoria în totalitatea ei și în pluralitatea dimensiunilor pe care le relevă (materiale și spirituale, individuale și sociale, conștiente și inconștiente, centrale și periferice, factuale și simbolice etc.). Nu e vorba de o abordare sistematică, tradițională, ci de un eseu, o încercare, o «deambulație», cum o caracterizează autorul, fără tentația răspunsurilor exhaustive sau a adevărurilor absolutizante. Cu toate acestea, ceea ce rezultă din deambulația eseistului este o reflecție de o indeniabilă relevanță teoretică și de o nouitate care unora s-ar putea să li se pară speculativă și șocantă, fiindcă ea pune în chestiune un anumit mod de a gândi și scrie istoria.

Eseul este precedat de o introducere care enunță țintele proiectului reflexiv și avansează o serie de teze ce vor fi reluate, dezvoltate și îmbogățite substanțial pe parcursul celor zece capitole. Discursul avansează circular, vădind o structurare ideatică densă, bogată în relații ce aruncă lumini revelatoare asupra temelor discutate și un stil în care formularea memorabilă, originală și strălucitoare te întâmpină mai peste tot. Trama ideatică alternează sau, cel mai adesea, întreține trei registre. Primul dintre ele are un caracter epistemologic și metaistoric și cuprinde problemele cu care se confruntă astăzi istoriografia și filosofia istoriei, acordând un spațiu foarte larg curentelor care au dominat cercetarea (pozitivismul sau orientările inspirate de teologie) și transformărilor produse de deschiderea discursului istoric înspre antropologie, mentalități sau aspecte ce țin de psihismul uman.

În cel de al doilea registru se articulează proiectul hermeneutic al autorului, inspirat de teoria lui Carl Gustav Jung privitoare la inconștientul colectiv și la arhetipuri.

Cele două linii ideatice se sprijină pe un număr de exemplificări, unele dintre ele detaliate, altele lapidare, ce constituie un al treilea registru, factual, argumentativ și persuasiv. Menționând succint distorsiunile provocate de abordările pozitiviste ale istoriei, Coriolan Babeți se oprește în mai multe rânduri la problemele întâlnite de istoriografia și reflecția de sorginte teologică, consacrand un substanțial capitol din lucrare unei figuri proeminente, Eric Voegelin, savant germano-american puțin cunoscut la noi, din păcate, autor al unei opere impresionante, care acordă un interes special experiențelor umane maximale - de ordin religios și filosofic - creatoare de ordine în istorie. Schițând coordonatele concepției sale, C. Babeți

subliniază faptul că în gândirea lui Voegelin istoria umanității «nu este altceva decât istoria teofaniei, iar sensul omului este angajarea lui în transfigurarea lumii, ce are loc prin acte de conștiință, prin participarea conștientă la acest rol». *Nous*-ul în lumea greacă și *pneuma* la evrei sunt astfel de experiențe care fac posibilă comunitatea umană prin împărtășirea oamenilor din aceeași «prezență divină». Analizând modernitatea istorică, Voegelin e de părere că, datorită pierderii legăturii cu divinul asistăm la «pierderea echilibrului», «patologia psychei», «moartea spiritului», teză ce vădește neînțelegerea specificității acestei epoci. Abordarea hermeneutică reprezintă în opinia lui Coriolan Babeți modalitatea prin care știința istoriei poate surprinde vectorii ce acționează în structurile profunde ale istoriei și-i conferă o anumită direcție de mișcare, depășind aporiile cu care se confruntă această disciplină și limitele orientărilor amintite. E interesant de menționat că nu se recurge la hermeneutici care s-au ocupat de acest domeniu (H. G. Gadamer, R. Koselleck, Paul Ricoeur etc.), ci la o hermeneutică arhetipală, inspirată de Carl Gustav Jung. Structura conceptuală elaborată de savantul elvețian, în legătură cu inconștientul colectiv și cu arhetipurile - categorii ale acestuia, forme, pattern-uri care se ipostaziază în mituri, religii, visuri, domenii ale imaginarului și ale gândirii simbolice - reprezintă componente de prim ordin în arhitectura ideatică a lucrării.

Coriolan Babeți preia această structură conceptuală, o coroborează cu multitudinea de studii consacrate mai recent mitului, arhetipului și imaginarului, pentru a ajunge la un instrumentar teoretic care joacă un rol esențial în articularea proiectului său hermeneutic. Întâlnim distincții și considerații subtile și pertinente care ar merita o discuție aparte. Vom aminti doar câteva. Referindu-se la statutul mitului și la reconsiderarea sa, inclusiv de către istorici, după ce mult timp a fost considerat o simplă fabulație în opoziție cu logos-ul, se observă că acesta e redescoperit ca univers «codificat» al adevărului istoric, fiindcă «pare să joace, în economia unui act istoric rolul de mărturisitor al unor *invisibilități* ale profunzimilor omului și societății, pare să fie creuzetul în care se stratifică amintirea energiilor, a forțelor și, în general, 'nevăzutele' determinismelor istoriei».

În legătură cu imaginarul, se evidențiază faptul că nu suntem în fața unui câmp de forțe nestructurat - cum susținea Jacques Le Goff - ci a unui univers «ordonat și ordonabil». În optica autorului, arhetipurile sunt formele care asigură ierarhiile imaginarului, simbolurile dinamice sa, iar imaginile varietatea continuă prin care arhetipurile își manifestă vitalitatea și își pun amprenta asupra spiritului unui timp istoric. Imaginile, simbolurile, miturile imaginarului individual sau colectiv nu sunt - cum se precizează cu îndreptățire - creații arbitrare sau iresponsabile ale psychei, ci «răspund unei necesități și îndeplinesc o funcție: dezvăluirea modalităților secrete ale ființei».

Intrearea în orizontul de interes al istoriei a acestor aspecte, pledează pentru un tip de cercetare, de discurs istoric, ce nu se poate limita la domeniul politic, economic sau cultural, impunându-i alte exigențe cognitive, menite să sesizeze factorii de profunzime care își pun pecetea asupra mersului istoriei. Nucleul hermeneuticii conturate de Coriolan Babeți susține că dincolo de aceste paliere, la nivelele sale de adâncime, istoria este opera a două

arhetipuri contrare, Masculin/Feminin, care induc canoanele civilizațiilor, formele organizării sociale și politice, acțiunea și comportamentul uman, formele de manifestare spirituală și culturală, imaginarul etc. Binomul arhetipal masculin/feminin nu se referă la predominarea bărbatului sau femeii în istorie, ci la valorile pe care un arhetip sau altul le reprezintă și antrenează în manifestarea sa. Caracterul lor polar, antinomic, transformă istoria - așa cum afirmă titlul lucrării - într-o arenă a disputei, a conflictului dintre cele două modele arhetipale. Guvernând pe parcursul a mari perioade - celebra durată *lungă* a istoriei (*la longue durée*) teoretizată de Braudel - aceste modele relevă faze de ascensiune, dominare, stereotipizare și declin. Sub acest aspect «istoria este arena manifestării «enantiodromiei» arhetipurilor, prin care «pattern»-urile Masculin - Feminin, simboluri și modele antinomice, au calitatea de a se converti, flexibil și lent, sau chiar inflexibil și violent (ca prin revoluții, de pildă), în contrariul lor. În cazul arhetipurilor majore ale istoriei (Masculin - Feminin), tiparele religioase ale stadiilor lor «ortodoxe» intră în mod natural în declin, asemenea oricărei zeități la încheierea «misiunii».

Confruntarea dintre arhetipurile majore pune în evidență un asediu continuu al «lateralelor», al perifericului asupra centrului real sau virtual, fizic sau imaginar, de fapt asupra unui epicentru arhetipal - arată autorul - ilustrând această luptă cu asediul Troiei, asediul Imperiului Roman de Apus și Răsărit de către popoarele migratoare etc. Circumscriind caracteristicile și tipul de «guvernare» în istorie ale fiecăruia dintre cele două arhetipuri, eseul subliniază carcaterul violent și marțial al arhetipului masculin, rolul forței în manifestările sale. Expresia sa spirituală e reprezentată de religiile Tatălui, iar în plan politic de monarhul absolut. Ascensiunea sa în istorie e marcată de apariția fortărețelor în jurul anului 5200 î. Hr., de tehnologia metalelor etc.

Aflat la polul opus, arhetipul Feminin îi imprimă istoriei chipul său în epoca descoperirii agriculturii, cea mai îndelungată revoluție, cum o carcateriza Mircea Eliade,

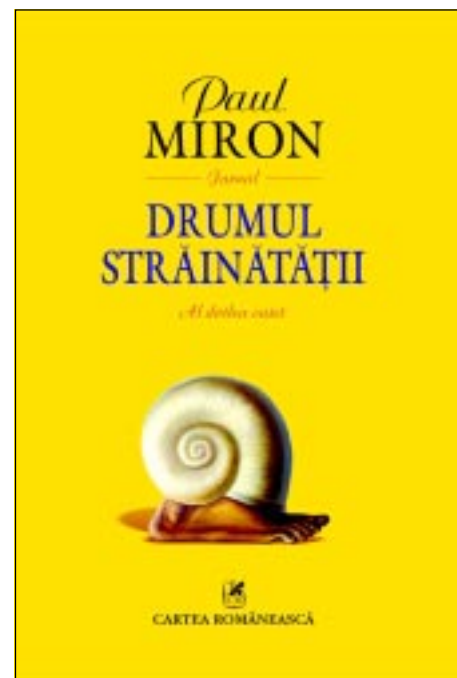
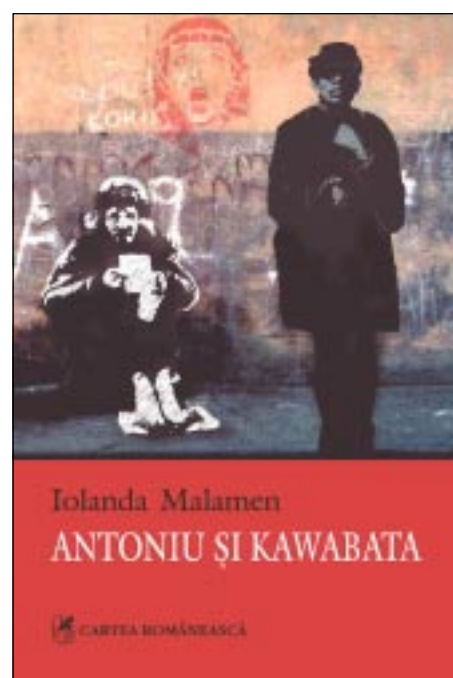

CORIOLAN BABEȚI
Istoria ca arenă a disputei arhetipale
București, Curtea Veche, 2007.

intră în stare de latență, iar apoi cunoaște o ascensiune lentă, fiind «instaurat la putere în secolul al XVIII-lea și restaurat ca religie immanentă după milenii de dominație în istoria eurasiatică a figurii totemice, a Marelui Tată». Cele două dimensiuni fundamentale ale acestui arhetip sunt modernitatea și democrația, care, în concepția autorului, relevă o nouă religie immanentă, cea a Magna-ei Mater. Din acest unghi, multitudinea de diagnoze aplicate modernității - «declin», «dezordine», «dezvrăjire», «secularizare» etc., o interpretează prin prisma modelului Masculin și ignoră specificitatea sa arhetipală. Degajând astfel de carcateristici ale modelului polar al istoriei, eseul propune numeroase aplicații și exemplificări, care îi verifică fecunditatea și validitatea. Autorul întrevide posibilitatea concilierii polarității modelului prin alianța arhetipurilor, fapt care ar aduce echilibrul între civilizații, dar și în interiorul lor.

Prin anvergura și bogăția sa teoretică, prin cultura istorică pe care se fundamentează și interpretarea configurată, eseul lui Coriolan Babeți deschide o perspectivă de reflecție originală, actuală și provocatoare.

NOU la CARTEA ROMÂNEASCĂ

POEME DE ROBERT DESNOS

(1900–1945)
ÎN TRADUCEREA LUI ȘERBAN FOARȚĂ

LAMENTUL LUI FANTÔMAS

1
Muclesu' și luați aminte:
Cronica unei întregi
Serii de fărădelegi
E aceasta, – și nu minte,
Chit că teafăr a rămas
Criminalul Fantômas.

2
Lady Beltham, ce metresă
Îi era,-l văzu pe hoț
Ucigându-i propriul soț
Ce-i găsisese-n pat... Mai tre' să
Spun c-a scufundat, tot el,
Nava Lancaster, de-oțel.

3
Un sutar de inși suprimă...
Juve și cu Fandor, chiar pot
Să-i dea brânci pe eșafod,
Doar că, printr-o bună grimă,
Un actor, drept el e luat
Și, în loc, ghilotinat.

4
Iată că,-n furtună, crapă
Farul cel mai necesar,
Toți se-neacă, dar răsar
Patru capete din apă:
Lady Beltham, numai dor,
Fantômas, Juve și Fandor.

5
Monstru-avea o față, una
Dalbă ca o floare; ea
Cu-ai săi nici nu aducea,
Pen'că pe Fandor, prea-buna
De Hélène, în nu's ce mod,
L-a salvat de eșafod.

6
La bagaje, într-o gară
Cenușie, un colet,
Sângeriul ca un cotlet!
Pe-un escroc îl și legară!
Dar cadavrul? Ați rămas
Paf, – e tocmai Fantômas!

7
Prins în clopotul ce plânsul
Și-l pângea pentr-un defunct,
Astfel i se puse punct
Vieții-aceleia dintr-însul, –
Din dovieacul cărui om
Curg rubine-n sfântul dom.

8
Într-o bună zi, havuzuri,
Fără niciun preaviz,
Răsunară în Paris,
La Concorde; dar ce,-n auzuri,
Murmura așa suav
Era glas de rege sclav.

9
Hăt la țar, o mare taină
Trebuia s-ajungă, – dar
A ajuns la cel ce-a țar
Aducea, la chip și haină:
Fantômas, – care, noroc
Că-l înhață Juve pe loc.

10
Pe Tulușa, beregata
Unui personaj sus-pus
Să i-o muște, o a pus, –
Iar când hoanghina-l dă gata,
El preschimbă-n cofru-fort
Burdihanul ălui mort.

11
Despre marea catastrofă
Cu-acel negru-autobuz
Umflând până la refuz
Franci din bancă,-ntr-astă strofă
Este vorba... Să mai spun
Cine-a tras faimosul tun?

12
Ciumă, o epidemie,
Pe un mare pachebot
Singur, pe ocean, de tot,
La distanță de o mie
Leghi de țarm. – Doar morți pe vas!
Cauza? Tot Fantômas.

13
Pe-un birjar al unui fiacru,
După ce-l ucise, el
Îl legă în așa fel
Că acest biet simulacru
Părea viu, – doar caii lenți
Nu opreau, huliți de clienți.

14
Nu vă-ncredeți rozei negre,
Floarea-i ca de crepdeșin
Cauzează un leșin
Dintre cele mai funebre;
Pricina, să vă mai las
S-o ghiciți? E Fantômas.

15
El o a ucis pre mama
Lui Fandor cel temerar.
Ce destin hain și-amar...
Vai, și cum și-a dat arama,
Acest suflet mic, de gnom,
Pe-a sa față de neom!

16
Aur se fura din Domul
Invalidilor, la ceas
Miezunoptic; Fantômas,
El era, desigur, omul
Irosindu-și timpul scurt
C-un așa mediocru furt!

17
Până și Reginii-Olandei
Vru să-i fure un lingou.
Juve îi arestă din nou,
Și pe el, și grosul bandei.
Cel prins în flagrant delict
Scapă, însă, de verdict.

18
Ca să nu mai lase urme,
Își croi mănuși din, vai,
Pielea unuia cui, mai
Înainte,-avu să-i curme,
Viața, – mortul fiind dat,
Dup-amprente, vinovat.

19
Plutea noaptea o stafie,-n
Valmondois, pe ape-adânci,
Îngrozind moșnegi și țânci.
E clar cin' putea să fie,
Doar că Juve, de-aproape-un an,
Îl tot caută în van.

20
Scotland Yard-ul e, la rându-i,
Tras în piept de către el,
Care-i arestat nițel,
Pus în ștreang și,-apoi, pământu-i
Cade,-n bulgări, pe sicriu...
C-a scăpat iar, să mai scriu?!

21
În sinistra noapte sumbră,
Juve se ține după el
Prin tot negrul Turn Eiffel,
Urmărindu-i lunga umbră,
Se-nțelege că în darn:
Nu e, pentru el, jandarm.

22
Face-un cuirasat, la Monte-
Carlo, lângă cazinou,
Lungi manevre. E din nou
Fantômas, ce-ar trage-un glonte-n
Cei ce l-au lăsat mofluz, –
Glonte-nsemnând obuz.

23
Pe un vas ce se cufundă
Chiar acu,-i și Fantômas, –
Juve, Fandor, ce-și ia rămas
bun de la Hélène... Abundă
Morții, – nu știm dacă toți,
Căci să-i numeri, nu prea poți.

24
Ai din banda lui îs contra
Legilor, din obicei,
Bec de Gaz, Beaumôme, toți cei
Ce din Monparno, țin Londra,
Roma și Parisu-n clinci,
Poți, oricând, să te convingi.

25
Celuia al cărui nume
Bagă oamenii-n sperieți,
I-am tors firul propriei vieți
Pentru poporeni și lume
Mai de soi. – N-o iau din loc
Făr' de-a vă ura noroc!

FINAL
Alungindu-și umbra sumbră
Peste lume și Paris,
Cui îi vezi, ca într-un vis,
Ochii cenușii în umbră?
Pe acoperiș,-n pas
Viu, calci iarăși, Fantômas?

ȘAPTE
CANTAFABULE
PENTRU
COPII
CUMINȚI

GIRAFA

Giruetă și girafa,
Vânt din sud și vânt din est,
După ulii-și lungesc ceafa,
Vânt din nord și vânt din vest.

Cerului vecine, ele-i,
Vânt din sud și vânt din est,
Sunt emule filomelei,
Vânt din nord și vânt din vest.

Filomela, piruete,
Vânt din sud și vânt din est,
Face peste giruete,
Vânt din nord și vânt din vest.

Tot ea pune și parafe,
Vânt din sud și vânt din est,
Iarna, pe lângă girafe,
Vânt din nord și vânt din vest.

Nici chiar cu-al tigrului, cu al panterei
Și-al altor rubedenii de pe cuprinsul
Terrei.

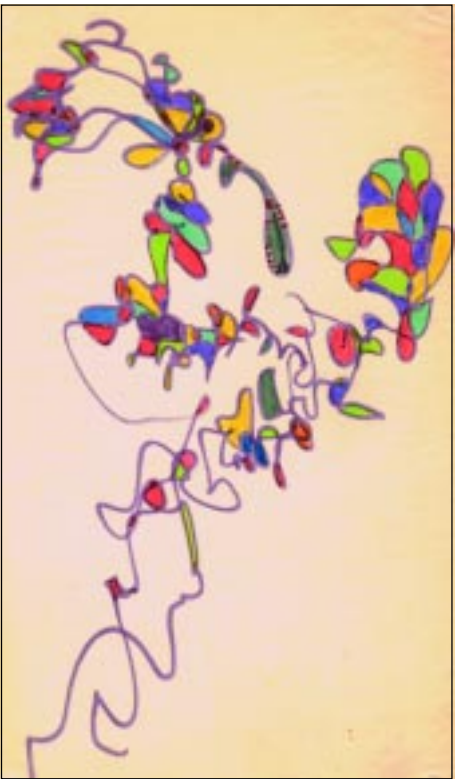
Iată de ce e, astăzi, trist pisoii
Ce,-n alți pisoii, nu-și recunoaște soiul.

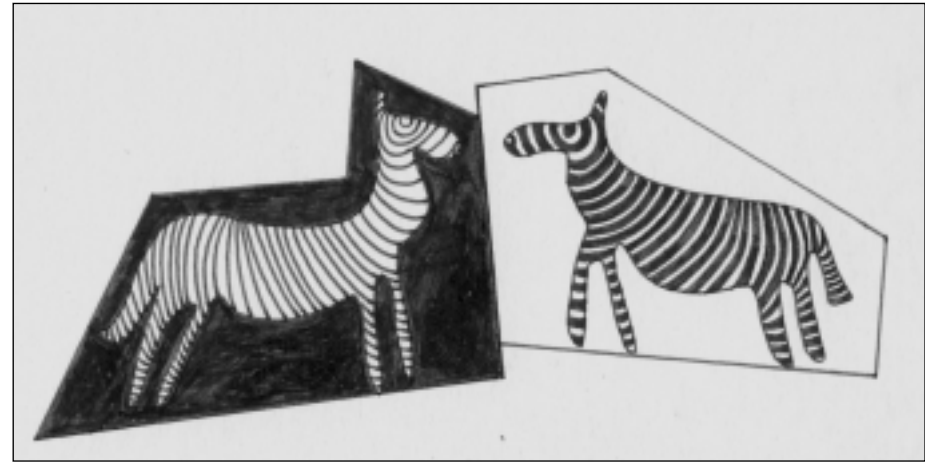
PASĂREA
DIN COLORADO

Pasărea din Colorado
Suge kiwi avocado
Caramele mandarine
Șocolată amandine
Înghețată de fistic
Și alune la fișic.
Pasărea de Colorado
Bând șampanie, strigă "Ado
Și sirop și suc de fragi
Ananasurile dragi
Zeci de piersici și-aș mai vrea
Whisky mentă și cafea!"

Pasărea din Colorado
Ca meninele la Prado
Face nani după care
Zboară-n norii unde are
Să se joace, vorba aia,
De-a seninul și de-a ploaia.

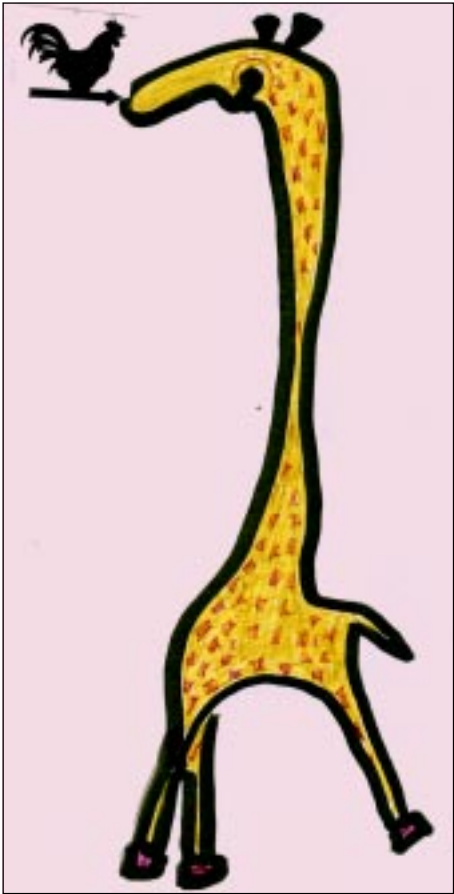

ZEBRA

Zebra, calul din tenebre,
Strânge ochii, dă din pinten,
Slobozind dintre vertebre
Un nechez voios și sprinten.
Nu așteaptă s-o mai țeseli,

Din grajd iese cu pași veseli
Și și-ar umple bot și pântec
Tot cu ierburi de descântec.
Însă traiul după gratii
A zebraț-o, dragii tatii.

PISICA FĂRĂ DE
PERECHE

Pisoii ce nu-și găsește soiul
În alți pisoii, nu-i este prea bine; și pisoii

Merge la doctor, care-i auscultă
Bătaia inimii, ce are-o cam prea multă

Iuțelă, cum nu are-a nimănui
Din semenii ce i-s neșemeni lui

Ce, din Paris până-n suburbii, n-are
Cu alți pisoii, nicio asemănare.

Pisoii-și vizitează damicela
Ce-i vede creierul, – bolnav și-acela,

Căci neasemenea cu-al nici
Unei pisici,

BROSCUTA CU
CONDURII SPARȚI

Broscuța cu condurii sparți
A cerut milă de la tei
Cu care frunze poți să-mparți
Când darnic se desfoaie ei
Ciupercile i-au dat mai ieri
Tot puful pălăriilor
Iar veruța patru peri
Din blană... Bălăriilor
Li s-a cerut iar ele-au dat
O călduroasă umbră
Cerule o dulce boare-a dat
Și-o ziuă nemaismbră
Ea însă-ți cere să te-nduri
De azi până poimărți
Căci sparți îs bieții ei conduri
Condurii i-s tot sparți

BROASCA RÂIOASĂ

Pe malul Marnii,-o
Broască îmi
Tot plânge-amarnic
Sub salcâmi.

– Pentru ce suferi,
Draga mea râioasă?
– Cum să nu suferi,
Când nu ești frumoasă?!

Pe malul Senii,-o
Alta cântă,
De la utrenii,
Neînfrântă.

– Ce-i cu-acest cânt,
Urâta mea râioasă?

– Cânt să te-ncânt,
Fiindcă-s preafrumoasă,
Drept pentru care, ca sirena,
Cânt și pe Marna, și pe Sena.

PELICANUL

Jonathan, june căpitan,
Mergând pe-al noșpelea-i an,
Pe-un țăstrov sud-american,
Prinde,-ntr-o zi, un pelican,

Care pe insulă,-n ocean,
Îi face,-n zori, un oulean
Cadou lu domnu căpitan, –
Din care iese-un pelican

Leit, – și care, năpristan,
Face și el un oulean
Din care iese-alt pelican
Ce face-ntocmai... Și-asta,-n van,

S-ar tot lungi, de n-ai avea în plan
Să-și faci jumeri de ouă cu-ardei
și măghiran.

Ilustrațiile îi aparțin traducătorului

DEMOCRATIE ȘI MEMORIE (1)

VLADIMIR TISMĂNEANU

În ianuarie 2007 România a intrat în Uniunea Europeană, după ce, în urmă cu câțiva ani, intrase în NATO. Este vorba de un moment foarte important în istoria României, în istoria Europei de Est, dar care a reprezentat și încă se constituie drept o serioasă provocare din punct de vedere al instituțiilor și valorilor democratice pentru Uniunea Europeană. Într-un controversat articol din *New York Review of Books*, istoricul Tony Judt spunea că adevăratul test pentru Uniunea Europeană este accesarea României, cu ale sale nenumărate probleme nerezolvate. Articolul a stârnit reacții ulcerate în rândul multor intelectuali români, au existat tot felul de reacții pro și contra, dar nu putem nega că avem de-a face cu multe dificultăți între care cea a trecutului neasumat și neprocesat.¹ Articolul de față își propune să fie atât o documentare asupra eforturilor României de a-și asuma trecutul comunist, cât și să ofere un cadru critic comparativ pentru o perspectivă comprehensivă asupra activității CPADCR în spațiul european, în special.

Problemele pe care voi încerca să le examinez în prezentul articol își au originea în următoarele întrebări: De ce în România asumarea oficială a trecutului comunist a avut loc atât de târziu? Care au fost cele mai importante obstacole în calea unui catarsis istoric care ar fi trebuit să se împlinescă încă de acum 17 ani, după Revoluția din 1989? De ce un asemenea moment a venit tocmai în 2006? Cum poate fi comparată inițiativa din România cu alte asemenea politici din țările fostului Bloc Sovietic? Și nu în ultimul rând, care sunt condițiile politice și culturale care pot explica revenirea în prim-planul public românesc a ethosului anticomunist după o perioadă de relativă indiferență și chiar torpoare?

Am fost martor, în Parlamentul României, în calitate de președinte și coordonator al Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, la momentul istoric din 18 decembrie 2006, când președintele Traian Băsescu a prezentat concluziile și propunerile pe care și le-a asumat din *Raportul Final* al Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Comportamentul celor prezenți poate fi împărțit în două categorii: pe de o parte, au fost cei care au reacționat huliganic, denunțând vehement discursul de condamnare a regimului comunist și autoritatea Președintelui Băsescu; pe de altă parte, cei care, indiferent de afiliere politică, s-au comportat demn, în conformitate cu solemnitatea și gravitatea momentului. A doua zi, într-un interviu acordat postului de radio BBC, Președintele Băsescu a declarat că isteria cripto-comuniștilor și naționaliștilor extremiști nu este un motiv serios care l-ar putea abate din drumul de a duce la bun sfârșit procesul de asumare a trecutului totalitar. Din contră, reacția acestora este un foarte bun indicator al faptului că aceasta este calea cea bună. O societate democratică funcțională și sănătoasă nu are voie să perpetueze la nesfârșit ceea ce Hermann Lübbe numea în 1983, în cazul Germaniei, o *kommunikatives Schweigen* [tăcere comunicativă] colectivă asupra istoriei recente. Pe termen scurt o asemenea practică își poate avea justificarea din perspectiva unui de abia născut și fragil consens societal; pe termen mediu și lung, însă, o astfel de politică produce din ce în ce mai grave

lacune valorice și anamnezice cu severe și persistente consecințe instituționale și sistemice.

Din punct de vedere istoric, condamnarea regimului comunist din România poate fi încadrată între doi poli reprezentativi, în opinia autorului, pentru întreaga perioadă post-decembristă: politica amneziei promovată în perioada celor trei mandate ale fostului președinte Ion Iliescu (care și-au pus o regretabilă amprentă și asupra perioadei CDR, în pofida alternanței la putere și a profesiunilor de credință anti-totalitare); și, permanentele încercări ale reprezentanților societății civile democratice în direcția de-comunizării (cu momentele sale originare: proclamația de la Timișoara cu al său punct 8 și demersul Pieții Universității, sprijinit de GDS, Alianța Civică, Solidaritatea Universitară, alte organizații civice anti-comuniste, din aprilie-iunie 1990). Între acești doi poli se încadrează atât încercările de reabilitare a unor perioade din istoria comunismului românesc, dar și a altor componente ale trecutului recent autoritar (de exemplu, repetatele inițiative de reabilitare a mareșalului Ion Antonescu sau a unor aspecte legate de istoria Mișcării Legionare²), cât și cele de recuperare a "trecutului sfârșat" (K. Jarausch), pe de o parte, și cele de clarificare (în special legală pe baza deschiderii arhivelor Securității și a variilor instituții care au avut rol determinant în funcționarea și perpetuarea regimului) și compensare a traumei totalitare care a marcat România în a doua jumătate a secolului 20.

În România, dar și în întreaga Europă de Est, subiectul de-comunizării a fost unul fierbinte în anii 90. Pe parcurs însă, odată cu "normalizarea" societăților din aceste țări, subiectul a ieșit practic din prim-plan. În ultimii doi ani însă, a revenit în discuțiile publice, în Polonia (aducând cu el o serie de înverșunate controverse) și, de asemenea, în România. Trebuie precizat că problema de-comunizării nu a figurat în campania electorală a Președintelui Băsescu. Traian Băsescu nu a susținut niciodată că a fost o victimă a comunismului, nu a pretins niciodată că va conduce procesul de de-comunizare. Dinamica dezbaterilor politice însă a catalizat orientarea sferei publice spre reluarea discuției asupra naturii dictaturii comuniste. Apelul inițiat de Sorin Ilieșiu a jucat în acest sens un rol foarte important. În aprilie 2006, când domnul Băsescu a decis formarea Comisiei, el era de acum perfect conștient și convins de necesitatea acestui demers. Accentuez așadar că a fost vorba de o inițiativă prezidențială, de un gest care demonstrează importanța voinței politice și curajul unui angajament democratic consecvent. Pentru Traian Băsescu, despărțirea de comunism este indisociabilă de ruptura cu vestigiile politice, morale și sociale ale despotismului totalitar (ceea ce Ken Jowitt a numit "moștenirea leninismului").

Din Comisia Prezidențială au făcut parte personalități academice consacrate (istorici, politologi, filosofi, sociologi etc.) și figuri marcante ale intelectualității din România (dizidenți, deținuți politici, membri ai exilului din perioada comunistă etc.). Această structură i-a asigurat CPADCR atât credibilitatea morală, cât și pe cea științifică. Mandatul acordat de către președintele Băsescu a fost formulat în Comunicatul de presă din 21 aprilie 2006, dat publicității

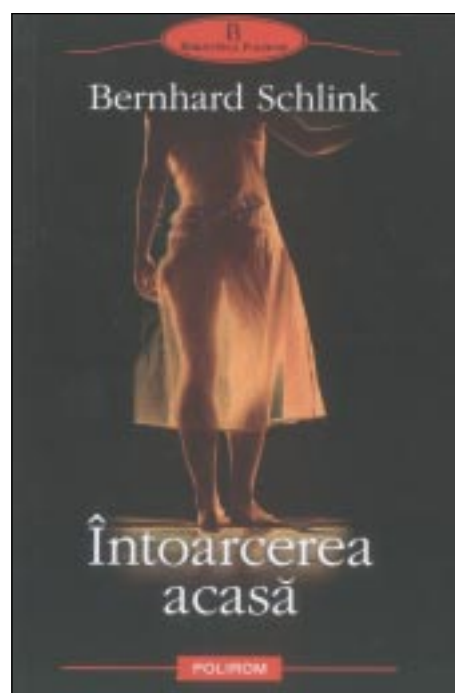

cu ocazia primei întruniri a CPADCR: "Comisia va examina principalele instituții care au făcut posibilă impunerea și perpetuarea dictaturii comuniste, metodele care au permis abuzurile, crimele și fărâdelegile dictaturii, încălcările flagrante ale drepturilor omului și rolul unor personalități politice în menținerea și funcționarea sistemului totalitar comunist în România. Comisia va releva semnificația acțiunilor de rezistență, opoziție și disidență, în raport cu sistemul comunist, iar raportul sinteză va examina legătura dintre ideologia și practicile comunismului în România". Pe lângă această sarcină științifică, demersul CPADCR a reprezentat și o evaluare morală a defunctei dictaturi, un punct de plecare pentru o confruntare a trecutului prin intermediul recunoașterii dureroase, dar inevitabile, a crimelor împotriva umanității și a celorlalte forme de represiune care au caracterizat perioada comunistă în România. Înființarea CPADCR, coroborată cu anterioara înființare a IICCR, a fost un pas revoluționar în politica românească post-comunistă: nici unul dintre conducătorii anteriori ai statului român, fostul comunist Ion Iliescu sau anti-comunistul Emil Constantinescu, nu și-au asumat un

asemenea potențial exploziv proiect. Un indicator al "sensibilităților afectate" de existența și activitatea CPADCR sunt nesfârșitele campanii declanșate de către cercurile radical-naționaliste și nostalgico-comuniste împotriva membrilor Comisiei și în special împotriva președintelui acesteia. Un baraj de abuzuri verbale, incluzând calomnii, injurii și de multe ori diatribe antisemite au fost de cele mai multe ori contraponderea față de eforturile de transparență ale președintelui Comisiei.

Comisia reunită de președintele Băsescu a fost prima de acest gen din Europa Centrală și de Est. Singurul precedent aproximativ a existat în Germania, unde *Bundestag*-ul a creat între 1992 și 1998 două Comisii de Anchetă succesive care s-au ocupat cu istoria dictaturii PSUG și consecințele acesteia după realizarea unificării Germaniei.³ La sfârșitul mandatului celei de-a doua comisii, pe baza activității și demersurilor sale, parlamentul german a creat o fundație - *Stiftung zur Aufarbeitung der SED-Diktatur* (5 iunie 1998). Cazul german însă s-a încadrat într-un set de circumstanțe radical diferite față de cel românesc: unificarea, absorbția instituțională, transferul de norme și valori

NOU la POLIROM

pe axa Vest-Est. Similitudinile apar din perspectiva mandatului acestor organisme. Atât în România, cât și în Germania, investigarea trecutului comunist s-a făcut pe baza analizei structurilor, a mecanismelor de putere și a factorilor decizionali; pe baza clarificării funcțiilor și conținutului ideologiei și a practicilor disciplinare în raport cu statul și societatea; pe baza studiului sistemului legal și polițienesc, a rolului variilor biserici pe parcursul evoluției regimului comunist; și nu în ultimul rând, a rolului dizidenței, nesupunerii civice și prin examinarea semnificației revoluției din 1989. Atât în România cât și în Germania, cele două Comisii au trebuit să ofere evaluări în ceea ce privește probleme legate de responsabilitatea, vina, complicitatea, căința, precum și continuitatea structurilor politice, culturale, sociale și economice comuniste în anii post-comunismului. Scopul ambelor demersuri (cel german și cel român) a fost să fundamenteze ceea ce filosoful Avishai Margalit numește o etică a memoriei.⁴ Perspectiva CPADCR a fost în mare măsură îndatorată viziunii Hannei Arendt care, ocupându-se de chestiunea reponsabilității și culpabilității pentru crimele naziste, a scris: "Ceea ce este fără precedent în totalitarism nu este înainte de orice conținutul său ideologic, ci *evenimentul* însuși al dominației totalitare".⁵

În același timp, profilul CPADCR poate fi comparat, așa cum a observat Lavinia Stan⁶, cu comisii ale adevărului și reconcilierii din alte țări, precum Africa de Sud, Chile, Argentina, Rwanda, etc. Spre deosebire de unele dintre acestea, însă, Comisia Prezidențială nu a avut putere de decizie și nu a avut ceea ce se numește *subpoena power* [drept de a soma în justiție]. În al doilea rând, trebuie precizat faptul că CPADCR nu a fost mandată pe termen nelimitat sau cel puțin pentru o perioadă de timp de 2 sau 4 ani. Ea a funcționat sub presiunea timpului, conform angajamentului de a finaliza *Raportul* înainte de aderarea României la Uniunea Europeană. Acest indicator istoric al normalizării democrației din țara noastră trebuia însoțit și de un gest echivalent față de trecutul autoritar al României. Dacă primul pas fusese făcut prin adoptarea *Raportului Final* al Comisiei pentru Studierea Holocaustului din România, sub patronajul celebrului scriitor și laureat al premiului Nobel pentru Pace, Elie Wiesel, asumarea traumei și crimelor trecutului comunist era pasul logic de încheiere a unui ciclu de *Vergangenheitspolitik*, consonant cu valorile democrației europene. Totodată, Comisiei Internaționale pentru Studierea Holocaustului în România a fost, din anumite puncte de vedere, și un model pentru administrarea dinamicilor asociate funcționării CPADCR. Principala diferență dintre cele două este aceea că, în cazul Holocaustului, principalele trei grupuri de actori istorici (victimele, călăii și cei care au fost *by-standers*) au dispărut în marea lor majoritate. În consecință, demersul CISHR nu putea fi perceput, precum în cazul CPADCR, drept o amenințare directă care potențial implică interese personale și factori subiectivi din spațiul societal și politic contemporan. Trecutul comunist este unul fundamental *recent* (dacă nu chiar *prezent*), mulți dintre călăi, martori și victime ale crimelor și abuzurilor regimului fiind încă în viață, implicați în dinamica societății românești, unii foști securiști și/sau nomenklaturiști chiar deținând funcții în Parlament. Cele întâmplate pe data de 18 decembrie 2006 în cel mai înalt for legislativ al României au demonstrat că o democrație adevărată nu poate funcționa în absența conștiinței istorice. Ea nu poate accepta amnezia, uitarea și pierderea memoriei. O

comunitate democratică nu se poate construi pe refuzul sau ignorarea crimelor, atrocităților și abuzurilor trecutului totalitar. Trecutul nu este o altă țară, nu poate fi *wished-away*. Pentru prima dată în România, CPADCR, în colaborare cu IICCR, au respins cu hotărâre practica uitării instituționalizate, asumându-i și o dezbatere națională asupra realității refuzate și ocultate a unei istorii împovărate (presărată nu de puține ori de colaboraționism, complicitate, adeziune, etc.).⁷

În ianuarie 2007, președintele Băsescu a vizitat *Memorialul de la Sighet*, situat în nordul României. În momentul de față, grație în primul rând devotamentului Anei Blandiana și al lui Romulus Rusan, ca și al istoricilor din cadrul Centrului de Cercetări afiliat Memorialului există în România, la Sighet, un loc de memorie pe cât de tragic, pe atât de exemplar.⁸ Unele reacții la textul *Raportului* au insistat asupra falsei probleme a unei presupuse serii de reabilitări operate de către autorii documentului CPADCR a unor personaje politice mai puțin democratice care au fost ucise de comuniști. Mai întâi de toate, țin să precizez că noi nu reabilităm. În "Introducerea" *Raportului*, membrii CPADCR au specificat cât se poate de clar scopul demersului Comisiei: "Condamnarea comunismului este astăzi, mai mult ca oricând, o obligație morală, intelectuală, politică și socială. Statul român democratic și pluralist poate și trebuie să o facă. Tot astfel, cunoașterea acestor pagini întunecate și triste de istorie românească a secolului douăzeci este indispensabilă pentru noile generații care au dreptul să știe în ce lume au trăit părinții lor. Viitorul României depinde de asumarea trecutului ei, deci de condamnarea regimului comunist ca inamic al speciei umane. A nu o face, astăzi, aici și acum, ne va împovăra pe veci cu vina complicității, fie și prin tăcere, cu Răul totalitar. Nu se pune nicicum problema culpabilizării colective. Ceea ce contează este să învățăm din acest atroce trecut, să înțelegem cum a fost posibil acest experiment și să ne despărțim de el cu compasiune pentru victime și cu durere"⁹. CPADCR a operat o sinteză între înțelegerea istoriei traumatice prin intermediul instrumentarului științific care presupune o distanțare față de subiectul cercetat și empatia față de oamenii care au suferit de pe urma crimelor și abuzurilor dicaturii comuniste. Comisia a operat o reconstruire a trecutului care s-a axat pe dihotomia dintre distanță și empatie, concentrându-se atât asupra aspectelor generale cât și a celor individuale, în *Raport*, intenționalitatea transgresivă aflându-se în fapte¹⁰, în locurile mai mult sau mai puțin comune ale istoriei comunismului românesc. Așadar, conform demersului CPADCR, victimele torturii sunt, în primul rând, victime ale torturii, indiferent care a fost trecutul lor. Nu poți spune "sunt de acord cu tortura și execuțiile" numai pentru cei de dreapta sau pentru extrema dreaptă. Militanții extremei drepte ar fi trebuit să fie pedepsiți pe bază legală pentru ceea ce au făcut, dar nu așa au procedat comuniștii. Comuniștii au distrus pur și simplu sistemul legal, au distrus statul de drept și nimeni nu a beneficiat de nici un fel de protecție în fața legii. Prin urmare, orice tentativă de a propune analogii între Raport și, să spunem, "sindromul Bitburg"¹¹ (vizita lui Reagan la un cimitir în care erau înmormântați și foști membri SS) mi se pare că exprimă reacredință și o agendă ideologică de un cras subiectivism. Cu ocazia vizitei președintelui Băsescu la *Memorialul Sighet*, domnia sa și-a exprimat susținerea pentru poziția lui Milan Kundera, gravată pe zidul muzeului: "Dacă vrei să ucizi o națiune, îi ucizi me-

moria". Prin recuperarea memoriei o națiune își recapătă demnitatea, respectul de sine și, mai presus de toate, identitatea. O știm de la Orwell, Koestler și Camus – totalitarismul este o luptă continuă a memoriei împotriva uitării.

Trebuie precizat totuși că, în opinia autorului prezentului articol, *Raportul* realizează o sinteză între ceea ce Richard S. Esbenshade identifică drept principale două paradigme apărute în fosta Europă de Est, înainte și după căderea comunismului, de relaționare a memoriei cu identitatea națională. Autorul descrie, pe de o parte, "paradigma Kundera", conform căreia "lupta omului este una a memoriei împotriva uitării" [amnezia instrumentalizată de stat versus rememorarea în spațiul civic, a fiecărui individ în parte]. Și, pe de altă parte, "paradigma Konrad", în care "istoria este iluminarea forțată a memoriei întunecate". CPADCR a încercat astfel să răspundă la ceea ce Tony Judt numea "dublă criză a istoriei" în fosta Europă de Est.¹² Așa cum au demonstrat și reacțiile pre/post-18 Decembrie 2006, construcția unei memorii conștiente de trecutul traumatic autoritar la nivelul întregii societăți se confruntă în primul rând cu cinismul și lipsa de încredere care domină în toate sferile spațiului social-politic, și în al doilea rând cu memorii și mituri istorice multiple (încetățenite atât din perioada comunistă, unele însă fiind perpetuate ca formă de

rezistență față de ubicuul discurs ideologic al dicaturii PCR) care au pretenția de a fi legitime numai din prisma caracterului lor privat și neoficial.¹³ Pentru a-l parafraza pe R.J. Bosworth, în mare parte din istoria României în secolul 20 "timpul în sine a fost rănit". Examinarea atât a trecutului fascist (și implicit a contribuției României la producerea Holocaustului), cât și a celui comunist trebuie să devină un element de coeziune comunitară și să impună refuzul unei istoricizări comod auto-justificative cu funcție de-responsabilizatoare. Astfel, în concluziile *Raportului* se insistă asupra echivalenței morale dintre cele două extremisme: "extremismul de stânga trebuie respins cu aceeași hotărâre precum cel de dreapta. *A nega crimele comunismului este la fel de inacceptabil cu a le nega pe cele ale fascismului*. La fel cum este intolerabilă evocarea apologetică a crimelor contra umanității comise de regimul Antonescu, considerăm că este de neacceptat proliferarea de busturi și alte forme comemorative în raport cu activiștii comuniști".¹⁴ În consecință, cel puțin în ceea ce privește CPADCR, principalul instrument pentru împlinirea acestui dublu scop al asumării trecutului a fost deconstruirea certitudinii ideologice pe care regimul comunist și-a fundamentat legitimitatea și pe care a operaționalizat-o "creativ" în încercarea de a absorbi întreaga societate românească.

Continuare în pagina 31

NOU la ANTHROPOS

BIG DRUJBA

OTILIA HEDEȘAN

Locație: Complexul *Dacia*, între *Dacia Lux* și *Dacia Felix*, la mai puțin de două sute de metri de hangarul de lemn - cu aviz de funcționare pe post de hotel - sub numele de cod *Eldorado*... Sigur nu sunt nici cinci sute de metri până la granița cu România, pe care, din noaptea prin care orbecăm, o privim cu jind din afară și ne minunăm ce fantastic de luminat este acum, seara, orașul de la noi, adică Sighetul... Iată cum se convinge omul cât de importantă este perspectiva... De câte ori am ajuns noaptea târziu la Sighet, venind din Timișoara sau Cluj, mi s-a părut că intru într-un sac de întuneric. De aici, însă, de dincoace (adică de dincolo) de Tisa lucrurile se văd, prin comparație, altfel. Și anume se văd infinit mai frumoase. Poate că tocmai de aceea ieri seară, când am ajuns, după cei vreo o sută cincizeci de kilometri făcuți cu România la dreapta, însă când mai aproape, când mai departe de frontieră, am răsuflat ușurați când am descoperit că avem semnal românesc la telefoane... Și toată lumea (adică Nicoleta, Corina, Monica, Vlad și chiar și eu care nu telefonez decât în caz de catastrofă) s-a întors instantaneu către Tisa și a vorbit apăsător și îndelung. Ciudat e că se poate vorbi la fel de bine cu spatele către Sighet, însă azi de dimineață conștientizăm rând pe rând că ne simțim inconfortabil să facem asta. Firesc e să ne uităm la turlele bisericilor din Sighet și să vorbim cu ai noștri, ca și când am striga și am fi auziți.

Vreme: de toamnă timpurie și abuzivă, venită în forță după un an de zile de *talk show*-uri imbecile despre încălzirea globală. A plouat crunt în toată ziua asta de 5 septembrie. Ne-a încercat frigul în muzeul oficial al orașului... Cred că Soltvino / Slatina, locul unde ne aflăm e oraș și nu sat, dar și dacă ar fi, după acte, sat, tot arată urban, cumva, într-un mod ciudat de rest de Imperiu, peste care s-a așezat o cochetă tentă cehească, apoi, odată cu blocurile stas de cinci etaje, recunosciabilele *petnițe* făcute pentru funcționarii ruși, de lume unională uniformă, apoi... Muzeul oficial este unul involuntar excepțional... Un muzeu al comunismului pe lângă care orice muzeu al comunismului pălește, fiindcă acest orice alt muzeu decât cel din Soltvino / Slatina pornește de la ideea de a restitui comunismul. Aici, însă, comunismul e conservat pur și simplu... Bine ținute la rece, albumele cu frunțașii în producție, cu participanții la sedințe care aveau loc în săli pavoazate cu chipul lui Lenin, cu demonstrațiile de toate felurile generează un efect ciudat de comunism remanent și neliniștitor. Apoi am dărdăit bine pe lavițele din șura doamnei cu dinți de aur care ține un fel de pensiune "*la mamma*" pentru gustul călătorilor din ținuturile în care, trebuie să conchidem, protecția maternă înseamnă un pic altceva decât la noi: se mănâncă la frig, în curent, prost, murdar și, în final, cât se poate de scump. În sfârșit, am crezut că ne vom da duhul la așa-zisul muzeu familial la care am fost invitați. Diagnosticăm acum, puțin încălziți de vinul pe care ni l-a cumpărat patronul cabanei Dacia, că de fapt stătușem în ploaie torențială și rece vreme de două

ceasuri ca să vedem o colecție maniacală de obiecte stranii, fără nici o șansă de a deveni cândva muzeu...

Personajele. Vlad, personaj central și complex: șofer inegalabil, posesor al unei mici farmacii de campanie și, astăzi, actor fragil într-un scenariu de recuperare a memoriei familiale. Bunicul său matern e originar de aici, dar Vlad nu și-a cunoscut rudele decât din povestiri indirecte. Azi tocmai și-a reconstituit arborele genealogic așa că e încântat și bine dispus. Nicoleta e și ea în formă destul de bună, după o după-amiază petrecută prin case, ca asistentă pentru *public relations* a lui Vlad, care *nu prietenește* cu copiii. Monica, muiată complet după discuția în ploaie cu nevasta colecționarului maniac, altfel cultivatoare redutabilă de flori speciale... Corina, în chef, explicând despre muzeul în aer liber al maniacului și despre muzeul oficial al comunismului, ambele prezentate ca muzee ale tradițiilor... Eu, disperată de frig, cam neliniștită că nu vom putea lucra deloc în ploaia grozavă de afară încerc, totuși, să susțin entuziasmul... Mâncăm pâine cu cașcaval. Avem *lapte de vacă bălțată*, așa i se spune celui mai select lapte trovabil la Slatina, dar preferăm cu toții lucrurile mai tari... Facem, cum ar veni, seminar în vreme ce o idee perversă mă face să-mi imaginez cum s-ar descurca domnișoara aceea cu fustă mini – mini și tocure de 15 cm care ne deschide ușile ca să raporteze șefilor dacă ne ținem orele dacă și-ar face datoria și s-ar fâțâi până aici. Muncă grea și munca de spion dacă e s-o faci cum se cuvine...

...Însă nu apuc să fantazez despre don'șoara boactără, care și ea ne leagă, cumva, de casă, mai că aș vrea să-i simt răsuflarea în ceafă ca să recunosc reperele locurilor știute, fiindcă ușa de la cabana noastră se deschide brusc și abia apuc să zăresc la lumina aruncată de becul cam chior din cameră vreo câțiva bărbați, toți tineri, toți trași la costume, câțiva din ei cu haine de piele și toți cu cravate, care întreabă gutural și agitat ceva. Spun rapid și cu dezinvoltură o frază pe care mi-o amintesc din copilăria mică și care, de obicei, îmi servește drept leac de lăsat în pace prin țările slavofone, adică *mî nje panjimaiem ruskij jazâk!* Dar de astă dată povestea nu ține, așa că a doua oară, când înțeleg clar pe *gde je gazda?*, spus în ucraineană, mă ridic și gesticulez elocvent înspre cușca paznicului Mișa. Apoi revin la discuții, dar îmi dau seama, ca și toți cei de față, că am plonjat brusc într-o altă **poveste**... Ne ținem, totuși, firea și vorbim cu aplomb. Așa ne găsește primul tip cu costum (negru, acum îl vedem pe deplin) care intră fără să bată la ușă (Ah, ce noroc că lucrez într-un loc în care îmi sunt spionate orele, apuc să gândesc, fiindcă, iată, acum nu tresar neliniștită, ci mă comport firesc...) și după ce explică ceva într-o limbă învălmășită și rapidă, arată direct la teancul de pahare de unică folosință. Subînțelegem că ar dori câteva, întreb *skol'ko?*, după aceleași amintiri din copilărie și după o pauză de câteva secunde răsuflăm ușurați: *iljevân!* I le dăm și refuzăm orice *grivnă*...

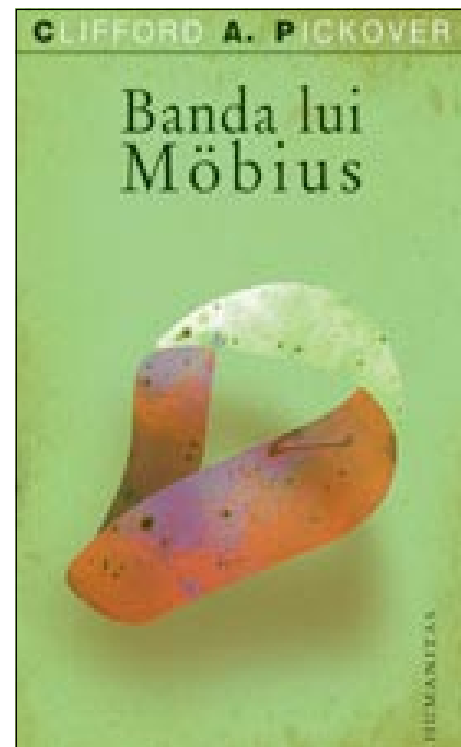
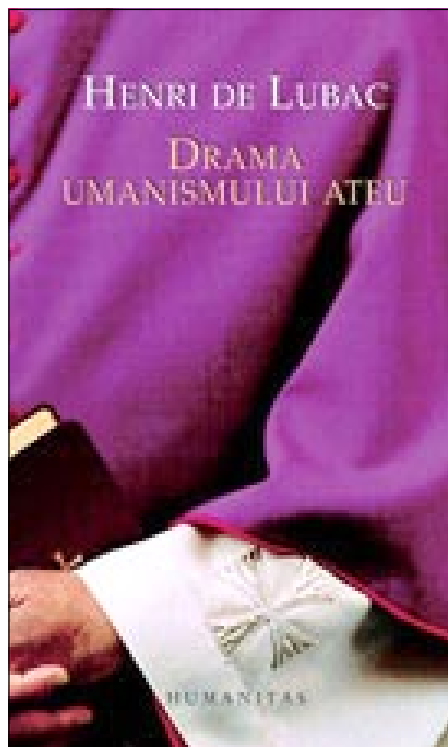
Apoi, după ce tipul dispare, estimăm rapid că: **a.** tot ceea ce povestește istoria orală românească despre *poporul sovietic eliberator*, a cărui frază preferată pare să fi fost *davaj ceas!* se dovedește a fi mai presus de orice mitologie; **b.** am aflat un lucru esențial despre tipii care ne tot zgândăresc, anume că sunt *iljevân*, deci, la caz de ceva, știm raportul de forțe; această descoperire nu ne face prea fericiți, însă, chiar așa stau lucrurile; oricum, dacă apăsăm pe telefoanele noastre la 955, răspunde Poliția din Sighet; și **c.** oricât de tare ne temem de paranoia, pare mai presus de orice imaginație... Însă costumele negre, cravatele, hainele de piele, vârsta și mai ales siguranța de ei a tipilor care au adăstat seara târziu la *Dacia* le indică fără nici un fel de posibilitate de a greși profesia... Fantasma lor ne bântuie de o lună, aproape, de când am intrat pentru prima dată în Ucraina. Ne imaginăm, totuși, un tip singur și ceva mai discret... Corina îl inventase ca atare și după un *brainstorming* scurt am decis să-l numim Sașa, în cinstea câinelui lui Daniel Vighi. Din când în când îl evocam ca atare, încercând să ne imaginăm ce înțelege el din antropologie... Dar lucrurile

rămâneau, totuși, la limita ipoteticului și a speranței că totul e fantasmagorie curată...

Pe când să rostim, însă, numele băieților cu ochi albaștri, ușa se deschide din nou și un alt tip care nici măcar nu se mai sinchisește să vorbească intră, scanează rapid masa, apoi arată întrebător înspre bricheta lui Vlad... *Ok*, i se spune, omul își aprinde țigara și pleacă... Pe noi ne cam trec fiori, căci până la poliția din Sighet este, totuși, o graniță... Dinspre prezentul rememorării mele înțeleg, însă, că de fapt din acest punct n-ar mai fi trebuit să ne temem de nimic: schimbam pahare și oferisem foc... Care va să zică, după regulile locului, *prieteneam*, deja, cu adversarul... Făcusem *drujba*, **big drujba**, după cum ne-au felicitat, vreo patru ceasuri mai târziu, cei mai rezistenți la proba somnului din cei *iljevân*, numai că noi nu înțelegeam asta. Înțelegeam doar că suntem singuri într-un sac de întuneric, împreună cu o trupă de ofițeri ai serviciilor ucrainene cu care comunicam infernal cu rusa mea de clasa a șasea și cu engleza lor de a doua...

Acum, când scriu, înțeleg ce importanți pași făcusem. Atunci, însă, pentru prima dată de când fac teren în afară de România, am simțit un fior rece pe șira spinării...

NOU la HUMANITAS

INCURSIUNI LA CADEMICE: SPAȚIU ȘI TIMP LA RIJEKA (I)

PIA BRÎNZEU

Mă aflu într-un grup mic și fericit, un grup de doamne și domnișoare pornite să cucerească, în felul lor, lumea. Nu foarte departe, nu, nici vorbă, ci pe aproape, printre vecinii de la sud-vestul țării. Adică în Croația, la Rijeka, unde românul se duce în mod obișnuit să își petreacă vacanțele. Noi, însă, opt colege de la Catedra de Engleză a Universității de Vest, - Hortensia Pârlog, Mihaela Cozma, Claudia Doroholschi, Eliza Filimon, Diana Mădroane, Aba Carina Pârlog, Andreea Șerban și subsemnata -, am pornit cu autocarul instituției la o conferință dedicată "Spațiului și timpului în limbă și literatură". Iată câteva impresii.

Diana Mădroane: *Oricine ar fi trecut pe lângă Universitatea de Vest în 19 septembrie, cam pe când ziua se îngâna, vorba poveștii, cu noaptea, ar fi băgat de seamă o oarecare agitație în jurul unui microbuz alb parcat în față. Taxiuri, bagaje, șoapte, zor. Un sfert dintre membrii Catedrei de Engleză se pregăteau pentru ceea ce avea să fie o frumoasă aventură academică în spațiul și timpul european, și chiar global(izat), găzduită pe malul Adriaticii, de Universitatea din Rijeka.*

De când am făcut primii pași pe străduțele orașului croat Rijeka, mărginite de canale cu bărcuțe și statonice vegheate de un turn cu ceas, ori prin piațetele în care sobrietatea stilului austro-ungar se armonizează cu splendoarea de sorginte venețiană, dar și cu noul spirit croat, am avut certitudinea că tema spațiului și a timpului s-a impus aproape de la sine organizatorilor conferinței. Cu greu ar putea să inspire altfel de reflecții un oraș dintr-o parte scaldat de marea larg deschisă iahiturilor și vapoarelor cu motoare de ultimă generație, iar din alta adumbrit de muntele străpuns de autostrăzi care duc drept înspre inima Occidentului. Cât de mult s-au comprimat spațiul și timpul ne spune și oferta de "free wireless" trâmbițată pe afișele de pe corso, unde turiști și localnici se îngheșuie deopotrivă pe la magazinele de firmă, identic compartimentate și colorate pe întreg mapamondul, și pe la fast-food-urile strategice amplasate la câțiva metri mai încolo de vestigiile din timpuri romane. Există însă și cafenele cochete sau restaurante tradiționale pentru toți cei cu gusturi mai fine, care au, pe deasupra, și ceva timp ca să se bucure de atmosfera specifică locului. Trecutul și viitorul, mult-slăvita Europă de Vest și huliții Balcani, tihna și viteza amețitoare se împletesc în voia lor în acest oraș-port.

Universitatea din Rijeka părea, la rândul ei, locația perfectă pentru asemenea dezbateri. La vreo zece minute de un castel medieval cu vedere la mare, dar și în apropierea unui cartier împânzit de blocuri de pe vremea regimului comunist yugoslav, centrul universitar și-a întâmpinat oaspeții în săli dotate cu laptop-uri, retroproiectoare și microfoane, astfel încât nimic să nu împiedice buna desfășurare a discuțiilor. Participanții înșiși au întruchipat cât se poate de bine spiritul multicultural și transnațional al evenimentului, adunați fiind de prin Brazilia, China, Japonia, Marea Britanie, România, Statele Unite, Rusia, Belgia și, bineînțeles, Croația.

Prelegerea sub semnul căreia a stat deschiderea conferinței, ținută de Katherine Hayles, de la UCLA, ne-a înfățișat cu rigurozitate științifică și originalitate cum, în epoca societății de consum și a globalizării, trăim sub imperiul bazelor de date, unde putem ajunge cu ușurință datorită dispozitivelor de identificare de pe etichetele produselor cumparate cu frenezia sau din telefoanele mobile perfecționate cu fiecare generație. Dacă transformarea indivizilor în date cu ajutorul inteligenței artificiale nu poate decât să ne îngrijoreze, datorită implicațiilor de ordin etic

și politic ușor de sesizat, există, în opinia autoarei americane, și aspecte pozitive ale tehnologiei care poate fi (și este) folosită înspre ajutorarea oamenilor. Cadrul discuțiilor fiind astfel creat, ne-am alăturat vocile în dezbaterile unor subiecte tot atât de diverse, dar unite totuși de tema comună, precum terorismul și reprezentările sale în literatura postcolonială, Balcanii și filmografia croată contemporană, sălbăticia din spațiul canadian, transformarea corpului sub apăsarea tehnicii moderne care generează crize de identitate, chronotopul bakhtinian și **spime-ul** ("space and time") din teoriile recente, precum și realizările acestora în limbaj și discurs. Discuțiile au continuat la tradiționalul "dinner" al conferinței, pe un vapor transformat în restaurant și simbolic botezat "Arca", precum și în excursia de a doua zi de pe insula Krk, unde s-au legat prietenii și s-au pus la cale proiecte de cercetare și colaborări mai îndelungate între diverse instituții. Ne-a însoțit în permanență fundalul unei Adriatici în albastru de toamnă, prin sate care și-au păstrat neschimbate zidurile medievale și tradițiile, dar care, deopotrivă, au dezvoltat strategii de marketing al produselor specifice și se află la doar o oră de un aeroport cu zboruri pe trei rute internaționale.

Oricine ar fi trecut pe la Universitatea de Vest în 23 septembrie, în prag de seară, ar fi băgat de seamă, fără nici o îndoială, o oarecare agitație lângă un microbuz alb parcat în fața clădirii. Micul grup de profesori și cercetători români, aflați fiecare în diverse stadii ale carierei, se întorsese acasă, însuflețit de spiritul multicultural al evenimentului din Rijeka și de noi idei pentru un an universitar care urma să înceapă. Sesiunile de comunicări de acest fel ne răsplătesc însă mai ales prin dimensiunea lor umană, iar pe când trimit, recunoscătoare pentru tehnologia informației, un e-mail de mulțumire gazdelor din Rijeka, îmi doresc, totuși, ca epoca videoconferințelor să rămână cât mai îndepărtată, astfel încât să ne putem revedea colegile croate, prezente în carne și oase, la conferința organizată, în mai, de catedra noastră de pe malul Begăi.

Aba-Carina Pârlog: *Uimitoare pentru mine a fost asocierea dintre activitatea academică și minunile unei naturi sălbatice. Rijeka, al doilea oraș croat din punct de vedere demografic și al treilea ca activitate economică, după Zagreb și Dubrovnik, fostă cetate venețiană și austro-ungară, a găzduit conferința în Palatul Rectorului – anexă a Universității din Rijeka – situat pe colina urbei în preajma castelului medieval și al sanctuarului Sfintei Maria. Deși numărul de participanți nu a fost mare, ei proveneau din centre academice de marcă: Bruxelles, Cambridge, Leeds (Trinity and All Saints), Nottingham, Los Angeles (UCLA), San Francisco (The Art Institute), Tokyo, Osijek, Ljubljana etc.*

Primul contact al delegației timișorene cu organizatorii și cu studenții care au participat la organizarea evenimentului a fost cât se poate de plăcut, fiind întâmpinați cu zâmbetul pe buze, într-o atmosferă relaxată și relaxantă în același timp. Mapa primită din partea instituției conținea aproape toate datele necesare pentru ca un universitar (turist, în timpul liber) să se poată descurca ușor în orașul la început încă străin.

Deschiderea oficială a dezbaterilor a permis decanului Facultății de Filozofie – sub umbrela căreia funcționează Catedra de engleză – și celor două organizatoare, care au moderat seminariile principale de lingvistică (dr. Maja Brala) și literatură (dr. Lovorka Gruici-Grmsa), să ne ureze bun venit. După concisole luări de cuvânt, am asistat la expunerea informatizată a doamnei profesor N. Katherine Hayles – de la Universitatea californiană din Los Angeles (UCLA), care a tratat problema

creșterii influenței plăcuțelor RFID (Radio Frequency Identification – Identificare prin unde radio) active și pasive și amenințarea pe care o va reprezenta tehnologia pentru ființa umană atunci când progresul informaticii va depăși anumite limite care despart și diferențiază omul de mașină. Scriitorul science-fiction ales spre analiză și exemplificare a efectelor tragice pe care le-ar putea avea încălcarea acestor limite a fost Philip K. Dick cu romanul "Ubik", apărut în anul 1969. Deși subiectul cărții duce lucrurile spre ideea extremă a distrugerii vieții pe pământ, teza expusă de doamna Hayles a fost cât se poate de adecvată în contextul unei îngrijorătoare creșteri a importanței computerelor și a instrumentelor computerizate în viața noastră de zi cu zi.

Seminarul de literatură și film s-a dovedit a fi bogat în teme variate, iar vorbitorii au tratat problema spațiului și a timpului la scriitori aparținând unor diverse secole. Astfel, Sintija Euljat, de la Universitatea din Rijeka, a comparat maniera în care scriitori britanici ca Thomas Hardy și croați ca Ante Kovacici ignoră tensiunea dintre culturile centrale și cele marginale în spațiile imaginare pe care le construiesc; Claudia Doroholschi, colega noastră de catedră, a prezentat o critică admirativă a desenelor și ficțiunii lui Aubrey Beardsley, referindu-se la modul în care autorul ignoră regulile reprezentării spațiale în artă și a celei temporale în literatură, pentru a obține o decorare inedită, care întrerupe evoluția timpului narativ și a spațiului artistic; iar în finalul primei secțiuni, colega noastră Andreea Șerban a propus o sinteză a transformărilor psihologice prin care trec personajele scriitoarei canadiene Margaret Atwood într-o serie de romane ("Alias Grace", "Surfacing", "The Edible Woman" etc.), pe care vorbitoarea le-a parcurs în vederea dezvoltării tezei sale de doctorat. Următoarele trei secțiuni au cuprins analize interesante argumentate din belșug, atât din punct de vedere teoretic, cât și din perspectivă analitică.

Schimbările fructuoase de idei la care am participat m-au făcut să fiu cât se poate de mulțumită că am ales să prezint o lucrare analitică despre Kazuo Ishiguro și exilul virtual, în cadrul seminarului de literatură contemporană și film, alături de colegi care știau mai multe despre subiectul expus și mai ales despre ciudata lipsă de popularitate a scriitorului în țara lui de origine, deși este cunoscut și mediatizat la nivel internațional. El pare să nu fi reușit să câștige inimile japonezilor, așa cum ne-a lămurit colega venită tocmai de la Tokyo.

Conferința s-a încheiat într-un ton cât se poate de idilic, cu o excursie pe vechea insulă

Krk – legată de uscat printr-un imens pod construit în anii 1980, impresionant prin grandiozitatea și dificultatea abordării ingineresti –, cu vizitarea orașului omonim și a localităților Vrbnik și Omisalj. Organizatorii au fost cât se poate de grijulii ca un ghid, bun cunoscător al regiunii, să ne însoțească și să ne expună istoria țării, alături de detalii legate de agricultură și economie. Culturile de măslini, golfurile cristaline, vinurile și cognacurile tradiționale, alături de prosciutto, brânza de oaie, macaroanele tradiționale cu creveți și prăjitura specifică locului servită în final au făcut deliciul călătoriei și ne-au fixat în memorie imagini vii, pe care nu le vom uita niciodată.

Mihaela Cozma: *Venind din afara granițelor Croației, senzația generală pe care mi-a lăsat-o participarea la această conferință a fost aceea de a fi prezentă într-un loc în care spațiul și timpul au fost comprimate pentru a-i da vizitatorului o experiență plenară.*

În primul rând, conferința în sine a oferit ocazia de a veni în contact cu lingviști și specialiști în literatură din toate colțurile lumii. Calitatea lucrărilor prezentate a fost foarte bună, acoperind proiecte de cercetare din domeniul gramaticii descriptive, a lingvisticii aplicate, a criticii literare și a filosofiei.

Trecerea de la partea academică a conferinței la cea "turistică" nu a fost dificilă, ținând cont de faptul că, în timp ce ascultai lucrările științifice, puteai vedea pe fereastră marea de un albastru pur și munții cu vegetație încă verde. Această combinație de peisaj marin cu nuanțe montane a reprezentat o altă sursă a senzației că spațiul și timpul sunt comprimate la Rijeka și în împrejurimile acesteia.

Și timpul îți dădea senzația că este comprimat pe coasta croată a Mării Adriatice. Pe de o parte, în mijlocul acestui peisaj care îți tăia răsuflarea la orice pas, erai dominat de sentimentul că orele trec extrem de repede și că nu apuci să vezi tot ce ți-ai propus. Pe de altă parte, însă, te impresiona prezența obiectivă a vestigiilor din diverse perioade ale istoriei. Astfel, ruinele romane sau castelele medievale coexistau în mod armonios cu zgârie-norii sau cu vilele construite recent.

Exercițiul de focalizare asupra aceluiași eveniment, văzut ca mai sus din perspective diferite, este provocator. Voci variate se întreținea, contrapunctual, făcându-ne să înțelegem, o dată mai mult, că adevărul nu există decât ca variantă personală, că fiecare moment al prezentului poate fi trăit în zeci de feluri și că atunci când devine trecut, se sedimentează în amintiri proprii, arhivate ca bunuri unice, de fiecare dintre noi. Ceea ce împărtășim ulterior nu sunt decât variante paralele, niciodată identice, ale unor evenimente trăite în mod diferit.

LA CE BUN SCRITORUL ÎN UNIVERSITATE?

DANIEL VIGHI

Dedic serialul care urmează scriitorului și profesorului Cornel Ungureanu pentru faptul că s-a alăturat, cel dintâi de la Facultatea de Litere, Apelului în apărarea libertății academice în povestea ignobilă a «Lotului Docea». L-au urmat nume importante ale filologiei timișorene. Și nu numai!

ARGUMENTE

Este momentul, înainte de toate, să disociem între omul de cultură și omul de știință ca să nu dăm naștere la confuzii și neînțelegeri de care să profite unii și alții. Există o știință a literaturii, după cum există și o știință a fizicii, a geografiei, a matematicilor. A științelor economice. Pe de altă parte, în marile universități americane și, mai nou, și în cele europene, mai există o disociere plină de urmări: literatura este artă vocațională și se exprimă prin catedre de scris creator (creative writing). Din acest punct de vedere literatura este asemenea artelor plastice, a muzicii, a cinematografiei și teatrului. Alăturarea ține de domeniul evidenței și a pătruns ca atare în curricula academică. Alături de marii pianiști, marii plasticieni, marii dirijori, alături de regizori și actori, scriitorii predau literatura ca unui care o practică, o dezvoltă și o "subminează" în clișeele ei, în limitele și inerțiile ei. Este firesc să ceri celor care știu arta scrisului, a dirijoratului, arta pianului, a regiei, a actoriei, a filmului să spună ce știu și să-i învețe și pe alții. În felul acesta marile universități devin spații culturale efervescente. Universitatea vie este exact ceea ce trebuie unei societăți bolnave din lipsă de apetit cultural și civic. Universitățile vii adăpostesc căutări artistice și întrețin atmosfera libertății mereu proaspete pe care o presupune Creația. În afara acesteia o universitate este ursuză, posacă, fără orizont, fără tinerețe a spiritului și sfârșește, mai devreme sau mai târziu, prin a-i oprima pe cei care o critică pentru a o mișca din întepeni.

Îmi amintesc în anii în care l-am avut rector la Universitatea de Vest pe iubitul nostru dascăl Eugen Todoran cum visa, octogenar, la proiecte tinere, vroia și mă îndemna să realizăm extensii universitare și eu nici că le luam în seamă. Îmi zicea rectorul Todoran: "Daniel, dragă, aștept de la cei care ați venit după revoluție să scoateți Universitatea dintre zidurile ei, să realizați seminarii și evenimente culturale în orașele mici din Banat, să fim prezenți în viața culturală a Timișoarei, să devenim motorul ei pentru că bănațenii și-au dorit-o foarte mult". Mi-a spus profesorul despre Sever Bocu și despre lupta interbelică a orașului pentru înființarea unei universități de vest. Mi-a arătat documente și mi-a mărturisit că e vremea să-i spunem așa cum i-au spus ctitorii ei: Universitatea de Vest. Mi s-au părut atunci idealuri cam desuete de căuzaș universitar clujean de pe vremuri. Azi îmi cer iertare în eternitate profesorului. Chiar avea dreptate, acum îmi dau seama de asta, acum când nu mai avem voie să fluierăm în cripta în care ne-a închis actualul rector și din care vrea să ne dea afară ca să fie liniște de mormînt în Universitatea visată de Eugen Todoran.

Mai anul trecut am fost cu studenții din anul I Litere la cetatea de la Șoimoș ca să le prezint, la confluența Transilvaniei cu Banatul din defileul Mureșului, multiculturalitatea la ea acasă. Mi s-a reproșat că nu-mi țin orele în amfiteatru. Pînă aici am ajuns cu regimul de cazarmă! Înlocuim reforma cu acte, cu rapoarte, cu camere de filmat pentru supravegherea amfiteatrelor. Libertatea și

pasiunea de a învăța și de a preda au fost înlocuite cu tabele, cu amenințări, cu cenzuri abuzive, cu pedepsirea (pe bună dreptate!) a studenților care copiază și cu ignorarea (scandaloasă și nedemnă!) a plagiatorilor dintre profesori de către Comisia de etică. Pentru ca toate astea să nu mai fie cu puțință, Universitatea de vest – care este și a noastră, a celor care fluierăm în criptă – va trebui să redevină vie. Liberă, adică. Însemnările în serial care urmează le-am scris în urmă cu cîțiva ani și le reiau pentru că au devenit actuale.

Repet: o Universitatea fără libertatea de a spune lucrurilor pe nume este una fără catedră de jurnalistică, fără scriitori, fără actori, fără muzicieni, fără pictori, fără regizori: o asemenea universitate este o Criptă în care șefii hotărăsc cînd să tăcem și cînd să vorbim.

ISTORIA UNEI ÎNTREBĂRI: DE CE SCRITORUL ÎN AMFITEATRU

În momentul în care am pătruns după revoluție în mediul universitar de la catedra școlii de cartier din Timișoara în care m-a ținut vechiul regim împreună cu Vasile Popovici, mi-am pus o întrebare pe care o aveam în minte și care posibil să fi fost, zic eu, prezentă și în alte minți ale generației optzeciste în clipa cînd se vor fi căftănit academic: se poate împăca literatura cu exigențele ursuze și binișor opace ale demersului universitar? Dacă am proiecta toată afacerea în strai liturgic (există în mediile academice o liturghisire, o ritualizare necesară) ne-am putea imagina întreaga afacere în felul ritului de caterisire, cînd ierarhul întreabă "Vrednic este?" și comunitatea liturgică murmură ceva, indiferent ce. De bună seamă că întrebarea despre vrednicie m-a urmat o vreme și m-a împins treptat să-mi construiesc un sistem justificativ la întrebarea: ce caută, totuși, un scriitor în Universitate? Nu își pierde el contactul cu izvoarele vieții, cu zona aceea aculturală a creației care o ferește de cufundarea într-un livresc debil, cu gust de carton?

Este posibil să gîndești așa și este cu puțință, fără îndoială, ca cititul din datorie și exigența argumentativă să îți reteze aripile imaginației; există, pe de o parte, știința literaturii și, de cealaltă parte, literatura propriu-zisă. Orice s-ar spune, există o deosebire de adîncime între creația poeziei și a prozei, și aceea a unui curs universitar sau chiar și a unei cărți de critică. Creație e, fără îndoială, și într-o parte și într-alta, numai că diferă totuși. De aici întrebarea inevitabilă: dacă diferă, atunci mă întreb și vă întreb, vrednic este scriitorul să stea la catedră, nu este el caraghios și ridicol, nu își falsifică acolo vocația stînd pe scaunul cu pricina? De bună seamă că așa este. Vorba omului din Banat se verifică: parcă nu îi stă bine poetului sau prozatorului pe scaunul acela, mai bine îi stă criticului acolo. Omul de la catedră are limitele lui, clișeele lui, conformismele sale, nu îndrăznește să forțeze literatura, o sistematizează, îi clarifică direcțiile pentru a putea fi asimilate; omul de la catedră are niște limite pe care le percepe și le acceptă, chestiunea asta intră în regula jocului, dacă n-ar fi așa atunci n-ar mai fi literatura-despre-care-cel-de-la-catedră-povestește și ar fi doar literatura-povestită-de-cel-de-la-catedră. Aceasta ar ține loc de literatură, adică literatura despre literatură ar fi chiar literatura.

Nu e așa și probabil niciodată nu va fi o suprapunere perfectă între literatură și literatura despre literatură, chiar dacă cea din

urmă a proliferat în veacul XX și a sfîrșit pentru mulți inși - studenți, elevi la bacalaureat sau la examenul de capacitate - să țină loc de literatură. Adică în loc să citim romanul *Ion*, citim, în caz fericit, ce a creat Călinescu apropo de romanul cu pricina, dacă nu mai

rău, le înlocuim pe amîndouă pentru literatura de colportaj a comentariilor animate de spiritul creator al doamnei Constanța Bărboi, fostă șefă a comentariilor literare din vremurile ceausiste, care astăzi, ca și ieri, ne spune ce și cum cu Liviu Rebreanu.

VIATA SI MOARTEA LA CARANSEBES A LUI ANTONIU SEQUENS VIOREL MARINEASA

În anul 1912, dintre cei 34 de membri ai orchestrei din Reșița, jumătate erau cehi, observă dirijorul și muzicologul Damian Vulpe. Despre pemi (localizare pentru *boemi*) se vorbea și în satul bunicilor mei din Caraș-Severin atunci cînd îmi petreceam vacanțele acolo, numai că nu în calitate de agenți ai clasicismului muzical vienez, ci în postură de comercianți-lăptari, adică pemoaicele (nevestele pemilor), femei zdravene, cu brencă (un coș de nuiele încăpător, parcă fără fund) în spate, străbăteau, pe jos sau cu mijloace de transport găsite la întâmplare, culmi și văi, ca să ajungă în satele românilor (altfel, și ei posesori de vaci, pe care le înjugau la plug și la car, așa că dădeau doar un pic de lapte), unde-și desertau poverile constând în smântână groasă, unt galben și bulgări de brînză. De unde vin acești oameni, întrebam. De foarte departe, de la marginea județului, îmi răspundea bunicul, din locuri izolate, între păduri sau înspre Dunăre.

Sosit la Karlsbad (Karlový-Vary), ca în fiecare vară, pentru cura de ape minerale, Ioan Popasu, episcopul de Caransebeș, face cunoștință cu un tânăr care, după ce condusese corul Catedralei Sfântul Trofin din Cattaro (Kotor), este dirijor al Societății Filarmonice Italiene din Makarska, un orașel de la Adriatica aflat între Split și Dubrovnik. Că așa au stat lucrurile, ne asigură **Dumitru Jompan** în judicioasa dumnealui monografie *Antoniou Sequens (1865-1938)*, Editura InterGraf, Reșița, 2003. Suntem în anul 1888. Începe aventura bănațeană a lui Antoniu Albin Sequens, cel care s-a născut în 1865, la Chotebor, în Boemia, în casa cu numărul 281 din Piața de Sus, acolo unde domiciliau părinții săi, brutarii Rudolf și Tereza (Jompan, 9-10). A absolvit cursurile *Școlii de Orgă* din Praga, precum și *Schola Cantorum* din același oraș, obținând titlul de *regens chori* (Jompan, 11). Interesul episcopului pentru tânărul ceh se explică prin faptul că în Caransebeș funcționa Institutul Teologic și Pedagogic Diecezan, aflat într-o acută criză de personal calificat care să-i instruiască din punct de vedere muzical pe viitorii preoți și învățători.

Trebuie că adaptarea nu a fost dintre cele mai ușoare. Elevii veniți de prin sate, *bătjucuroși* din fire, l-au taxat, fără îndoială, din moment ce profesorul se simte dator să-i avertizeze: "Meine Herre, sie werden nicht weiter auslachen, ich werde rumaenisch lernen." Și s-a ținut de cuvânt: a deprins să vorbească limba mai repede decât cei din preajmă s-ar fi așteptat, astfel că, atunci când s-a apucat să examineze în românește, episcopului i-a scăpat o remarcă necanonică, dar mustind de admirație și de umor bănațean: "Al dracului pem!" (Jompan, 16). Dar pînă să instruiască 42 de generații, Antoniu Sequens a avut de trecut prin destule încercări. S-a căsătorit în 1904 cu o româncă, Ecaterina Popescu, fiica unui pădurar din Văliug. Mariajul avea să-i fie zgduuit peste șase ani de boala de nervi, incurabilă, a soției. A trecut la ortodoxie din respect față ambianța instituțională în care activa și, poate, așa cum presupune compozitorul Tiberiu Alexandru, simțindu-se "mișcat de frumusețea mistică a cântării bisericești otodoxe" (apud Jompan, 16). Astfel, ajunge să se considere român "în structura sa sufletească", după cum îi mărturisește lui George Sbârcea, "spiritul muzicii românești mi-a intrat în sânge", însă asta nu-l împiedică să-i venereze în continuare pe Smetana, pe Dvorak și să-i recomande unui învățăcel opera pianistică a lui Zdenko Fibich (Jompan, 39). Nu l-au iubit toți la Caransebeș. Au fost și dintre aceia care au văzut în el *străinul, intrusul*. De aceea l-au poreclit în fel și chip: *Păduche, Ventuză, Wirkliche Gefreite*... (Jompan, 21). Nici bătrînețea nu i-a fost una senină: l-a chinuit îndelung un cancer de colon; suferința psihică a consoartei se răsfrîngea și asupra lui. Momentele de relaxare se consumau la cinematograful ori în preumblări pe Dâlma de pe malul Timișului. Nici muzica nu-i mai da satisfacție: "Nu mai compun, muzica nouă nu-mi place, muzica veche nu e înțeleasă" (Jompan, 39). Momentul ultim e surprins de istoricul Liviu Groza: "Toți plîngeau profesorul pierdut, numai ea [soția] sta nemișcată pe scaunul ei, ațintit în dreptul ferestrei [și], privind în van, nu-și dădea seama ce se petrece în jurul ei" (apud Jompan, 22).

PICĂTURA DE CUCUTĂ

picătura de cucută

SPECTATORUL
DE DVD-URI (I)
PAUL EUGEN BANCIU

S-a scris aproape totul despre universul uman așa cum îl știm din cărțile de istorie și filosofie, așa cum îl știm din filmele de fiecare zi, astăzi, la mai mult de un secol de cinematografie. Observarea atentă a detaliilor vieții imediate, combinarea lumilor cu specificuri diferite, retrăirea momentelor de criză din existența autorului, construirea unor portrete exemplare ale unor personalități din istorie formează canavaua irealității imediate oferite de micul sau marele ecran, de filele unei cărți, pe fondul cărora se derulează, aproape imperceptibil propria viață a spectatorului. Un tumult de informații despre om, văzut în cele mai diferite ipostaze, combinând după ureche și ceva din filosofia lumii, și ceva din religiile ei, și ceva din ultimele informații științifice, în totul, mici universuri, sau doar crâmpie din cel mare, uman, povești citite într-o zi, care îndepărtează lumea în folosul individului-personaj, în jurul căruia se învâрте totul.

Povești scrise, povești filmate, consumate în grabă de suprasolicitatul om, pentru a-i completa sau distrage atenția de la propria viață. Întorcerea spre sine a vechilor gânditori devine pentru majoritatea oamenilor un stres în plus, grav, privit cu teamă de fiecare. Lecțiile inteligente, oferite de cărți și filme, te îndepărtează de chinul înțelegerii propriei vieți, oferindu-ți variante de soluții, variante de reacții la evenimentele imediate, îndepărtându-te de șansa unei trăiri abisale în fundătura căreia să-ți poți regăsi sufletul propriu. Trăind alături de chipurile celor de pe o pânză, unde imagini virtuale te fac să râzi, să te-ngrozești, să plângi, să te simți nimicit de personalitatea cuiva, de forța sau eroismul unor personaje din istorie, în loc să-ți devină modele de urmat sau de evitat îți aplatizează propria conștiință de sine, care rămâne într-o anexă a vieții, făcându-te să te simți inutil și nesemnificativ în proprii ochi.

Retrăirea vieților altora, la construcția cărora contribuie inteligența și talentul unui grup de profesioniști în meseria lor, bine informați, te împinge spre reacții copiate după modelele cunoscute de pe ecran. Propria dramă devine un subiect de film, regizat de tine, undeva într-un cotlon de creier, confundându-se cu cele văzute pe ecran sau cu visele de peste noapte. Personaje imaginate, asemănătoare androginilor, care reconstituie ființe asemănătoare ție, dar nu pe tine, oferindu-ți o perspectivă aeriană asupra tuturor vieților oamenilor, văzuți ca niște gânganii mărunte urcând și coborând scări iluzorii, printre care te afli și tu, nesemnificativ, decât poate o oră pe zi, seara, înainte de culcare, la raportul diurn. Față de acele personaje-model, mai mult sau mai puțin exemplare, te raportezi pentru a descoperi sentimentele tale, dar nu de intensitatea celor de pe ecran. Cascadorii sufletului tău sunt totuși actori profesioniști, care știu să convingă. Așa ajungi să-ți dai seama că de fapt nu te prea iubești, ba uneori te urăști de-a binelea, ca o palidă copie a ceea ce te-a convins pe ecran, prin naturalețea, spontaneitatea și libertatea de mișcare și mimică a personajului de film. Cu cărțile e altceva. Îți trebuie imaginație de regizor, deși reconstruirea personajelor din viața imediată din carte te poate face să te descoperi mai puțin confuz în raport cu sufletul tău.

Elogiul eroului se poate confunda în mintea unui spectator de DVD-uri cu unul adus brutei. Doar ea acționează din instinct în urma unui eșafodaj bine pus la punct, care nu trădează o reacție violentă. Teoreticienii-filosofi, psihologii, psihiatrii, sociologii, analiști politici mai ales, gazetarii vin să ne demonstreze că lucrurile nu sunt atât de tranșante între bine și rău, cum susțin religiile, că zonele extreme se interferă, în timp ce mesaje lansate de filme, de la cele pentru copii la cele pentru bătrâni despart cu claritate personajele căutând soluții originale pentru un deznodământ capabil să-i lase spectatorului un sentiment pozitiv.

E de manipulare a conștiințelor dibaci construită pentru a-l determina pe spectator să-și privească propria viață fără teama de păcat, fără complexe de inferioritate, într-o lume a tuturor

posibilităților, care în esență se dovedesc a fi doar câteva. Curcubeul tuturor culorilor receptate de ochiul omenesc, în spatele căruia e o întreagă istorie a picturii, combină pentru ochiul văzător doar șapte culori, care dispar după apusul soarelui. Nici în viața personajelor de film sau de carte nu se nasc prea multe variante de caracter, psihologice sau de temperament, și comportamentele diverse se situează doar în zona interferențelor. Arta combinatorie este jocul fundamental al oricărui domeniu artistic. Lejeritatea gestului, improvizația de moment, scripările din jocul de lumini și umbre colorate sugestionează ceva deja trăit diferit de un om sau altul.

Diferențele pot apărea în receptare. Un text poate ajuta un om să iasă din blocajul psihic datorat vieții prea stresante și rutiniere, după cum același text poate înlănțui un spirit prea liber. Am fost dresați să putem conviețui în comun, atenuându-ni-se spontaneitatea, libertatea de a fi noi înșine, așa cum sunt cei tineri, pentru care capătul vieții pare aruncat undeva spre infinit. Libertatea de atunci devine un vis despre viața altcuiva, pe care-l poți reciti într-o carte sau revedea într-un film. Libertatea de atunci e filmul de pe DVD-ul cumpărat cu o sumă mică pentru a completa ceea ce nu mai avem.

Explozia de violență de pe stadioane, de pe șosele, unde competiția duce la moarte, lupta psihologică permanentă cu un timp iluzoriu cronometrat împotriva individului uman, duce la victime ale unei alienări colective, la care participăm cu toții și ca făptași. Modelele luate din filmele urmărite câte șase ore din viața de fiecare zi se confundă unele cu altele, îndepărtându-ne pe noi de noi înșine, de omul de alături, care ar merita poate mai multă tandrețe, mai multă atenție din partea noastră, ca ființe vii, unice, întâlnite pentru un răstimp pe acest pământ. Inocularea sentimentului precarității vieții venit pe cele mai diverse căi, de la catastroficele previziuni ale canalelor de știință, la cele de relativizare a oricăror credințe și certitudini propagate de filme documentare, difuzate în baza celor mai științifice cercetări raționaliste, duce inevitabil la angosta generală, a iminenței sfârșitului omenirii, pe care o trăiește mai bine de jumătate din lumea civilizată. Și filmele de pe DVD-uri confirmă presentimentul general, găsindu-și subiecte în chiar acest gen de previziuni. Trăim o lume care se urăște pe sine, cinică, gata să se sacrifice pentru un ideal minor; o lume unde confuzia dintre credința în zei, în semne, în date științifice raționale (deși în majoritatea cazurilor avem de-a face cu ipoteze) poate aluneca ușor spre fanatism, deși semnul de mișcare arată spre altceva.

O lume unde imaginea virtuală ține locul gândurilor proprii, a interogațiilor majore pe care, în copilăria omenirii și le puneau nu doar mării gânditori. Ruptă de drogul virtualității, viața de fiecare a indivizilor umani e cumplit de simplă, anostă, și lipsită de sens, dacă nu luăm în seamă utilitatea socială a fiecăruia. O lume ce se privește pe sine, jucând în roluri de oameni obișnuiți, fără voință de regăsire a sinelui, decât ca un fel de copie a unui model deja văzut pe ecran.

Filele unei cărți nu pot înlocui viața de fiecare zi a omului, o imagine virtuală însă da. Și totul până la un punct, dincolo de care animalul așezat în cușca propriului apartament va încerca să se elibereze, să-și trăiască un crâmpie de viață autentică, a lui și numai a lui, dar nu va mai fi capabil decât să mimeze ceva deja cunoscut. E o alienare la care participă miliarde de oameni, imitându-se unii pe alții cu sentimentul că au ales calea cea mai sigură spre civilizație. La capătul celălalt al vieții, când anii se numără ca la început, omul descoperă că n-are prea multe amintiri, în afara partidelor de sex, și acelea suprapuse unele peste altele, confundând partenerile cu cele văzute cândva pe un ecran. Amintiri, vise, imagini virtuale, femei, bărbați, copii, bătrâni, într-un iureș al trecerii, grăbiți sa ajungă undeva.

LIMBAJ ȘI CORP
PIA BRÎNZEU

Într-una din plachetele mele anterioare am descris felul în care lingviști și scriitori au abordat sistemul limbii ca pe un corp. De-a lungul secolelor, ei au subliniat prin nenumărate metafore asemănarea dintre structura limbii și anatomia umană. Relația se poate, desigur, răsturna, deoarece corpul poate fi și el abordat în termeni lingvistici sau textuali. În Evul Mediu, trupul împuns și rănit al lui Iisus a fost văzut ca un pergament pe a cărui suprafață au fost înscrise literele suferințelor sale. Imaginea, frecventă în textele epocii, reprezenta atât un element necesar pentru ca ideea de sacrificiu a Mântuitorului să se păstreze vie în memoria credincioșilor, cât și un suport vizual în timpul rugăciunii. În Renaștere, corpul ca o carte rescrie ideea neoplatonică a Cărții Naturii, *liber naturae*, în care toate corpurile, umane sau animale, pot fi citite corect dacă ochiul este suficient de abil. Atunci când, în "A douăsprezecea noapte" de William Shakespeare, Olivia află că mesajul de dragoste pe care Viola i-l comunică din partea ducelui Orsino se află în "pieptul" acestuia, ea întreabă ironic: "In ce capitol al pieptului său?", sugerând că poate citi trupul lui Orsino, dar că nu o interesează, fiind un text lipsit de importanță. În secolul al XVIII-lea, corpurile mici ale piticilor lui Swift se aseamănă cu limbajul trunchiat al Academiei din Lagado, academie pornită să raționalizeze limbajul prin scurtarea cuvintelor polisilabice. Mai recent, Daniel Martin, eroul lui John Fowles din romanul cu același nume, își descrie membrele ca fiind substantive și verbe, iar limbajul trupului i se pare o muzică ce trebuie savurată în liniște. În *Veghea lui Finnegan*, Joyce oferă un autoportret grotesc prin sălbăticia lui, pentru că își produce cerneala din urină și o combină cu excrementele pentru a scrie pe singura pagină pe care o are la îndemână, propriul său corp.

Cutremurătoare este și citirea/scrierea corpului bolnav. Raphael Campo își "scrie" boala, pentru a scoate cancerul din interior și a-l expune pe coala albă de hârtie, încercând astfel să își depășească temerile legate de moarte:

Am cancer în braț. Îl scriu
Ca să-l văd mai bine – în pagină –,
Cuvintele depășind starea malignă
A celulelor nenumărate ce se multiplică
Până sunt sleit de ceva oribil.

Nu cancerul, ci gândurile sunt cele care mă înspăimântă.

Dacă însă mintea tulbură și ea un corp "compus și curgător", ca să folosesc vorbele Sfântului Simeon Noul Teolog, materia "stricăcioasă" va fi condusă mai curând spre încheiere, tot așa cum o scriere irațională silește cititorul să abandoneze mai repede lectura. Cu regretul că textul n-a putut deveni cu adevărat un ziditor de suflet și un prilej de înalte trăiri tainice.

KARAOKE
ADRIAN BODNARU

Era liniște: soarele număra în gând
semnele amiezelor pe genunchii străineii.
Ea trecea încet, poate, fiindcă, de când
ziua toate stelele erau negre,
nu se vedea până
departe, sau cine-i
cu mine de mână.
Mi se spusese că voi ieși
din prima casă, apoi din alta,
iar din ultima, aproape la fel, deși
asta nu se va întâmpla niciodată cât halta
își va scutura gemurile cu un mărfar
lung și subțire ca în fiecare duminică
fundașii: castani cu jambiere de var
ce se cuminecă.

PRIN SITA MEMORIEI

ALINA MAZILU

*Visul**, adaptare pentru scenă a prozei lui Mircea Cărtărescu se conturează ca un spectacol-multistrat, al cărui personaj principal este copilăria. Aceasta se regăsește idealizată în chip de *locus amoenus*. Sunt tematizate clișee legate de visurile copilăriei, de memorie, de REM (*somnul activ*), de nostalgia timpului. Acestea sunt doar puncte de plecare, pentru că fiecare clișeu aparent sleit de elementul inovator, ascunde semnificații mai profunde. *Visul* nu e doar o poveste, ci aduce cu sine și un reflex al societății, al realității în care trăim, cernut însă prin sita memoriei. Spectacolul este construit pe mai multe nivele. Acțiunea se petrece în mintea naratorului, Mircea, jucat convingător de Alecu Reus. Acesta pune pe hârtie o poveste: un el și o ea în timpul unei nopți de dragoste. El, studentul Vali (Victor Manovici), e alter-ego-ul literar al autorului. Ea, Nana (în interpretarea expresivă a

Spațiul visului e cel al copilăriei, acea perioadă în care individul are cea mai mare deschidere față de necunoscut, în care nu simte nevoia definirii. De altfel, Cărtărescu însuși crede că în fiecare adult se ascunde, de fapt, un copil ratat. Jocul e idealizat, e trăit la intensitate maximă. Luat în serios, el devine viață: viața e joc, jocul e realitate. Granița dintre realitate și ficțiune e dinamită pe scena Teatrului Național, timpul funcționează după alte reguli. Copilăria este resimțită ca moment de facere și desfacere a destinelor, e spațiul schimbării continue, al reginelor de o zi.

Trebuie menționat jocul plin de vervă și de autenticitate al Andreei Tokai în rolul țigăncii Garoafa. În interpretarea ei, parcă și înjurăturile, și comportamentul deșcheat primesc o notă extraordinară de candoare și umor. O descoperire este cu siguranță Ioan Strugari care strălucește în rolul lui Egor. De altfel, întreaga distribuție se remar-

Iuliane Crăescu), este o trimitere intertextuală foarte izbutită - poate puțin prea transparentă - la Șeherezada. Dacă Șeherezada spunea povești pentru a supraviețui, Nana spune povești pentru a-și reține pe bărbat în patul ei. Personajele copilăriei sale populează scena. Povestea trebuie să-l captiveze, să-l captureze pe Vali. Misterul seduce, nu corpul. Povestea devine astfel o unealtă a seducției.

Spectacolul Cătălinei Buzoianu verbalizează potențialitatea: visul e o realitate posibilă, o realitate virtuală. Realitatea se află într-o relație de subordonare față de ficțiune: realul depinde de fictiv. Or, visul nu este o reverie lipsită de noimă: visul are logica lui. Spectacolul reușește să penduleze seducător între luciditate și magie, rămânând coerent și bine încheiat. Scenografia cu zmei semnată de Velica Panduru servește foarte bine acestui scop.

Relația dintre scriitor și scriitură e tensionată, e o luptă postmodernă: nu mai există echilibru calm, seninătate, ci e un permanent *care pe care*. Naratorul își vizitează personajele, le comentează, le transformă sau le lasă în *stand-by*.

CRONICĂ SENTIMENTALĂ LA IZVORUL LUPULUI

ADRIANA CÂRCU

Am întâlnire la ora 11:00 pe *Wolfsbrunnen*, adică la Izvorul lupului, numărul 26, într-o galerie de artă. Știu că strada e undeva, în preajma castelului; o găsesc pe hartă și-mi imaginez că numărul 26 nu poate fi prea departe. Ajunsă la numărul 1 constat cu o ușoară neliniște că trebuie să renunț la bicicletă; panta nu intrase în calculele mele. Nu-i nimic. O iau voinicește în sus pe strada pietruită. Mă trezesc găfâind în curtea castelului. Dau ocol prin spate, pe deasupra grădinilor palatine și desopăr iar, pe un indicator, numele străzii. OK. Mai am timp; e 11 fără zece. Strada devine drum. Drumul înaintează în pădure. Mă iau cu el și după vreo zece minute ajung la numărul 8. Zece minute mai la deal, dau de numărul 10. Drumul șerpuiește domol, oamenii s-au rărit, din depărtare se aude înfundat trepidăția orașului.

Întâlnirea mea trebuia să înceapă acum un sfert de oră, dar nu-i nimic, am să mă scuz pentru întârziere, am să explic. Dezbrac haina jilavă de galop, îmi smulg din urechi butoanele MP3-ului; nu mai am chef de nici o muzică, măresc pasul. Ca printr-o minune mă trezesc la numărul 18; nu mă interesează unde le-am pierdut pe celelalte; totul e să ajung cât mai repede. Dau de o bifurcație de care trec repejor. Caut numere, vreau numere. Drumul devine drumeag și drumeagul are în dreapta lui un zid stîncos care aleargă neînterupt, minute, ore, zile. Nu mai trece nici o mașină, nu e țipenie de om. E 12 și sus, în depărtare, se vede un chalet. Mă apropiu destul ca să pot vedea scris pe perete numărul 42.

M-am rătăcit. Mă opresc. Mă întorc și mă uit în jur.

În dreapta lucește Neckarul, pădurea începe deodată să fremete, aud cîrîp, zumzet, soarele sclipește prin frunzișul des, o ciocănitore își vede de treabă; miroase a vară. Zidul alunecă acum lin în stînga și, deasupra lui, cascade liliachii, cu mov și cu alb. Grădini în jerbe aproape verticale trec ca o panoramă impresionistă. Prinși în coasta abruptă, în tufe potrivite rotund, stînjenei, clopotei și bujorii spartii în mii de foi mă amesc. Trandafirii se revărsă toropiți, copti, dospiti. Ajung din nou la bifurcație și pentru că tot nu mai am nici o treabă urmez drumul adînc și întunecat al Elizebetei (*Elizabethenweg*) pînă în dreptul unei colibe, a Mariei (*Mariehütte*). Mă uit pe geam așteptînd zvon și tropot mărunt, tichii verzi și luminițe. Prin frunzișul jilav se perindă procesiuni ghidușe, de basm, de amintire ... Trec de cabana vînătorilor de pe frontonul căreia coarne de cerb și colți de mistreț împung amenințător aerul.

Mă îndrept hotărît spre castel. Drumul ăsta îl cunosc.

Grădinile, străbătute de atîtea ori, le văd acum ca trezită dintr-un somn greu. E lume puțină, e liniște, e bine. Cobor prin foișorul spiralat, în *Hortus Palatinus*, cîndva a opta minune a lumii, străjuită de *Vater-Rhein-Brunnen*, fîntîna construită pe la 1600, unde, înconjurat de izvoare, tolănit într-o rîină tronează în chip de statuie taica Rin; și iarăși sînt ușor amuzată de lipsa de proporție a capului. În stînga se înalță castelul de un romantism aproape desuet, cu magnifica ruină a Turnului Pulberii, îndelung admirată de Goethe, a cărui jumătate, detonată de francezi la 1693, zace și azi la pămînt ca o cochilie galactică; cu dantelăria suprarealistă a fațadelor, cu ferestrele prin care se revărsă cerul, cu terasele care dau toate spre aceeași panoramă; și cu inevitabilele grupuri de turiști. Mă îndrept spre esplanada stăvilită cu un zid de capitolii și privesc în jos. La picioarele mele, Heidelbergul, cu Podul Vechi, cel mai romantic pod al Germaniei (iar Goethe!), arcuit ca dintr-o trăsătură de penel, cu chalet-urile maiestuoase de pe versantul nordic, unde primăvara vine cu două săptămîni mai devreme, și cu Strada Principală (*Hauptstrasse*), șerpuită ca să urmeze drumul soarelui, ce leagă zeci de ulicioare tăcute și anacronice, se întinde de-a lungul Neckarului așa cum îl știu eu de aproape douăzeci de ani și așa cum există el de aproape 650. Îl privesc și mă înduioșez. Ajunsă în parcul din fața castelului, trec prin arcul de triumf pe care Friedrich al VI-lea l-a ridicat într-o singură noapte iubitei sale soții, Elizabeth Stuart, și mă întreb, ca de atîtea alte ori, cum trebuie să te simți cînd primești cadou de ziua ta un arc de triumf.

Cobor din nou strada pietruită printre casele mici cu uși de lemn, cu obloane îmbătrînite, cu năsturei multicolori la ferestre și, pe cînd imi dau seama cît sînt de însetată, aud un susur. E fîntîna Liselottei von der Pfalz (*Liselotte-Brunnen*) de pe Dealul Castelului (*Schloßberg*) între numărul 36 și 38 (ah, numerele!). Un fir de apă ce cade într-un bazin pietros, încătușat în panglici de fier și încadrat de gălbenele, de rozmarin și de salvie. O văd pe Liselotte, nepoata Elizebetei, coborînd din înaltul castelului ei, în rochia arămie cu corsaj perlat, cu buclele roșii împlînzite de piepteni, aplecîndu-se către firul argintiu ca să-și astîmpere setea. Beau și eu.

La capătul străzii stă proptită bicicleta. O încalec și îmi ticluiesc o scuză pentru telefonul pe care urmează să-l dau.

PS. Galeria se află de fapt la numărul 29, la cinci minute de locul unde mă întorsesem din drum.

Heidelberg, iunie 2007

*Sâmbătă, 6 octombrie 2007, *Visul* după Mircea Cărtărescu, regia Cătălina Buzoianu, Teatrul Național Timișoara, premieră în deschiderea ediției a XIII-a a Festivalului Dramaturgiei Românești.

OCHII DE ULIU

DAN NEGRESCU

Numele de Orbuloni era prea lung, așa că, nu se știe de când, mähălenții îi spuneau Orbete, dar cu respect, dacă nu chiar cu adâncă teamă.

Și asta pentru că bărbatul astfel numit, deși se apropia de vârsta lui Petru și a celorlalți înțelepți, avea o vedere nefirească. Nu privea, în general, pe nimeni, dar, cum spuneau în șoaptă vecinii și cunoscuții, "vede tot și departe".

Prima întâmplare zguduitoare avusese loc cu ocazia muncii voluntar-patriotice pentru amenajarea unui parc lângă dispensarul din Mehala.

Faptul că șeful de stradă, tovarășul Victor, muri pe masa de operație în urma unei încurcături de mațe, chiar în noaptea ce precedase inaugurarea ringhișpilului și a huțulușelor încă nefixate, căci betonul nu se întărise corespunzător, nu le păru celor convocați în zilele precedente ceva cu totul deosebit.

Inițiativa lui Victor le apăruse la fel de deplasată precum cantitatea imensă de fasole pe care o mâncase în trei zile, urmând îndemnul superiorului de la raion, adică "Nu ciolan de porc ne trebuie, cum credeți voi, ăștia de aici, ci fibră, tovarăși, fasole...". Conformându-se imperativului dat de "tovarășul vice", Victor avu un sfârșit pe cât de previzibil, pe atât de clar explicat de moș Floca: "Dacă ești slab dă mațe, nu mănci păsulă goală, că stă acolo...pui și slană cu afumătură să lunece mai repede...".

Însă ceea ce îi îngândură pe toți, până la stupoare, era cu totul altceva; până și sectoristul Puiu Balint, revenit de curând din capitală, unde participase la un curs de luptă împotriva obscurantismului și misticismului (la al doilea termen uita să pronunțe primul s, având mari neplăceri cu ocazia primei inspecții de la minister) era nedumerit, mai apoi chiar speriat.

Convocasе la muncă, în urma cererii lui Victor, pensionarii câtorva străzi din preajma dispensarului. La ora stabilită, sectoristul aștepta pe locul viitorului parc, ținând în mână stângă un *Carnet al cooperatorului destoinic*, iar în dreapta un creion chimic pe care în prealabil cert îl înmuiase în gură, de vreme ce buza inferioară păstra două dungi albastrii. Unii ziceau că "ăsta scrie cu scuipat.."

Pe măsură ce bărbații se apropiau, Puiu nota discret. Primul apăru Floca Pera care salută "Dobar dan", ca atare în carnetelul sectoristului primi următorul calificativ: "Ăsta îi titoist. Supraveghez". Domnul Vili, potcovarul de la *Drumul lui Lenin*, spuse frumos "Bună ziua la toată lumea", iar Puiu notă satisfăcut: "O învățat românește...nu mai spune *Pună siua*...i-o prins bine patru ani la tovarăși. Supraveghez...".

Veni și Orbete, dar nu se apropie de sectorist, rămânând la marginea grupului, destul de departe. Totuși nu scăpă de notare: "Orbete: prezent. Crede că-i șmecher. Element reacționar (poate fascist)."

După înmormântarea tovarășului Victor, la care unii participaseră pentru a fi siguri că nu-l mai au printre ei, deși Floca îi avertizase: "Las' că trimite partidu pă altu... ", cei mai mulți se îndreptară către LINIȘTEA. Pe traseul dintre cimitir și bufet, singura observație veni din partea aceluiași înțelept Floca. De fapt el reluă cuvintele babei Buba; pe când vicele citea o fițuică despre meritele dispărutului șef de stradă, începu să plouă, iar când răpăiala era mai puternică, provocând șiroaie și pe fața mortului, soarele ieși, parcă aruncând sulițe strălucitoare de dincolo de nori. Buba, aflată în rândul doi, zise ca pentru sine, dar astfel încât s-o audă cei din jur: "Dracu-și bate nevasta...".

Fiecare luă câte o bere. În timp ce închinau, iar Orbete spunea în numele tuturor "Odihnească-se... cum poate...", apăru Puiu

Balint în uniforma de sectorist, ceea ce însemna că "îi activ, mă", cum remarcă pe loc moalăru Fredi, mângâindu-și discret câinele de sub scaun.

Vădit infuriat, Puiu trecu direct la atac: "Mă, voi n-aveți simț, mă, nici nu s-o recit încă, mă, și așa vorbiț...o fost omu partidului, ne-o lăsat un parc, mă, tov. Victor o făcut multe...mă, Orbete, tu ce știi, mă? Știi că te-am notat, mă?".

Toți încremeniseră; nu se auzeau decât o muscă imensă care se zbătea între vasul cu măslina zbârcite din vitrina birtului și celofanul galben cu pete maronii care-l acoperea, iar de sub moalăr – mărâitul câinelui său.

Orbete își lăsă berea pe masă, dar nu se ridică; contrar obiceiului său, îl fixă pe sectorist cu privirile și îi spuse înfiorător de calm: "Mă, Puiuțule, io văd tot, mă... îți zic tot ce-ai scris în prima zi, mă...Pă Pera îl faci titoist că salută pă sârbește... pă amărătu dă Vili, bă, care-o stat la ruși, îl supraveghezi și scrii că i-o prins bine, mă? Dă mine scrii că-s șmecher, sau reacționar, sau fascist... Păi ce fel dă om ești?".

Cuvintele lui Orbete avură un efect cu totul deosebit: parcă toți auzeau tăcerea sectoristului. Între timp, musca se eliberă de sub celofan și se așeză pe nasul omului în uniformă, care însă continua să stea mut de uimire. Câinele încetă să mai mărâie; lingea resturile de spumă din halba stăpânului.

În momentul următor Puiu Balint se pocni peste nas, fără succes; spuse doar "Bine...mă..." și părăsi localul. Pentru cei rămași era limpede că Orbete "are puteri" de care nimeni nu avea curajul să-l întrebe. Nu avea rost să stai departe de el, pentru că vedea oricum totul.

La câteva săptămâni după acestea, în toiul verii, într-o noapte, se iscase o furtună atât de năprasnică, încât un fulger lovi crucea mare de pe cupola bisericii românești.

Dimineața, părintele Gheorghe privea cutremurat către vârful sfântului lăcaș din care părea că iese fum. Unul dintre lanțurile care împodobeau crucea fusese trăsnit și atârna păgubos. Mähălenții, indiferent de credință, se adunau în număr tot mai mare la capătul tramvaiului "patru", dar nu urcau înainte de a privi înspre mărăuța cruce, acum cam afumată.

Veni și Petru, apropiat al parohului, și aduse cu sine un binoclu nemțesc. Toți știau că era rezultatul unuia dintre schimburile care învismisă Mehala către sfârșitul războiului. Îl primise de la un sergent german aflat în retragere, în schimbul unei bucăți de săpun. Un alt vecin obținuse un ceas de la un ofițer de grad superior, în schimbul a două lame de ras. Se făcuseră atunci numeroase astfel de tranzacții ciudate. Concluzia fusese că "ăștia și când pleacă dau la schimb, iar ăia d-or vinit numa iau".

Rămăsese de pomină pățania unei vecine care, fiind singură cu patru copii, ajunsese la disperare. A doua zi după intrarea învingătorilor, veni un ofițer la poarta ei și-i explică cu gesturi obscene că îi dă o bucată de brânză imputită dacă-l lasă să se urce pe ea. De frică și nevoie, femeia acceptă. Cuceritorul se descărcă, după care plecă, nu înainte de a-i da un dos de palmă în locul plății promise. Alții se țineau însă de cuvânt.

Părintele se uită prin binoclu, fără să poată dibui însă din priviri cu exactitate ce se întâmplase. Baba Buba, nelipsită la asemenea evenimente, privea neputincioasă, căci nu stătea prea bine cu vederea. Nutrea din această cauză o invidie de nedescris față de Orbete. Lăsă să-i scape din gură câteva cuvinte, aparent rătăcite: "Apăi, cred că nici Orbete cu ochii lui rotunzi ca cuglele nu vede ce-i acolo...".

Instantaneu părintele spuse doar "Orbuloni, Orbete, creștine... să vină...".

Omul care vedea de departe fu primit cu respectuoasa teamă cuvenită celui ce știa și ce scrie sectoristul în carnet, la zeci de metri de el. De altfel, de atunci, de la confruntarea din LINIȘTEA, Puiu Balint renunțase la principiile luptei împotriva obscurantismului, căci, îi mărturisea soției sale Aranka "dăgeaba ne-nvață ăia; că îi ceva ce io nu pot să zic...".

Orbete privi detașat și zise: "Părinte, lanțu nu-i rupt, numa s-o desprins...trăbă agățat la loc și trăbă ștearsă crucea."

În timp ce preotul asculta, ușurat că paguba nu e atât de mare, Buba își dădu drumul iarăși, aparent nevinovată: "Apăi, numa cine vede, să și poate sui pân-acolo...".

Baba nu-și dădea seama că era pe cale de a-i împlini un vis lui Orbete. De când era mic și înțelesese că vede la mare distanță, își dorea să privească Mehala din văzduhul ei. După ce se încheiase construirea bisericii românești, i se născu o vedenie: să șadă o dată pe unul din brațele mării cruci de pe cupolă.

Luă cu el niște scule și în scurt timp ajunse la baza crucii. Preotul se ruga pentru reușita acțiunii, ceea ce presupunea și întoarcerea lui Orbete nevătămat. Lumea stătea efectiv cu gura căscată, deși mulți dintre cei de față văzuseră cum fusese pusă crucea înainte de război.

Buba, cu invidia-i de nestăpănit, îi spuse părintelui Gheorghe, oarecum în doi peri: "Roagă-te, părinte, că, la cum vede, ajunge să și zboare, că are el ceva dă păsăroi...". Rugătorul se îngrozi de cele auzite și zise în sine că baba "sigur îi omu dracului în parohia mea".

Ea continuă însă: "Îț zic, părinte, io nu umblu cu cioara fărbută și să zic că-i papagal... frumos că s-o suiț să răpare, da ăsta nu-i om...nu zic că trăbă zogonit, da vez că io mi-s gard în gard cu el și l-am văzt, într-o sară să spăla în lucru dîn curte și cum s-o aplecat, o vinit nevastă-sa dă o turnat apă pă el și io am văzut cum are d-o parte și d-alta sub brață ca niște tăieturi lungi, fără sânge... d-acolo îi ies aripile sara, dă bună samă, că alfel nu să poate... Îț zic, părinte, ăsta noaptea zboară ca uliu... să vezi ce fug cloțele dîn curtea lui și când vine să le deie grăunțe..."

Gheorghe preferă de la un moment dat să-și pună palmele peste urechi înfiorat și să privească încrezător către marea cruce.

Orbete potrive cu grijă lanțul la locul lui, apoi, șezând pe brațul din dreapta al crucii, începu să șteargă urmele negre lăsate de

furtuna din noapte. Vedea până departe și regreta profund că nu poate să zboare. La casa popii sârbești niște copii se jucau printre castanii pașei de Mehala; dinspre altă parte veneau cei de lângă oraș, cu lubenițe, iar după ce le vindeau în fața bisericii nemțești, lăsau locul curat. Îl vedea de sus, la mare distanță pe Dumnezeu cu caii lui minunați. Era la o asemenea înălțime, încât îl vedea pe Vili în curte potcovind un cal negru.

Începea să fie foarte cald, așa că își termină treaba și începu să coboare; nu înainte de a mai privi o dată Mehala, de sus, tare de sus.

Ajuns jos, primi binecuvântarea preotului care, fără să vrea, parcă împrumutase ceva de la Buba: "Fiule, orice ai fi, Dumnezeu să te apere pentru fapta ta...". Apoi îl chemă în biserică și îi dădu o cruciuliță din aluminiu, afirmativ sfințită.

După această întâmplare, prin grija Bubei, și mai mulți mähălenți din zonă deveniseră mai nedumeriți în legătură cu puterea ochilor lui Orbete. Erau tot mai numeroși cei care credeau că-i văd ochii rotunzi de răpitoare.

Totul se sfârși într-o noapte oarecare. Voi să trecă strada pe la cotitură, iar tramvaiul "patru", la ultima tură probabil, îl izbi, după care îl tăie în două.

Toți îl regretară ca pe un mähăleant adevărat, căci se născuse în casa în care locuia.

Baba Buba nu numai că nu renunță la convingerile ei legate de vecinul Orbuloni, ci, mai mult, după primul parastas, începu să le dezvăluie apropiaților adevărul despre omul care vedea departe, căci îl urmărise de mic copil: "O avut câțiva ani când să juca prin curte cu cloțele și rețele, da mereu să uita cătră ceri când apărea vrun uliu. P-aici vineau cu ani în urmă... O văzut într-o zi cum să răpede un uliu dă sus și înșfacă un pui. Da pă el nu l-o supărat... că lui i-o plăcut cum vede zburătoarea dîn sus. O mai trecut o vreme... ș-o vinit iar un uliu păstă curțile astea, adică a mea ș-a lor... și el ce-o făcut?... că d-aici i s-o tras: o lăsat uliu să prindă o cloță și pă urmă o tăbărât pă el; l-o prins dă aripi cu o mână și cu ailaltă i-o scos ochii; i-o scos și la găină ochii și i-o pus la uliu...și pă ăia dă i-o luat dă la uliu i-o înghițit pă loc. Într-o clipă o-nceput să să rotunjască la ochi, da uliu l-o zgrăpțănat cu ghearele d-o parte și d-ailaltă sub brață, că io zic c-o săpat loc pîntru aripi. Pă urmă, pă uliu l-o pus pă jos; s-o repezit doi cocoși la el și l-or sfâșiat, dă n-o mai rămas nimic dîn el... Asta o fost... da numa io știu... dă zburat, totuși nu l-am văzut să zboare, măcar că, la cum vedea, ar fi putut. Da, ce să-i faci, nu poți să le ai pă toate...".

FESTIVALUL DRAMATURGIEI ROMÂNEȘTI, EDIȚIA A XIII-A

O RADIOGRAFIE

ALINA MAZILU

Ediția a XIII-a a Festivalului Dramaturgiei Românești organizat de Teatrul Național "Mihai Eminescu" din Timișoara s-a desfășurat sub egida Ministerului Culturii și Cultelor, a Institutului Cultural Român și a Consiliului Local Timișoara în perioada 6-12 octombrie 2007. Festivalul a fost structurat în trei secțiuni: *secțiunea concurs*, care a cuprins 12 spectacole, *secțiunea satelit*, ce a găzduit concerte, spectacole de dans sau de poezie, precum și *secțiunea forum*, în care s-au regăsit spectacole lectură, lansări de carte, dezbateri și două workshop-uri extrem de utile. Opțiunea pentru interdisciplinaritate și recurgere la spații alternative (au fost alese două locații diferite) continuă astfel în tradiția ultimei ediții.

În cadrul deschiderii oficiale, Maria-Adriana Hausvater, director general al Teatrului Național Timișoara, și-a exprimat intenția de a continua colaborarea cu criticul de teatru Cristina Modreanu (pentru a doua oară consecutiv selecționer unic al festivalului) și în următorii ani ai mandatului ei, încurajând dramaturgia nouă și realizând festivalul anual. Selecția a avut o linie coerentă, accentul fiind pus pe textele noi. Este lăudabilă această încercare de a promova noua dramaturgie, mai cu seamă dacă se are în vedere faptul că ea este atacată vehement de unele cercuri ale intelectualității românești. Acestea deplâng vulgarizarea limbajului teatral, brutalitatea și violența spectacolelor, preferința pentru mediile sociale defavorizate, tematizarea consumului de droguri, a traficului de carne vie, alienării, banalizării morții și lipsei de repere. Dar în teatrul contemporan tragicul e banal; el și-a pierdut componenta patetică, după cum afirmă dramaturgul Alina Nelega. În fond, Festivalul a refuzat statutul de piesă de muzeu al teatrului: spectacolele s-au remarcat printr-o actualitate acută, iar temele au oferit scenei secvențe de cangrenă colectivă sau individuală.

Această ofensivă a festivalului este meritorie, mai ales în contextul în care autori precum Alina Nelega, Gianina Cărbunariu, Peca Ștefan sau Saviana Stănescu (prezenți prin piesele lor în această ediție a festivalului) cunosc succese extrem de importante în afara granițelor țării. Ei iau premii în străinătate, atât în Europa, cât și peste ocean, sunt traduși, jucați, invitați în festivaluri, în timp ce în România sunt contestați de către o mare parte a oamenilor de teatru și ignorați cu desăvârșire în universități și școli.

Dintre spectacole amintesc selectiv titlurile: *Visul*, adaptare pentru scenă a prozei lui Mircea Cărtărescu, spectacol regizat de Cătălina Buzoianu la Naționalul timișorean, *Bucharest Calling* de Peca Ștefan, un spectacol puternic în regia Anei Mărgineanu, *Elevator* de Gabriel Pintilie, realizat de teatrul Leti din Praga, în regia lui Jiri Trnka, *Sado-Maso Blues Bar* de Maria Manolescu, regizat de Gianina Cărbunariu la Teatrul Foarte Mic, acest spectacol confirmând talentul tinerei regizoare, *Kamikaze*, de Alina Nelega, un text carnal, de o poetică violentă, cu totul aparte, în regia lui Gavril Cadariu la Teatrul

German de Stat Timișoara, *Stă să plouă* de Lia Bugnar, pus în scenă la Teatrul Luni de la Green Hours și *With a little help from my friends* de Maria Manolescu, prezentat de Teatrul Național din Iași în regia lui Radu Apostol. Spectacolele din secțiunea concurs s-au remarcat prin diversitatea stilurilor, a tematicilor, dar și a direcțiilor regizorale adoptate. O decepție a reprezentat-o spectacolul *No One*, de Carmen Vioreanu, spectacol fără miză, pe un text banal, pe care l-am resimțit ca fiind o alegere proastă în acest festival.

Kebab, o producție inofensivă prezentată de Münchner Kammerspiele în regia Barbarei Weber pe textul foarte dur *mady-baby.edu* al Gianinei Cărbunariu, m-a dezamăgit, cu atât mai mult cu cât văzusem în urmă cu un an același text pus în scenă de autoarea sa și care îți dădea fiori reci pe șira spinării. La Münchner Kammerspiele povestea te lasă indiferent, este lipsită de impact, iar scenografia este sufocantă și nu estetizează. Lipsit de duritate și de violență, *Kebab* nu mai este decât o poveste oarecare. Nici jocul bun al actorilor și nici anumite momente pline de umor nu reușesc să transmită spectatorului emoție sau să îi anime nevoia de schimbare, astfel că producția rămâne doar o variațiune palidă a montării *mady-baby.edu* de la Teatrul Foarte Mic din București. Totuși, cu câteva excepții, selecția Cristinei Modreanu a fost perfect validă, oferind iubitorilor de teatru o săptămână bogată.

Din nouate binevenită a reprezentat-o competiția, juriul fiind compus din teatrologi, dramaturgi, actori, coregrafi. O inițiativă fericită a fost desemnarea unui punct de întâlnire pentru participanții la festival: clubul Porto Arte. Aceasta este, de altfel, o practică uzuală în cadrul oricărui festival important. Programul s-a desfășurat pe durata întregii zile, începând, de regulă, de la orele 11 - 12 cu spectacole lectură sau dezbateri, continuând cu lansări de carte în jurul orei 18.30 și cu teatru, respectiv concerte. Printre *hiturile* secțiunii satelit s-au numărat spectacolul de poezie *De la muntele Sinai la muntele lui Venus*, un spectacol în regia lui Alexander Hausvater, cu Maia Morgenstern și A.G. Weinberger, precum și concertele susținute de Sanda Weigl, Maria Răducanu, A.G. Weinberger și Vama.

Un rol important în acest festival l-a jucat Atelierul European de Traduceri, prin intermediul căruia au fost traduși în română și publicați la Editura Brumar cinci dramaturgi de marcă din spațiul american contemporan: Oren Safdie, Gino D'Amico, Romulus Linney, Arthur Kopit și Jean-Claude van Itallie, cele cinci texte fiind selecționate de către regizorul Alexander Hausvater.

Calitatea programului, oferta variată de manifestări, întâlnirile cu personalități marcante ale scenei și lumii culturale românești și internaționale au făcut din această ediție a Festivalului Dramaturgiei Românești un eveniment important al Timișorii culturale, reprezentând un câștig real pentru teatrul românesc.

JURNAL DE SPECTATOR

DANIELA BOBOICIOV MAGIARU

Marți, 9 octombrie, ora 17, Ionesco - cinci piese scurte de Eugène Ionesco, regia Alexandru Dabija, Teatrul Odeon, București.

Ionesco: cinci piese scurte a câștigat premiul pentru cel mai bun spectacol în această ediție a Festivalului Dramaturgiei Românești. Piesa a fost produsă de Teatrul Odeon din București în regia lui Alexandru Dabija. Spectacolul are marele merit de a fi de-mitizat perspectiva unui Ionesco absurd, elitist, și de a-l propune în note comice, așa cum s-ar cuveni citit. Scenografia simplă, în linii de alb-negru, și decorul minimal îndreaptă atenția către personaje și, mai ales, către dialog. Piese scurte alcătuiesc, cu siguranță, un univers compact: *Îl cunoașteți*, *Salonul auto*, *Guturaiul oniric*, *Lacuna*, *Fata de măritat* – fiecare dintre aceste scene conține în sine o distilare recognoscibilă a unei "doze" Ionesco.

Îl cunoașteți, o cunoașteți ori nu-i cunoașteți? este o întrebare "simplă", care însă, de-contextualizată, nu provoacă răspunsuri, ci o suită de senzații, presupuziții și piste; o varietate de nuanțe, bine susținute actoricește, care trec succesiv prin nedumerire, joc, disperare, politețe, iritare, neliniște, nerv, seducție, dăruire, spaimă, cedare, retragere. Un traseu care implică schimbări dese de statut ale personajelor, ce necesită virtuozitate în interpretare. Distrugerea convențiilor și surprinderea spectatorului (ne)familiarizat cu piesele lui Eugène Ionesco par a fi scopurile acestui spectacol.

În *Notele* volumului de *Teatru scurt*, Vlad Russo și Vlad Zografi remarcă o confuzie voită a regnurilor în piesa *Salonul auto*. Amestecul acestora este bine redat în spectacol în triada oameni-mașini-animale, înfățișare-utilitate-zgomot. Dorința de a se impune sau plăcerea de a vorbi duc la efectul de ridicol în *Lacuna* (un academician care nu promovează examenul de bacalaureat și care încearcă să își găsească justificări și țapi ispășitori) sau de artificial în *Fata de măritat* (în care este întreținută o discuție de dragul discuției). Dialogurile curg firesc, gesturile sabotează vorbirea, iar înțeleșurile patinează nestingherite, într-o compoziție plină de insolit și umor.

Marți, 9 octombrie, ora 19, Crize sau încă o poveste de dragoste de Mihai Ignat, regia m.chris.nedee, Teatrul Imposibil Cluj / Teatrul Național Cluj.

Spectacolul *Crize sau încă o poveste de dragoste* de Mihai Ignat în regia lui m.chris.nedee s-a înscris în categoria decepțiilor festivalului. O poveste de dragoste cu toate metamorfozele ei era subiectul care ar fi putut fi dezvoltat. Regia supralicitează: stop cadre lungi și dese în care un Cupidon cam stângaci pare că se joacă cu destinele unui cuplu. Emfazele actoricești inutile au făcut ca povestea să nu fie credibilă. *Crize sau încă o poveste de dragoste* este un spectacol ce pare că și-a propus să recicleze clișee care mimează o realitate actuală, dar care nu oferă decât senzația unui *déjà vu second hand*.

Joi, 11 octombrie, ora 19, Jocul ielelor de Camil Petrescu, regia Claudiu Goga, Teatrul Național București.

Jocul ielelor de Camil Petrescu în regia lui Claudiu Goga a fost un spectacol bun, care a reușit să repună în uz un text ce părea uitat sau depășit, dar care s-a dovedit a fi foarte actual. Ștefan Caragiu a semnat decorul extraordinar, metalizat, care dă senzația de oglindire, de închistare și de închisoare, senzație ce urmărește toate personajele. Rând pe rând, acestea devin victime ale relațiilor, ale sistemului, ale propriilor răbufniri, ale amintirilor, ale patimilor. De altfel, privite bidimensional, toate personajele pot fi reduse la etichetări, dar spectacolul lui Claudiu Goga adaugă volum, lăsând loc circumstanțelor: "Am încercat să spunem o poveste. O poveste cu oameni. O poveste despre adevăr, minciună, ură, moarte, demnitate, incoruptibilitate, manipulare, trădare. Pentru a o înțelege nu trebuie să fii filosof. Trebuie să fii ceva mai mult: om", spune regizorul. Una dintre scenele memorabile ale spectacolului este întâlnirea plină de seducție, minciună și falsă dăruire dintre Șerban Saru Sinești (Mircea Rusu) și Maria Sinești (Ilinca Goia). Jocul aparențelor și adevărurile nebănuite sunt dezvăluite în această scenă. În plus, prezența copiilor – plini de candoare și naivitate – contrastează puternic cu țesătura de intrigi a părinților. Un joc excepțional și un personaj foarte puternic reușește să creeze Mircea Rusu (Șerban Saru Sinești), susținut și de interpretările foarte bune ale lui Vlad Ivanov (Penciușescu), Bogdan Mușatescu (Nacianu) și Eugen Cristea (Primul procuror). În schimb, Liviu Lucaci nu reușește să creeze un Gelu Ruscanu convingător, ci interpretează mai degrabă o copie blândă a personajului camilpetrescian.

CE CULOARE AR AVEA STEAGUL PROPRIU?

ROBERT ȘERBAN

Nicolae Popa scrisese un microroman. Finalizaze o nouă carte de poezie. Pe ambele i le-a trimis lui Nicolae Tzone la "Vinea". Așa că avea un nou plan: o carte de interviuri. M-a sunat într-o zi, prin ianuarie sau februarie anul curent, la editură și mi-a spus să iau rapid un pix, o hârtie și să notez niște întrebări. M-am conformat și le-am notat. Apoi le-am transcris în computer. Și le-am citit și răsцитit. Am tot mustăcit, m-am tot mirat, ba m-am și enervat nițel. Cum să răspund la astfel de întrebări? Ce să spun? Dar de ce să nu răspund? Mai ales că i-am dat de înțeles că o s-o fac. Știam că o să mă sune și o să mă întrebe: gata interviul? Nu m-a sunat. Apoi a intrat în spital. Apoi a murit.

Căutând ceva prin folderele computerului zilele trecute, am găsit întrebările lui Nicolae. Bineînțeles, fără răspunsuri. Poate că nu mai au nevoie de alte cuvinte în plus. Sau poate că sunt atât de tari, încât gândul că răspunsurile nu pot fi pe măsura lor m-a făcut să nu le... ating. Nicolae mă invitase, de fapt, la un exercițiu de imaginație și sinceritate, în stilul lui. Sunt sigur că a dat aceste întrebări și altora. Sunt convins că nimeni n-a răspuns la ele. Le transcriu în cele ce urmează, cu ideea că acea carte plănuită de Nicolae Popa chiar se poate realiza. Asta dacă vom avea curajul și imaginația de a da răspunsuri. Nicolae s-ar bucura.

- Dacă tu ai fi Dumnezeu, ce surpriză ai pregăti oamenilor și care ar fi primul lucru pe care l-ai crea?
- Dacă ai fi Satana, ce ai distruge prima dată?
- Cea mai mare izbândă și cel mai mare eșec al lui Dumnezeu?
- Dacă ai fi pasăre-copac, ce le-ai reproșa oamenilor față de actul iubirii? Ca om, ce reproșezi omului față de Dumnezeu? Dar față de oameni, pășări, copaci?
- Ce culoare ar avea steagul propriu, al unei patrii proprii?
- Nu îți găsești prosopul și ai giulgiul din Torino. Cum ai proceda văzând figura lui Hristos pe giulgiu?
- Dacă nu ar exista femei, te-ai căsători cu o frunză sau cu o bucată de apă? Dacă ar trebui să-ți mănânci partenera după ce ai făcut dragoste, ai renunța la sex? Dar dacă ar trebui să te mănânce ea pe tine, ai renunța?

LINIA ORIZONTULUI

DE ION BARBU

UNIVERSITĂȚILE LOR

RADU PAVEL GHEO

Îmi amintesc și acum cum am intrat prima dată în Universitatea de Vest (care pe atunci nu se numea "de Vest"). Era în vara lui 1989, mă întorsesem dintr-o excursie cu cortul în munții Bucegi și m-am oprit, împreună cu prietenii mei, ca să văd rezultatele examenului de admitere. Dădusem examen la Facultatea de Litere (care pe atunci nu se numea "de Litere"), știam că fuseserăm șase candidați pe loc și îmi tremura inima, deși făceam pe indiferentul teribilist, cum îi șade bine oricărui tînăr. M-am apropiat de liste, mi-am căutat numele, amuțit și cu mușchii gîtului încordați, și apoi m-am văzut acolo, printre admiși. "*Intrat!*" am urlat și, fără să bag în seamă că portăreasa striga ceva după mine (poate fiindcă eram în pantaloni scurți sau, poate, pentru că nu aveam voie să dau buzna așa într-o instituție), am *intrat* în universitate. A fost un gest simbolic: pătrundeam pentru prima dată cu drepturi depline – ce-i drept, doar ca învățăcel – în acel templu al gîndirii, într-un loc în care erau admise numai mințile cele mai sclipitoare și mai sîrguincioase, unde profesorii cei mai buni din țară îți desăvîrșeau și modelau gîndirea și unde aveai cele mai mari șanse să te înfilnești cu genialitatea academică.

Așa am crezut atunci, în 1989, cu o naivitate bine-venită, ce mi-a îngăduit să trăiesc pe deplin bucuria clipei. Pe parcurs, în cei cinci ani de facultate, visurile de la început au început să se modifice, să se materializeze și, inevitabil, să se mînjească. Nu foarte mult totuși: privind retrospectiv, cred acum că am avut puțini profesori slabi, mulți buni, cîțiva foarte buni și chiar vreo trei-patru magiștri, oameni care îți modelau într-adevăr gîndirea sau îți stimulau potențialul. Mărturisesc chiar că în mine înmugurise un vis nou: mi-ar fi plăcut să intru încă o dată la Universitate (de-acum "de Vest"), tot cu drepturi depline, dar altfel – ca profesor al altora.

Asta se întîmpla acum vreo zece-doisprezece ani. Azi numai gîndul mă îngrozește. Am stat prin preajma unor cadre universitare, am auzit discuții despre mediul universitar și am văzut polemicile iscate pe tema instituțiilor academice din România. N-aș îndrăzni să vorbesc ca unul care cunoaște fenomenul din interior. Știu însă sigur că nu mi-aș mai dori nici în ruptul capului să *fiu* în interior.

Universitățile românești au ajuns un fel de tipografii de diplome. Cît mai mulți studenți, cît mai multe grupe, cît mai multe ore. Mediul academic românesc se transformă de vreo zece ani încoace într-o struțocămilă profitabilă pentru unii – "șmecherii" dintotdeauna – și zdrobitoare pentru ceilalți – "fraierii". Nu știu cît mai contează calitatea învățămîntului și nici cum o mai poate verifica cineva. Mi-e suficient să aflu că la examenele de titularizare în învățămînt absolvenții de facultate fac greșeli de ortografie – acele greșeli pentru care odinioară picai la examenul de *admitere*. Sau să aud că un seminar se poate ține cu peste cincizeci de studenți înghesuiți într-o sală. Că personaje dubioase, cu funcții politice, pe care le văd cum se exprimă greoi, într-o limbă de lemn plină de dezacorduri, obțin doctorate și poziții universitare. Că absolvenții și doctorii "în științe" de la "Ștefan Gheorghiu", adică mîncătorii de rahat ideologic ai partidului comunist, au aceeași autoritate ca și absolvenții și doctorii în științe onești din universitățile de stat. Sau că foști militari, bănuți că ar fi tras la revoluție în populație, le predau la universitate celor care au scăpat neatinși de gloantele lor.

Au trecut aproape douăzeci de ani de la Revoluția Română. Între timp la Universitatea de Vest din Timișoara s-a creat un Grup pentru Reformă Universitară, iar mișcări similare se inițiază (sau par să se inițieze) și în alte centre tradiționale de educație. Deocamdată reacțiile celor vizați urmează cam aceeași linie ca și la începutul revoluției (ce-i drept, acum fără vărsare de sînge): se încearcă eliminarea sau reducerea la tăcere a recalcitranților. Se desfac contracte de muncă, se proferează amenințări. Se cere liniște. Liniște și lașitate. Nici nu-i de mirare: sînt cam aceiași oameni, cu aceleași metode, deși cu alte funcții. Și nu mai e în joc politica partidului unic, ci funcții și bani, funcții și bani. Purceaua, vorba olteanului, e moartă-n coteț, iar noi vorbim de îmbunătățirea performanței, de competitivitate pe plan internațional, de Strategia Lisabona și Declarația de la Bologna. Ce-ar fi să începem cu o alfabetizare?

PREMIERĂ

HOLD-UP AKBAR SAU TOTI ÎN AMERICA!

În data de 19 octombrie 2007, la ora 19.00, la etajul al IV-lea de la Shopping Center Bega, a avut loc premiera piesei *Hold-Up Akbar sau Toți în America!*, în regia lui Ion-Ardeal Ieremia, pe un text de Radu Pavel Gheo. Piesa s-a jucat într-un decor neconvențional, extrem de adecvat subiectului, fiindcă întreaga acțiune se petrece într-un magazin din Statele Unite, iar scenografia a fost asigurată de Geta Medinski.

Într-o sală arhiplină, în fața unui public cald, actorii au făcut un adevărat tur de forță, care a ținut o oră și jumătate. Au apărut pe scenă Claudia Ieremia, Paula Maria Frunzetti, Mirela Puia, Iuliana Crăescu în rolurile feminine și Sorin Calotă (Teatrul de Stat din Arad), Cristian Szekeres, Colin Buzoianu, Benone Viziteu, Alecu Reus, Eduard Fiuciuc, Dukász Péter (Teatrul de Stat "Csiky Gergely" din Timișoara), Radu Vulpe (Teatrul German de Stat Timișoara) și Romeo Ioan în rolurile masculine.

Piesa reprezintă rezultatul unui proiect realizat de regizorul Ion-Ardeal Ieremia în colaborare cu scriitorul Radu Pavel Gheo.

ESEU DEGEABA

DANA CHETRINESCU

Să cercetezi vreo doi ani de zile pentru a anunța apoi lumea academică și publicul larg că înghițitul de săbii dăunează grav sănătății doar dacă înghițitorul are laringită pare a fi o curată nebunie sau, în orice caz, o osteneală inutilă.

Era o vreme când inutilitatea era învăluită într-o aură de noblete. Romanticii și socialiștii au făcut din Sisif – ca și din alte ființe mitologice care au avut niscai neplăceri cu zeii – un erou exemplar. Se poate oricând umple o întreagă galerie de artă cu tablouri dedicate nefericitului care împingea pietre fără nicio noimă. Toate pânzele îl înfățișează ca pe un atlet într-o formă fizică ideală, prilejuită de rutina zilnică a exercițiului de alpinism. Mai târziu, Camus a văzut în eforturile lui Sisif un rău necesar: efortul în sine este suficient pentru a-l face pe om fericit și trebuie să ne închipuim, deci, că și Sisif era fericit privind cum o ia bolovanul la vale după o zi de trudă. Și Sisif a continuat să fie erou încă vreo două decenii. Poate până când entomologii i-au dat numele miticului personaj unei specii de gândaci care, se pare, își petrec viața împingând cu hotărâre la deal niște... căcăreze.

Astăzi, când te miri ce ajunge de bon ton din motive tot atât de obscure, gesturile inutile au intrat într-o altă categorie, aceea a influenței și celebrității. Citim în reviste și auzim la știri că vedetele (de la Hollywood și de aiurea) se implică "foarte tare" în tot soiul de lupte. Nu corp la corp, bineînțeles, ori în conflicte cu puști și tancuri. Ei, ar putea, de pildă, să poarte o fundiță roșie pentru că luptă împotriva unei boli de care nu suferă nici ei, nici cineva pe care îl cunosc personal. Sau ar mai putea să poarte vreo doi-trei copii cambodgieni în brațe pentru că luptă împotriva ideilor retrograde ale khmerilor roșii, care, oricum, nu mai au idei de multă vreme. Nu numim asta eroism, de bună seamă, ci publicitate.

Apoi, pentru că tehnologia îți permite tot soiul de lucruri la care nici nu visai acum cincizeci de ani, s-au apucat mulți să inventarieze cât mai multe lucruri sau preocupări inutile. Iată o carte foarte bine vândută și care a beneficiat de cronici de întâmplinare excelente în lumea anglo-americană: *Cartea informațiilor complet inutile*, în care autorul, un oarecare Don Voorhees, a selectat doar vreo două sute de explicații pentru tot atâtea întrebări degeaba. De ce este cerul albastru? De ce are sucul de portocale un gust cam ciudat după ce te speli pe dinți? De ce unui stângaci i se poate spune, în unele regiuni anglofone, o lăbuță sudică? De când e urât să arăți cu degetul mijlociu? De ce sare fasolea mexicană? De ce inoxul inoxidabil nu este oxidabil? Și o întrebare care nu apare în carte: de ce s-ar înghesui cititori de toate vârstele și sexele să cumpere această carte? Nu numim asta sete de cunoaștere, firește, ci penurie de bancuri bune.

Lucrurile inutile ar trebui să ne agaseze. Burghezul conștiincios și ocupat care este – sintagmă celebră – fiecare dintre noi nu ar trebui să tolereze asemenea cărți, asemenea știri, asemenea concursuri, bașca nenumărate site-uri pe internet care înregistrează sute și mii de trivia, adică de amănunte degeaba. De ce ar investi un guvern, o in-

stituție sau o persoană în patentarea entuziasă a unei metode de extragere a esenței de vanilie din balebă de vacă? Sau în publicarea concluziei psiholingvistice conform căreia șobolanii nu fac nicio diferență între o persoană care vorbește olandeza pronunțând cuvintele de la coadă la cap și una care face același lucru în limba japoneză? Sau de ce ar da un tribunal câștig de cauză unei cetățene care a trimis în instanță un magazin după ce a căzut și și-a fracturat piciorul acolo, împiedicându-se de propriul ei copil? Sau unui hoț care a dat în judecată familia pe care o prăda, după ce a rămas blocat în garajul acestora, ronțâind Whiskas, până la întoarcerea păgubiților din concediu, o săptămână mai târziu? Sau de ce ne-am buluci cu toții să vedem a unmilionpatrusutecincizecimiiosutădouăzecișisasea super-producție în care ei se sărută și trăiesc fericiți până la adânci bătrâneți deși sunt complet incompatibili sau aceiași ei (uneori alții) salvează planeta de niște extraterestre care – curios lucru – vorbesc engleza cu accent american?

Absurdul este, astăzi, cu totul altceva decât ce a fost el odată pentru Camus, pentru suprarealiști sau pentru expresioniști. Este absurd pur și simplu. Îl căutăm și facem haz de el pentru că nu prea știm ce să facem altceva. David Lodge scria într-unul din romanele sale că doctorii au găsit în fine un nume pentru afecțiunile cărora nu le dau de capăt: HNA, habar n-am. HNA este hohotul nervos alarmat care te zguduie când vezi, într-o fotografie din ziarul local, că s-a astupat o groapă din carosabil, acoperind, în același timp, și vreo jumătate de metru de șină de tramvai. Sau, când observi, pe viu, că termoficarea a uitat să monteze o țevă în mijlocul unei intersecții a cărei reparație tocmai s-a încheiat după vreo doi ani. Sau – de ce nu? – când te gândești, printre picamere și schele, că Sibiul se pregătește să-și primească oaspeții europeni după ce aceștia au sosit, de fapt, de vreo zece luni și când mai au puțin și pleacă.

Odată, îi veneai de hac absurdului dacă dădeai dovadă de un oarecare spirit de inițiativă. Bunăoară, Luther, aflat în vizită la Roma, a fost stupefiat să afle că-și poate scoate bunicul din Purgatoriu în schimbul a numai doi florini de argint. Dacă ar fi crezut în pașaportul oferit de papalitate păcătoșilor, i s-ar fi părut, probabil, ieftin. Pentru că nu credea, însă, în posibilitatea transportului bunicului de colo-colo pe lumea cealaltă, prețul i s-a părut cam piperat. Drept care a făcut iute cale înapoi și a bătut în patru cuie nouăzeci și cinci de teze pe ușa catedralei din Wittenberg. Prima Reformă a avut calitatea și avantajul întâietății, iar autoritatea pe ușa căreia s-a anunțat ea a avut neșansa de a fi singura. Acum, nu inițiativa e problema. Cale înapoi poți face mult mai repede, cuie, pioneze, lipici, scotch, post-it-uri se găsesc din belșug, iar cele nouăzeci și cinci de teze se pot face, cât ai clipi, o mie o sută nouăzeci și cinci grație tehnologiei Xerox-ului. Dar, pentru că, o dată cu înmulțirea cuielor și hârtiilor, s-au înmulțit și autoritățile pe ușa cărora să-ți înfigi tezele reformatoare, rămâi ca băiatul din basmul irlandez cu balaurul roșu: dintr-o sută de uși la castel, doar una închide camera ce o adăpostește pe fata de împărat; restul îți pot fi fatale.

LARINGITA

INGHIȚITORILOR

DE SĂBII

CIPRIAN VÂLCAN

Premiile IgNobel pentru cercetare au fost decernate de curând în Statele Unite, recompensând o seamă de cercetări inutile sau absolut trăznite. Aflăm astfel că premiul pentru medicină a fost acordat unui studiu consacrat efectelor secundare ale înghițitului de săbii. Echipa de savanți condusă de Dan Mayer, directorul Asociației Internaționale a Înghițitorilor de Săbii, a concluzionat că, luate una câte una, săbiile nu creează probleme de sănătate. În schimb, este contraindicat să înghiți mai multe săbii deodată, iar cele care au o lamă cu modele neobișnuite sînt extrem de periculoase. În fine, cei care suferă de dureri de gât ar trebui să renunțe o vreme la această activitate.

Chiar dacă nu dispunem de date oficiale referitoare la finanțarea unui asemenea proiect, iscoadele noastre borgesiene ne asigură că sumele necesare au fost oferite de regele din Swaziland care provine dintr-o ilustră dinastie de înghițitori de săbii. Bunicul său, Bebetu Karimba Nazal, a devenit celebru în întreaga Africă după ce a înghițit un crocodil mumificat și sculptat în formă de lance. Tatăl său, Komba Barisi Papal, a adăugat noi fapte de bravură legendarei istorii a familiei, înghițind în timpul unei singure reprezentații publice o mătușă din partea tatălui, un rinocer și un tun spaniol de mici dimensiuni. Actualul suveran, Kornape Alendra Batal, a realizat o reorganizare curajoasă a structurilor statului, renunțând la guvernul dominat de specialiști în antropofagie rituală, magie practică sau masturbare aleatorie și instituind un consiliu al înțelepților din care pot să facă parte doar cei mai vestiți înghițitori de săbii ai regatului. Supranumit Pitonul, el a participat incognito la mai mult întreceri celebre ale înghițitorilor de săbii, la una dintre acestea uimind publicul prin faptul că, după ce și-a învins toți adversarii, înghițind simultan trei iatagane, un caiac de mici dimensiuni, un struț și o bonă poloneză, a ținut să-și accentueze superioritatea, înghițind și calul arab al arbitrilor competiției (ambasadorul din Swaziland se afla în tribune și a oferit o importantă compensație financiară pentru dispariția animalului, ziarele belgiene vorbind de o sumă de circa 300.000 de dolari).

Kornape Alendra Batal a fost acuzat că pasiunea lui nebunească pentru înghițirea de săbii l-ar fi îndemnat să comită și o seamă de fapte reprobabile. Astfel, un filosof armean a pretins că deține dovezi despre lansarea apropiată pe piața a unui așa-zis dialog platonician consacrat descrierii unui cetăți ideale dominate de casta înghițitorilor de săbii, dialog compus de un savant francez stipendiat de suveranul african. De asemenea, serviciile secrete din Lesotho au avertizat asupra unui complot care ar fi trebuit să ducă la răsturnarea regelui acestui mic stat african și la declanșarea unui genocid ce ar fi permis transformarea ținutului într-un teritoriu populat în exclusivitate de înghițitorii de săbii aduși în chip de coloniști din întreaga lume. Surse din procuratura de la București susțin că regele din Swaziland se află și în spatele extraordinarei ascensiuni mediatice a unui fost cioban român, numit în documentele locale Jiji Pastrama Fatal, care ar fi primit veniturile pe 15 ani ale unor mine de diamante din Africa de Sud aflate în proprietatea unui apropiat al suveranului pentru a-și asigura succesul în viața politică și a declanșa o revoluție inspirată de cărțile lui Paulo Coelho ce ar trebui să ducă la apariția primului stat al înghițitorilor de săbii din Europa.

Chiar dacă guvernele occidentale îl privesc cu neîncredere, socotindu-l un fa natic periculos, partidele de extrema stîngă din întreaga lume îl consideră un adevărat lider al mișcării pentru păstrarea diversității culturale, lăudînd mai ales inițiativele lui în domeniul ecologiei ce au permis executarea a cinci mii de vînători în mai puțin de trei ani, oferindu-le astfel condiții de siguranță fără egal panterelor și hipopotamilor ce se plimbă de acum înainte în deplină libertate. Nu trec neobservate nici măsurile sale de protecție socială, socotite de unii analiști mai bine articulate decât cele utilizate de statul suedez, iar studiul pomenit la început pare să constituie un argument decisiv pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă ale celor peste 50 000 de înghițitori de săbii care mai trăiesc astăzi în situații precare în lumea occidentală. Grație regelui din Swaziland, aceștia vor putea să pretindă instituirea unor reguli precise de protecția muncii, vor beneficia de concedii de boală pentru diversele forme de laringită ce nu vor întârzia să apară și se vor putea bucura de sporuri semnificative de periculozitate, avînd dreptul, în cazuri speciale, la pensii de invaliditate.

Se așteaptă zeci de petiții ale ventrilocilor, înghițitorilor de flăcări, acrobaților și specialiștilor în mersul pe catalige prin care se va cere intervenția marelui rege în sprijinul acestor profesii. Și cum regele e generos, dacă nu va pieri în urma unei contrarevoluții a canibalilor locali sprijinită de rebelii ruandezi, peste trei ani vom avea un studiu complet despre influența mersului pe catalige asupra dezvoltării inteligenței.

IREALITATEA JAPONEZĂ

ADINA BAYA

Vi s-a întâmplat vreodată să stați mai mult de trei-patru săptămâni într-o țară apuseană? Atunci risc să vă spun o observație fumată, dar iat-o oricum. După o absență din România mai mult decât oricând, e izbitor modul în care lipsa responsabilității profesionale e ridicată la rang de regulă aici. Iar în miezul punctului focal se află mereu problemele, nu soluțiile. De la implacabila mină flegmatică a doamnei de la ghișeul Poștei la funcționara ce molfăie saleuri de pe un platou cu "mâncare de protocol" în timp ce vă încasează o factură și apoi vă latră o serie de acreti ce se încheie invariabil cu "nu se poate" la orice întrebare. Și lista nu se oprește la banalul vieții de zi cu zi. Nici n-ar avea cum. Președintele contestă ce face Primul Ministru, care la rândul său critică oameni din propriul cabinet. Totul într-un festin al pasării responsabilității în curtea vecină.

Spiritul latin, balcanismul, vechea atitudine subversivă față de orice tip de stabiliment, moștenită din comunism – nici nu mai știu de unde pornește sau unde se încheie lista de motive pentru care la capitolul respectului pentru profesie și eficiență rămânem mereu codași. Cert este că, dintr-o țară în care se instalează camere de luat vederi în sala de ședințe a Consiliului Local din Capitală pentru a preveni zbughirea pe ușă a consilierilor imediat după strigarea prezenței, a vedea un film ce reflectă cultura japoneză – cum este *Scrisori din Iwo Jima* (*Letters from Iwo Jima*) – e echivalent cu a viziona un documentar despre extraterestri. În caz că nu vă amintiți, Japonia este țara în care, în 1970, Yukio Mishima și-a făcut

seppuku după o tentativă eșuată de a porni o lovitură de stat. Eșecul era pur și simplu în afara discuției. Aceeași țară în care, în această primăvară, Ministrul Agriculturii a preferat să se sinucidă decât să suporte umilinta unui scandal legat de corupție.

E drept că Japonia se află ieșită bine din sfera unui "Apus" tangibil, ale cărui valori putem râvni să ni le apropiem vreodată. Iată de ce, de la nivelul deriziunii supreme față de reguli din viața de lângă noi, de la imposibilitatea de a depăși inexorabilul "fuck-the-system" care ne invadează eurile postcomuniste, atmosfera unui film ca *Scrisori din Iwo Jima*, despre armata japoneză în al Doilea Război Mondial, pare profund străină. Contactul cu un mediu în care consecvența, devotamentul și onoarea stau neclintite pe un pedestal a cărui înălțime nu o contestă nimeni reprezintă o experiență absolut ireală pentru audiența din imediata noastră apropiere. Ceea ce nu înseamnă că

aceste caracteristici fac suma unui bine absolut sau că nu le pândește pericolul acuzelor de anacronism. Filmul nu ridică în slăvi obediența oarbă față de codul samurailor. Până una alta, regizorul este Clint Eastwood.

Scrisori din Iwo Jima este un film ce pornește de la două cărți scrise de doi autori japonezi, dintre care unul a fost general în celebra bătălie de pe insula japoneză în al Doilea Război Mondial. Așadar, un film făcut aproape în totalitate cu o distribuție japoneză, dar al cărei regizor e Clint Eastwood, personaj iconic în istoria filmului american. Vă mai amintiți, nu-i așa, de rolurile din *Pentru un pumn de dolari* (*Per un pugno di dollari*) sau din *Inspectorul Harry* (*Dirty Harry*)? În *Scrisori din Iwo Jima*, Eastwood se află doar în spatele camerei, dar prezența lui rămâne pregnantă. Filmul trebuie privit ca o replică în oglindă a unei pelicule anterioare. Dacă în *Steaguri pline de glorie* (*The Flags of Our Fathers*), regizorul Eastwood urmărea bătălia de pe insula Iwo Jima din perspectiva armatei americane, în *Scrisori din Iwo Jima* își propune să relateze aceeași poveste, însă din perspectiva armatei adversare americanilor.

Dincolo de faptul că răspunde cu succes provocării reprezentate de lucrul cu un scenariu și o distribuție japoneze – fapt confirmat de Oscarul câștigat în 2007 –, *Scrisori din Iwo Jima* încearcă vizibil să păstreze un echilibru obiectiv al relațiilor. Și în mare parte reușește. Filmul începe în prezent, când pe insula Iwo Jima sunt descoperite și dezgropate scrisori ale celor ce luptaseră acolo în urmă cu șase decenii. Prin ele se reconstituie atmosfera celebrelor patruzeci de zile de asediu american din 1945, la capătul cărora, din 21.000 de soldați japonezi, doar puțin peste 200 au fost luați prizonieri. Peste 20.000 au murit în luptă sau preferând să se sinucidă înainte de a fi capturați. Deși aparent nu idealizează performanțele armatei americane – ai cărei soldați manifestă la fel de multă cruzime în mijlocul absurdității războiului –, undeva în subtextul adânc al *Scrisorilor din Iwo Jima* lumina pozitivă cade tot pe figura unui general care cunoaște și adoptă ceva din valorile "spiritului american". Valori care poate sunt mai ușor recognoscibile de spectatorul român, deși la rândul lor destul de departe.

OASE ALBE OASE NEGRE

CRISTINA CHEVEREȘAN

KUMIKO KAKEHASHI

Letters from Iwo Jima

Weidenfeld & Nicholson, Orion Publishing Group, Londra, 2007.

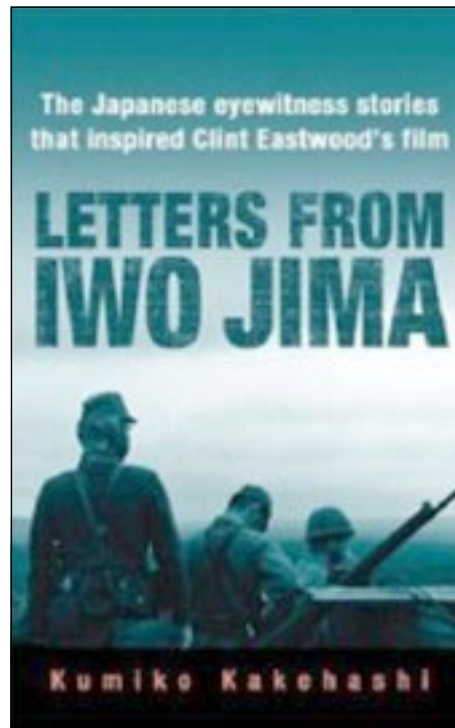
Recunosc că nu mă pasionează filmele de război. Am vizionat *Scrisori din Iwo Jima* mai degrabă din datorie decât de plăcere, ca pe un document referitor la evenimente cruciale pentru istoria și civilizația americană. Am rămas ținută pe scaun timp de două ore. Asemenea volumului care l-a inspirat, filmul are puțin de a face cu strategia de 'island hopping' prin care SUA și-au asigurat victoria în Pacific în 1945. Punctul de interes îl constituie rezistența japoneză pe cea mai faimoasă dintre aceste insule-țintă, văzută prin ochii luptătorilor niponi. Cartea semnată de Kumiko Kakehashi l-ar putea avea drept co-autor pe incontestabilul protagonist, figură aparte în galeria marilor confruntări armate, generalul Tadamichi Kuribayashi.

Trebuie menționat că nu avem de a face cu una dintre operele de ficțiune istoriografică foarte la modă. Acestea preiau fapte autentice și construiesc speculații literare privitoare la rațiunile, interesele, afectele angajate în situațiile atestate documentar. Demersul lui Kumiko Kakehashi este cu atât mai impresionant cu cât nu apelează la refugiile confortabile ale imaginației. Orice fel de joc, fie el pur textual, ar fi deplasat în marginea unei realități atât de crunte precum cea a celor mai bine de cinci săptămâni în care 20.000 de japonezi au făcut față aproape inimaginabil mașinii de război americane. Într-o bătălie surdă și încrâncenată, știindu-se înfrânți din start, au luptat până la epuizare pentru a întârzia bombardamentul decisiv asupra Japoniei.

Ceea ce face Kakehashi pentru a explica momentul Iwo Jima ține mai degrabă de antropologia socială/culturală decât de cercetarea istorică. Concentrându-se asupra eroului, cartea pornește de la scrisorile trimise de pe front celor dragi de Kuribayashi: gânduri și sfaturi ce dezvăluie omul din spatele unui comandant respectat și urmat cu devoțiune. Scriitoarea își formulează comentariile apelând la interviuri personale cu fiul și fiica celui căzut la datorie. Ea inserează în prezentare imagini și descrieri bazate pe fotografii, mărturii ale supraviețuitorilor, anecdote, fragmente din epistolele camarazilor, citate din acte oficiale, instrucțiunile generalului, telegrame, pasaje din cărți de istorie.

Fascinată de profilul adversarului ce a cauzat pierderi neașteptate armatei americane, Kakehashi operează un studiu amănunțit al surselor. Acesta o conduce spre portretul tot mai viu al unui individ de o inteligență și o căldură umană ieșite din comun (mai ales în ferocele context militar). Familist convins, generalul își menajează rudele, evitând pe cât posibil să ofere rapoarte sordide despre starea de fapt și arătându-se interesat de fiecare detaliu referitor la confortul fizic și sufletesec al celor de acasă. Apropiat, grijuliu, devotat, dă dovadă de loialitatea, decența și prezența de spirit demonstrate și în profesie.

Povestirile soldaților sunt istorii despre un personaj unic, sub ale cărui ordine s-a mărșăluit către moarte cu fruntea sus. În război nu există nicodată cu adevărat

învingători și învinși; există întotdeauna sânge și lacrimi. În telegrama oficială de adio Kuribayashi scrie că oamenii săi au luptat într-un mod "ce ar face până și zeii să plângă". Cu egală mândrie și afecțiune este el însuși pomenit: încrezător în puterea exemplului personal, refuzând tratamentul preferențial pe care gradul i l-ar fi permis, împărțindu-și fructele și apa cu cei ce sufereau cumplit pe o insulă vulcanică stearpă, punând la îndoială ordine și comportamente iraționale sau inumane, condamnând risipa, cu atât mai mult cea în favoarea sa. În ziua de astăzi asemenea atitudini riscă să sune a utopie.

Este vorba, totuși, despre documente originale, amintiri ale unor zile și nopți de coșmar cu ochii deschiși. Pentru cei de pe Iwo Jima victoria sau supraviețuirea nu reprezentau opțiuni. O aflăm de la bun început. Rămășițele din sofisticatul, inovatorul, dar neterminatul sistem de buncăre și galerii subterane conceput de Kuribayashi vorbesc de la sine: "oasele albe aparțin fie celor uciși de bombe sau gloanțe, fie celor morți din cauza bolii sau a slăbiciunii. Oasele negre aparțin celor arși de vii de aruncătoarele de flăcări [...] Acolo unde le-au dispărut tații, soții și frații, familiile nu au altă opțiune decât să calce peste oasele defuncților. Aceasta este Iwo Jima".

Privind în urmă după decenii, fără mânie sau patetism, cartea lui Kumiko Kakehashi recuperează atât o figură istorică particulară, cât și un mod de gândire greu de înțeles pentru occidentali. Departele de patetismul demonstrativ al producțiilor hollywoodiene cu samurai de ocazie, *Scrisorile din Iwo Jima* pot fi citite ca un curs de filosofie a vieții fără mâine. "Cea mai mare parte a soldaților japonezi, ofițeri și civili, nu erau militari de carieră, ci oameni obișnuiți: fermieri, comercianți, oameni de afaceri, profesori și studenți, oameni cu vieți normale". Înaintea misiunii fatale generalul Kuribayashi trăise câțiva ani în America, admirându-i realizările la scenă deschisă. Printr-o ironie a istoriei, ajunge să își dea viața în fața unei mari iubiri. După propria voință, în lipsa însemnelor militare, osemintele îi zac undeva, uitată pe tabla în alb și negru a unui șah absurd.

TUR DE ORIZONT

Proză scurtă de toate calibrele, pentru toate vârstele și gusturile în **Familia** (nr.7-8) ● Dacă vreți să aflați ce și cum mai scriu Flavius Ardelean, Florin Ardelean, Melania Cuc, Nichita Danilov, Dumitru Augustin Doman, Mariana Gorczyca, Ștefan Jurcă, Dan Lungu, Ștefania Mihalache, Rareș Moldovan, Diana Moț, Bigis-Flour Neminis, Cristina Pipoș, Mircea Pora, Paul Sân Petru, Gheorghe Schwartz, Adrian Stângă, Paul Tumanian, Varga Gabor, Daniel Vighi – faceți rost de numărul cu pricina ● Dar mai sunt motive serioase de a ține în bibliotecă revista, iar unul dintre ele este calitatea textelor unor poeți polonezi, Ryszard Krynicki, Adam Zagajewski, Stanislaw Baranczak, traduși de Nicolae Mareș ● Sau fragmentul din Chuck Palahniuk, tradus de R. Moldovan. ● Ori, tripticul lui Al. Cistelean, format din Adriana Babeți, Carmen Mușat și Sanda Cordoș. ● Și multe altele...

UN MOTOR ÎN PATRU TIMPI

Câțiva scriitori "răsfoiesc" manualele de literatură și opinează despre ele în **Viața românească** (nr.5) ● Ca să vă stârnim curiozitatea, "culegem" titlurile și autorii: "Cartea care cuprinde celelalte cărți" (Doina Ruști), "Literatura, expresie a excelenței spirituale" (Gabriel Onțeluș), "Manualele școlare, idoli copilariei..." (Paul Aretzu), "Bibliile săracilor" (Mihai Boșogea-Tudor), "Pentru o literatură a inocenței" (Diana Câmpan), "Scriitori români în viață la cheremul hachițelor autorilor programei școlare și ai manualelor" (Liviu Ioan Stoiciu), "Alternative relative" (Iulian Boldea), "Se cultivă cadavre..." (Viorica Răduță), "Cât se poate rezista unui asemenea ritm?" (Gheorghe Glodeanu) ● Excelente poemele semnate de Petru Ilieșu, Radu Ulmeanu și Gellu Dorian ● Nichita Danilov, laureat al Marelui Premiu "Nichita Stănescu", ce se acordă la Ploiești, răspunde unor întrebări ale lui Marian Drăghici, prilej cu care aflăm: "Am realizat că există o corespondență strânsă între viață și literatură. Diferența dintre una și alta ține doar de nuanțe. În timp ce în lumea reală experiența e trăită amestecat, în lumea formelor literare ea e dusă la extreme. Scriind proză, mi-am dat seama că îmi largesc universul literar. Am descoperit pe parcursul actului că pe măsura ce scrii nu-ți epuizezi nici viziunea, nici resursele. Am realizat, de asemenea, că poezia și proza funcționează asemenea unui motor în patru timpi. Scriindu-mi romanele, mi-am ascuțit ochiul cu care scrutam realitatea și mi-am lărgit universul metaforic. Revenind la poezie, am câștigat modul de a pune în pagină o întâmplare, conferindu-

i conotații ce trec dincolo de contingent. Scriind și poezie și proză, am descoperit rețeta conservării inspirației și a energiei creative. Am descoperit că resursele imaginarului creativ sunt la fel de inepuizabile ca însăși viața" ● Ion Pop publică "Note despre subversiunea esteticului", Cornel Ungureanu îi aduce în lumină pe "Urmașii lui Eliade", iar Mircea Cîrstea crede că Mihai Iovănel e scutierul lui Eugen Simion.

EMINESCU, MUNGIU SAU HAGI?

În **Idei în dialog** (nr. 10), Alexandru Matei publică eseu "Literatură modernă și literatură clasică. Ce literatură predăm la școală?" ● Ne-a fost greu să extragem fragmente din corpul textului – care e musai de citit –, dar am zis să riscăm ● După ce pledează pentru studierea literaturii în școli, A. M. are și un contraargument: "Studiul literaturii este inutil pentru că nu te învață direct nici o competență practicabilă în societate. Tot ceea ce cunoști citind un text literar afli prin intermediul unor discipline cu epistemologie mult mai plauzibilă: estetica, psihologia, istoria, sociologia etc. Dimpotrivă, literatura îți subliniază individualitatea, ceea ce reduce eficiența integrării sociale; faptul că îți dezvoltă sensibilitatea nu e un avantaj, dimpotrivă: mărește volumul eului și îi subliniază autarhia..." ● Și mai iată un fragment care s-ar putea să scandalizeze. Să asmută polemisti. De asta să-l fi ales? ● "... atunci când treci la studiul literaturii moderne, Eminescu mi se pare un nume opțional. Cultura română însăși mi se pare opțională atunci când trebuie să înțelegem ce este cultura europeană. Cât privește dezvoltarea competențelor de comunicare, învățarea întrebuirii corecte a limbii natale nu trebuie să se cramponeze de literatura beletristică. Orice elev bacalaureat ar trebui să știe să redacteze un text (rezumat, argumentare sau combinate) și să încadreze cultural un text aparținător respectivei limbi. Cred că identitatea unui individ nu mai ține astăzi de înscrierea bagajului de cunoștințe și formativ în tezaurul constituit al unei tradiții culturale, ci în continuumul culturii vii. Abia în interiorul acesteia se pot găsi urmele pieselor de tezaur, pe care oricine este liber să le ia, fără ca în absența urmărilor acestei căi identitatea individului să aibă de suferit. Iar studiul respectivului patrimoniu trebuie întreprins de viitorii specialiști, nu impus. Altfel, de ce ar fi mai util să știi data de naștere a lui Eminescu mai degrabă decât a lui Cristi Mungiu sau a lui Gheorghe Hagii?"

ROȘIORII DE VEDE

TERMINOLOGIA "CLUBBING" PETRU UMANSCHI

La noi, "Istoria divertismentului sonor" a fost inclusă inclusă ca materie de studiu cam târziu, după câte știu, doar în programa cursurilor de pregătire a DJ/MC inițiate de West DeeJay Association din Timișoara, deocamdată unica instituție din țară ce pregătește personal calificat *clubbing*, cu atestate recunoscute și în Uniunea Europeană. Nu vom insista asupra faptului că, dincolo de mânuirea platanelor, a stăpânirii cunoștințelor electroacustice tot mai complexe, care nu se reduc numai la banalul *scratching* și la mânuirea *sampler*-elor, cei care aspiră la invidiatul statut de DJ trebuie să posede o seamă de cunoștințe muzicale (și) de divertisment, cu toate ramificațiile sale. Voi afirma că, din păcate, la capitolul acesta tinerii sunt deficitari, fapt constatat în cadrul orelor de curs pe care le predau. Explicația ar putea fi lipsa unor surse serioase de informare, mai ales că până și *Sunete*, unica noastră revistă de specialitate, pare să ignore problema, excelând în materiale de "suprafață", gen *Bravo* sau *Popcorn*, ce abundă în reclame (deloc muzicale!). Chiar majoritatea comentatorilor noștri muzicali cad pradă superficialității și confuziilor mai ales în tratarea unor subiecte esențiale din perioada nașterii "noului sunet".

Cu patru ani în urmă, spre a ușura asimilarea terminologiei uzuale a DJ-ilor, dar și pentru îmbogățirea cunoștințelor lor muzicale, am elaborat primul suport de curs, acestuia urmându-i alte trei. La data redactării respectivelor materiale, nu apăruseră încă cele două volume *Enciclopedia genurilor și stilurilor din muzica modernă* (Editura Eurostampa), semnate de confratele Alexandru Popa, pe care le recomand călduros colegilor din presa scrisă și audiovizuală pentru rigurozitatea informațiilor conținute. Personal, am aflat aici o serie de lucruri inedite pe care le-am cuprins și în ediția mai recentă a suportului de curs. În ceea ce privește eficiența lor, m-am convins că ea există, ușurând munca de asimilare a cunoștințelor predate cursanților. Spre a oferi câteva idei asupra acestui suport de curs, ofer mai jos câteva extrase, așa cum apar ele în mape.

PROG ROCK – abrevierea sintagmei Progressive Rock, evidențiind producțiile sonore pretențioase, ample ca desfășurare, orientate mai mult spre marea muzică simfonică. Exponentele cele mai cunoscute ale Prog Rock sunt formațiile britanice Genesis și Yes, numărul lor fiind evident mai mare.

PHILLY SOUND – abrevierea expresiei Philadelphia Sound (sunetul de Philadelphia), substituit muzicii Soul și R&B din această zonă a Americii. Piese cuprinse în acest compartiment se disting prin melodicitatea lor pregnantă: ele sunt mai puțin dominate de ritm, ponderea căzând pe texte. Un exponent de marcă al Philly Sound este interpretul de culoare Billy Paul ("Me and Mrs. Jones"). Dominând peisajul muzical al anilor '70, azi Philly Sound pare a se fi diluat din cauza procesului de fuziune a unor compartimente sonore.

PLAYLIST (se scrie și **PLAY-LIST**, ambele forme fiind acceptate drept corecte) – termenul vizează repertoriul unei discotecii, înșiruire într-o anumită ordine piesele care se vor folosi în cadrul unui program. Această ordine urmărește în primul rând asigurarea diversității și evitarea monotoniei date de repetarea unor piese de factură identică prin alternarea celor ritmice cu cele lirice, sentimentale. Un Playlist corect poate asigura în proporție de 75% dinamica nopții (sau zilei) de program. Aceasta trebuie să alterneze piesele și după criteriul valoric, neocolind noutăți în materie, dar fără a neglija compartimentul *Evergreen*.

EVERGREEN – în traducere directă, "veșnic verde", în sensul de proaspăt. Piese cuprinse în acest cadru, deși lansate cu decenii în urmă, s-au dovedit durabile, rămânând în memoria afectivă a melomanilor drept mostre ale triumfului unui gen muzical considerat de unii, pe nedrept, pasager. Iată, la întâmplare, câteva piese *Evergreen*: "Diana" – Paul Anka; "Strangers In The Night" – Frank Sinatra; "Only You" – The Platters; "Stand By Me" – Ben E. King; "Yesterday" – The Beatles; "Spanish Eyes", "Delilah", "Green, Green Grass Of Home" – Tom Jones, precum și alte interpretări, originale ori *covers*, cu James Last, Caravelli, Mantovani, Billy Waughan (instrumentale).

HEAVY ROTATION – procedeu de difuzare intensivă a unei (unor) piese noi, în vederea impunerii acesteia/acestora (lansării). O piesă ajunge a fi difuzată și de 4-5 ori pe oră în emisiunile radiofonice, dar și în programele cluburilor de dans, ale discotecilor.

MEGAMIX – material sonor de lungă durată (15-20 de minute) difuzat nonstop și care conține, de regulă, piese cu același interpret ori aceeași formație, integrale sau fragmentate, în original sau în preluare. Există calupuri pe tematici, realizate în studiouri, de interpreți specializați: Bugs Bunny And Mastermixers, Stars On 45 (perioada rock-ului timpuriu, medalioane Beatles, Rolling Stones, ABBA ori Stevie Wonder). Interferența pieselor e una inspirată și ține de talentul realizatorilor.

DEMOCRATIE SI MEMORIE...

Urmare din pagina 19

De la paravanul antifascismului până la discursul "națiunii socialiste", *topoi* discursivi ai stalinismului din România au impregnat conștiința publică, simultan distorsionând memoria colectivă cât și masive secțiuni ale istoriei țării. Astfel, perioada post-decembristă a fost dominată de absența unei expieri, a unei penitențe, a unei opere de jelire (*mourning*) față de trauma comunismului, mai ales la nivel oficial, dar nu numai. În lipsa oricărui fel de ispășire, a oricărui regret, a fost dificil să aibă loc un proces de reconciliere, premisa fundamentală a acesteia fiind nevoia de adevăr.

* O primă versiune a acestui articol a fost prezentată drept *keynote address* în cadrul conferinței "The Hour of Romania" organizată la Universitatea Indiana din Bloomington, în luna februarie 2007 și a apărut în suplimentul revistei "22" consacrat acelui eveniment ("Ora României", *Revista* 22, an XV (897), 18-24 mai 2007). Actuala formă reprezintă o aprofundare semnificativă a temelor legate de memorie, responsabilitate și dezbateră publică a trecutului totalitar în România și în alte state post-comuniste. Țin să-i mulțumesc lui Bogdan Cristian Iacob pentru ajutorul entuziast și plin de competență acordat în redactarea acestui text.

¹ Vezi Tony Judt, *Post-War: A History of Europe Since 1945* (New York: Penguin, 2005); Tony Judt, *Romania: La fundul grămezii. Polemici, controverse, pamflete*, volum editat de Mircea Mihăieș (Iași: Polirom, 2002). Am discutat pe larg dilemele morale și politice ale decommunizării în *Fantasmele Salvării: Naționalism; Democrație, și Mit în Europa Post-comunistă* (București: Polirom, 1999).

² În volumul *Spectrele Europei Centrale* (București: Polirom, 2001) discut pe larg acest fenomen de reciclare a (neo/proto/cripto) fascismului în discursul legitimator identitar al regimului comunist. În capitolul "Lecțiile Secolului XX" afirm următoarele: "în esența sa ultimă, regimul Ceaușescu devine foarte interesant, pentru că strânge laolaltă moșteniri deopotrivă ale autoritarismului militarist, pe care, de altfel, îl și celebrează în forme mai mult sau mai puțin voalate, respectiv, ale perioadei de autoritarism 1941-1944, cu elemente de mistică degradată, inspirate din mișcările radicale ale extremei drepte, pe care le grefează pe trunchiul structurii instituționale ale stalinismului românesc". (p. 246-7)

³ Pentru detalii asupra reacțiilor în perioada 2006-2007 vezi Vladimir Tismăneanu, *Democrație și memorie* (București: Curtea Veche, 2006) și *Refuzul de a uita* (București: Curtea Veche, 2007).

⁴ A. James McAdams, *Judging the Past in Unified Germany* (New York: Cambridge University Press, 2001); Konrad H. Jarausch and Michael Geyer eds., *Shattered past: reconstructing German histories* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2003) și Hermann Weber, "Rewriting the History of the German Democratic Republic: the Work of the Commission of Inquiry", in Reinhard Alter și Peter Monteath eds., *Rewriting the German Past* (New Jersey: Humanities Press, 1997). Pentru o scurtă prezentare, în presă din România, a activității

celor două comisii din Germania vezi Bogdan Cristian Iacob, "Comisia Prezidențială, Consensusul Antitotalitar și Perspectiva Internațională", *Observer Cultural*, nr. 372, 17-23 mai 2007.

⁵ Avishai Margalit, *The Ethics of Memory* (Cambridge: Harvard University Press, 2002).

⁶ Hannah Arendt, *Essays in Understanding 1930-1954* (New York: Harcourt Brace, 1994), p. 405.

⁷ Lavinia Stan, "Comisia Tismăneanu între adevăr și reconciliere", *Revista* 22, an XV (886), 2-8 martie 2007.

⁸ Vezi seria de articole de Bogdan Cristian Iacob, "O clarificare necesară: Condamnarea Regimului Comunist din România între Text și Context", *Ideii în Dialog*, I: August 2007, pp. 11-15; II: Septembrie, pp. 37-39; III: Octombrie 2007, pp. 33-34; Cosmina Tănăsioiu, "The Tismăneanu Report: Romania Revisits Its Past," *Problems of Post-Communism*, July-August 2007, pp. 60-69.

⁹ Este demnă de remarcat inițiativa președintelui IICCR de a transforma încă două penitenciare în muzeu: Râmnicu-Sărat și Jilava. IICCR a urmat totodată și abordarea pedagogică impusă de Memorialul Sighet. Între 24-31 august 2007, la Râmnicu-Sărat, IICCR a organizat o Universitate de Vară a cărui scop a fost următorul: "o mai bună cunoaștere a trecutului recent [comunist] poate să determine o înțelegere aprofundată a realităților prezente. Contactul cu trecutul va fi realizat, pe de o parte, prin dialogul direct cu cei care au fost martori și victime ale sistemului represiv comunist, iar pe de altă parte, prin intermediul lectorilor, personalități marcante ale României post-decembriste și istorici specializați pe perioada comunistă." Vezi <http://www.crimlecomunismului.ro/ro/proiecte/>

¹⁰ "Introducere", Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste în România, *Raport Final*, www.presidency.ro, pp. 19.

¹¹ Vezi A.D. Moses, "Structure and Agency in the Holocaust: Daniel J. Goldhagen and His Critics," p.218, *History and Theory*, vol. 37, no. 2 (May, 1998), pp. 194-219. Dominick LaCapra indică, în mod similar, drept metodă validă de abordare a istoriei recente aceeași sinteză dintre distanță-empatie, reconstruire și electivitate pe baza faptelor, totul încadrat în contextul valoric democratic: "orice confruntare a trecutului care ține cont de valorile democrației necesită capacitatea, sau măcar intenția, de a citi rănilile și de a afirma numai ceea ce merită a fi afirmat în momentul în care îndreptăm lumina analizei critice asupra noastră și asupra semenilor noștri". Vezi Dominick LaCapra, "Representing the Holocaust: Reflections on the Historians' Debate", pp. 127, în Friedländer, *Limits of Representation...* pp. 108-127. Vezi și Dominick LaCapra, "Revisiting the Historians' Debate – Mourning and Genocide", *History and Memory*, 9 (1-2), 1998, pp. 80-112.

¹² Charles S. Maier, *The unmasterable past: history, holocaust, and German national identity* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1988) sau Peter Baldwin ed., *Reworking the Past: Hitler, the Holocaust and the Historians' Debate* (Boston,

Mass.: Beacon Press, 1990).

¹³ Richard S. Esbenshade, "Remembering to Forget: Memory, History, National Identity in Postwar East-Central Europe", *Representations*, 49 (Winter 1995), pp. 72-96. Pentru o clarificare a componentelor celor două "paradigme" vezi Milan Kundera, *Cartea râsului și a uitării* (București: Editura Humanitas, 2005) și George Konrad, *The Loser* (San Diego: Harcourt Brace Jovanovich, 1982). Am abordat aceste

chestiuni în cartea mea *The Crisis of Marxist Ideology in Eastern Europe: The Poverty of Utopia* (New York and London: Routledge, 1988, trad. rom. Polirom, 1997)

¹⁴ Pentru detalii asupra acestei teze a lui Tony Judt vezi Istvan Deak, Jan T. Gross, and Tony Judt eds., *The politics of retribution in Europe: World War II and its aftermath* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2000) și Tony Judt, *Europa Iluziilor* (Iași: Polirom, 2000).

¹⁵ *Raport Final...*, pp. 637.

DESPRE ELIADE, PRIN ALTI LOCTIITORI

Urmare din pagina 2

Lăzile, mi-a spus doamna Kugler, ar fi în Caransebeș sau la Bocșa. Peter i-a spus, în mare secret, înainte de a muri, că le-au luat fie profesorul de geografie Costin, fie cefieristul scriitor Lică-Olt, fie celebrul poet Tata Oancea. Mai erau și un teanc de pagini dactilografiate, într-un dosar albastru pe care scria LECTIILE DE LIMBA ROMÂNĂ ALE DOMNULUI ERNESTO SZUCS. Nu erau lecțiile de română, erau pagini traduse din **Cartea morților tibetani**, așa cum o recuperase prietenul lui Mircea Eliade, Van Manen, sau cum scrisese cineva (Ernesto?) pe una dintre paginile rătăcite:

"Manuscrisul acesta provine de la un tânăr lama, secta Kargygupta și a fost moștenit din generație în generație. Pentru transcrierea corectă, ne-am folosit și de versiunea Doctorului Johann Van Manen, secretar al Societății asiatice din Calcuta, celebru pentru studiile sale tibetane. Tu vei vedea Dharma Kaya a propriului tău spirit. Și văzând-o , vei vedea/trăi totul: adică Viziunea infinită, cercul nașterii și al morții și starea de eliberare".

"Nu gândești la acțiuni nefericite care pot să schimbe calea sufletului tău! Amintește-ți de relațiile spirituale cu acest Bardo Thodol sau de un oarecare de la care ai putut să primești învățăminte, o inițiere, o autorizație de a citi texte religioase pe când erai în lumea omenească și perseverează în gândul bun. Acesta lucru este cel mai important. Nu fi distrat. Linia de demarcație între suș și coborâș trece pe aici. Dacă te lași purtat de nehotărâre tu vei suferi mizeria altui trup foarte multă vreme".

"O, fiu nobil, în acest moment vei avea viziunea masculilor și a femelelor, a vierilor și a femeilor lor. Când vei vedea acest lucru, amintește-ți: să nu intri între ei, să nu te împreunezi prosteste. Privește-i ca pe un tată și ca pe o mamă, ca pe Gurul tău și ca pe Divina mamă, meditează asupra lor, respectă-i. Amintește-ți de credința (condiția?) ta umilă".

"Există patru feluri de naștere: prin ou, prin matrice, naștere supranaturală și prin căldură și umiditate[...]. Așa după cum am spus, o să îți apară viziunea /imaginea masculilor și femelelor în rut. Cum ei rag de plăcere împreunându-se. Dacă în acest moment sentimentele tale de iubire sau repulsia se vor îndrepta rău, te poți naște la fel de bine cal, găină, câine, porc sau ființă omenească. Dar mai degrabă porc".

"O, fiu nobil, atunci când apare iubirea sau repulsia, gândește-te: vai, ce ființă a relei karme sunt! Dacă am rătăcit până acum în Sangsara, este din cauza atracției și a repulsiei. Dacă voi continua să le resimt, atunci voi rătăci întotdeauna prin Sangsara și voi continua pentru foarte mult timp să mă cufund în oceanul infinit al mizeriilor. Vai mie! Dar de-acum înainte nu voi acționa prin atracție și repulsie".

Vai, ce ființă a relei karma sunt!

ORIZONT

Revistă a Uniunii Scriitorilor din România

Redactor - șef: Mircea Mihăieș
Redactor - șef adjunct: Cornel Ungureanu
Secretar general de redacție: Adriana Babeți

Colectivul de redacție: Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Dorian Branea, Cristina Chevereșan, Șerban Foarță, Radu Pavel Gheo, Marius Lazurca, Viorel Marineasa, Alina Radu, Robert Șerban, Marcel Tolcea, Ciprian Vălcău, Daniel Vighi.

Concepție grafică: Alexandru Jakabházi

Colectivul tehnic: Sorin Stroe (paginare, prezentare grafică).
www.revistaorizont.ro e-mail: orizont@regionalnet.org

REDACȚIA: TIMIȘOARA, Piața Sf. Gheorghe nr. 3, telefoane: 29 48 93, 29 48 95
Marcă înregistrată: M/00166

Tiparul executat la S.C. "TIM PRESS" S.A. TIMIȘOARA

Abonamentele se fac la P.T.T.R.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPOIAZĂ

ISSN 0030 560 X

Abonamentele se fac la Rodipet, la poziția 4386 din catalog

SPONSORI: MINISTERUL CULTURII, FUNDAȚIA CONCEPT, FUND FOR CENTRAL AND EAST EUROPEAN BOOK PROJECTS

CONFERINȚELE MICROSOFT
conferințele microsoft

ORIZONT
fundația
a treia
europă
timisoara

andrei pleșu
vladimir tismaneanu
h.-r. patapievici
gabriel liiceanu
mihai-răzvan ungureanu
andrei pleșu
teodor baconsky
gabriel liiceanu
andrei codrescu
vladimir tismaneanu
mario vargas llosa
adam michnik
mario vargas llosa
h.-r. patapievici
nicolae manolescu
nicolae manolescu

un suflu nou

CONFERINȚELE
MICROSOFT

Comunitate și Diversitate
din 2001

Crearea de modele, stabilirea de contacte directe între mari personalități din țară și străinătate cu un public larg sunt condițiile însuflării unui spirit al competiției și transmiterii de valori științifice, culturale și etice. Noua generație are astfel șansa de a intra în legătură directă cu personalități care au devenit personaje, comunicând, meditănd și polemizând pe marginea unor teme de larg interes.

Modalitățile practice de desfășurare a Conferințelor Microsoft demonstrează că nimic nu poate înlocui contactul direct dintre oameni, dezbateră vie și schimbul nemediat de idei, în dorința de a impune pluralismul și comunicarea. Conferințele Microsoft sunt o agoră a celor responsabili, a celor hotărâți să impună un suflu nou într-o comunitate a diversității și valorii.

timisoara constanta cluj brașov redmond arad
oradea bucurești iași sibiu craiova chișinău

Your potential. Our passion.
Microsoft